

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

XI. évfolyam 10. szám, 2016. október

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Handó Péter: Színfogó 06. (részlet)

Tartalom:

- Ketykó István: Látomás esőben; (vers) 3**
Dr. Koczó József: A Drégelypalánki Református Egyházmegye (1617–1952) eklézsiái IV.; (képes helytörténeti írás) 4-25
Petrozsényi Nagy Pál: Lidércálom; (írás) 26-27
Csáky Károly: Istenközelben; (vers) 28
Németh Péter Mikola: Vox humana – Gond és gondolat; Beszélgetés Maklári Józseffel; 30-36
Ádám Tamás: Agyag; (vers) 38
Pribolyszky Mátyás: Szellem Kotácson; (írás) 40-46
Horváth Ödön: Betlehem; Búcsúnk percei; Búcsúnkhoz közel; Bűnbeesésünk; (versek) 48
Kovács T. István: Hazulról haza; (írás) 50-53
H. Túri Klára: Az elhallgatottak emlékezetével; (vers) 54
Elbert Anita: A felejtés magja; (vers) 55
Kő-Szabó Imre: Morzsolt kukorica; (írás) 56-58
Kiss-Simon Miklós: Feszültség; (vers) 60
Hörömpő Gergely: Arad hangjai; (vers) 61
Fetykó Judit: "és megmarad a látszat" ... az élethez való ragaszkodás hitében – József Attila haláláról V.; (tanulmány) 62-73
Végh Tamás: Októberi napok; (vers) 74
B. Tóth Klára: Hagyaték; (vers) 75
Székács László: Pirulák; (vers) 76
Haász Irén: Sakkfigurák; (vers) 77
Borsi István: MindEgy bolond; (vers) 78
Dobrosi Andrea: Vénasszonyok; (vers) 79
Janecskó Györgyi: Aki bújt, aki nem; (írás) 80-81
Debreczeny György: azt kérdezitek; (vers) 82
Börzsönyi Erika: Talált tárgyak; (írás) 83-84
Demeter Zsolt: Nagybacon felé; (vers) 95
Beszámoló: A KÖR kiállítása Rétságán; Tápláló szeretet program; 86-90
Programajánló; 91
Könyvajánló; 92-103
Pályázat; 104
Impresszum; 105

E havi számunkat Handó Péter Sóshartyánban élő író-költő-kulturális antropológus grafikáival díszítettük! Köszönet a képek közlési jogáért! A Szerk.

Ketykó István: Mostanában fekete lovakkal álmodom

*Összegyűjtött és új versek
(1976 – 2003)*

Ima bocsánatért (2000) ciklus versei

Látomás esőben

*az idő heroldjait várom hátha üzennek értem
hazulról a galambok melyek begyén jóllakottan
nyújtózik a nap és ásít egyet ebéd után
a toronyban a nagyharang de csak kentaurok
robognak a homályos délután esőszagú terére
patáik alatt szántássá válik a zöld gyepek
arcomra fröccsen borzalmas táncuk sara
visszhangzik kiáltásaiktól a tér
megremegnek a sietve bezárt ablakok üvegei
a függönyök mögött riadt arcok bújnak egymáshoz
szikráznak a paták zörögnek a csontok
majd megelégtelve a részeg duhajkodást
gyorsan elvágtatnak a város felé*

Balassagyarmat , 1979. április 25.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF**A Drégelypalánki Református Egyházmegye (1617–1952) eklézsiái IV.****Órálló gyülekezet a Dél-Börzsönyben****Szokolya Református Egyházközség – Északpesti Református Egyházmegye – Dunamelléki Református Egyházkerület**

Lelkipásztor: Adamek Norbert

Gondnok: Nagy Sándor

A gyülekezet a reformáció idején létesült, azóta is fennáll. Tagjai az egyházi élet fellendítése céljából konferencia-központot működtetnek. Szórványa: Kóspallag.

Református anyakönyvek 1759-től.

Az eklézsia prédikátorai közül a Drégelypalánki Református Egyházmegye esperese:

- Varsányi Kovács Mátyás 1650–1654 körül
- Szalay Mihály 1808–1827
- Nagy István 1922–1940

A katolikusok Verőce filiáját alkotják.

Egyházi anyakönyvezés

1759-től református anyaegyház; 1895: róm. kat. Verőce, evangélikus Csánk, izraelita Ipolyság.

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a község lakossága 1800 fő, ebből 632 katolikus, 485 református és 21 evangélikus.

A mater eklézsia régiségeit, múltját – egészen a palánki egyházmegye megszűnéséig – Makár János, a gyülekezet egykori lelkésze dolgozta fel A Szokolyai Református Egyház története, néprajza című munkájában. A helyszíni adategyeztetésben, -pontosításban, a templom, temető és a klenódiumok bemutatásában Adamek Norbert lelkész úr állt rendelkezésemre 2015 tavaszán.

Az Úr hajlékának története**17-18. század**

Makár úgy tudja, hogy 1433-ban a cseh husziták a Zsitvavölgyén át eljutottak a Garam völgyén Léváig, sőt tovább. Tartja magát az a hagyomány, hogy Szokolyán is voltak, s a régi templomot a husziták építették – amit ő kétségesnek tart.

“A szokolai reformátusok Templomának Mennyezetin levő Inscriptiok Anno 1615. u. m. Ezer hat száz tizenötödik Esztendőben, Pünkösöd havának 10-ik napján, ez az Isten Háza Pogány miatt való romlásából megépítettett, Pécsi János prédikátorságában, Oskolamester Egyedi Lőrincz, Föbire Andarkó György, T, biró Kálmán János, Esküdtek Kódol András, Lakati András, Pécs János, Ágoston Tamás, Német Márton, Lós Demeter, Szalma Vida Zakariás Polgárok. Hártó Tamás, Andarkó János, Hibati András, Szórád György, Kovács Márton, Sinkó Mátyás idejökben. Soli Deo Gloria Amen. (A renovált templom feliratát az anyakönyv őrizte meg, Nagy Mihály lelkész /1828-1830/ jegyezte le.)

Gótikus stílusban épült, külső támaszlopokkal, födélzete és tornya összhangban volt a templom stílusával. Bizonyos, hogy 1598-ban már református templom, és a vallásüldözések, templomfoglalások, a váci püspök közelsége dacára mindig is a reformátusok kezén maradt.

Az 1713. évi esztergomi egyházvizitációs jegyzőkönyv a már régen református, tornyos templomot középkori eredetűnek mondja, és boltozatos szentélyét, sík mennyezetű hajóját, fából épített karzatát említi. A váci kánoni vizitáció 1727-ből egy oldalkápolnát és a toronyban harangot említ. 1732. évi átépítését is említik: a templom kőből épült, toronnyal, két haranggal, körülötte a temető kőfállal.

Major István prédikátor szorgalmasan bővítette, javítgatta a templomot és a parókiát, szolgálatához kapcsolható: 1759-ben a templom ajtaja előtt tornácot építtetett; 1760-ban a parochiális házat bővítette; 1761-ben kutat ásátott; az úrvacsorai ezüst tányért újból készítette, mivel meghasadt. Felirata: *Czember Mihályné 1640*; 1763-ban új katedrát és prédikátorszéket kap a templom; 1766-ban a templomot és a tornyot zsindelezte és renováltatta; 1768-ban a templom keleti részében új karzatot emeltetett; 1774-ben a templomkerítést, azaz a várszerű kőfalat renováltatta; a kőfalon belül volt a temető különös faragású fejfákkal.

1775-ben meghasadt a nagyobb harang, le kellett venni, Budán öntötték újra. 1775 szeptember 14-én szállították haza; súlya 4q 25 font, került 297 forint és 50 pénzbe.

A régi harang felirata: *Szokolai Szent Ekklezsia számára szereztetett, T. P. Major István, Os. Mes. Ötvös István, Not. Sz. P. (Szalai Péter). Főbíró Mar. Istv. (Marosi István), T. bíró Szo. And. (Szórágy András), Kur. Oli János. Goss Mich in Ofen 1775. Johann Brunner.*

Szalay Mihály a templomhoz lépcsőt építtetett, 1793-ban zsindelezte a szél által megrongált templomtetőt és tornyot, a következő évben mindkettőt kívül-belül renováltatta, és kimeszeltette.

Nagy Mihály 1828-ban a megrepedezett boltozatú templomot és a megrongálódott paplakot megújította. Árkai Kantsur András 1833-ban *az omladozott templomkerítést, a templom falainak oldaltámasz kőlábat renováltatta, zsindelezte, az egész templomot kívül-belül a tornnyal együtt, imitt-amott vakoltatván is, kimeszeltette.*

Kálniczki Pál, a templomépítő

Rendbehozatta a parókiát, a paplak fából készült mellékszobáját kőből építtette meg, kipadlóztatta, kőkerítést húzatott, a tető hátsó részét zsindelezte. Megindította a templomépítési mozgalmat 1857 elején. A hívek megajánlásából összejött 4807 Ft, adományokból és más gyülekezetek támogatásából több mint 200 Ft, a régi templom anyagát eladta 60 Ft-ért.

1858 tavaszán Éhman Károly lévai építész bízta meg a presbitérium, a lelkesen kívül Viski János kurátor feladata volt a vele való tárgyalás. Az új templom kőből épült, a követ a Kismaroshoz vezető út melletti hegyoldalban bányászták a hívek.

A templom építése gyors ütemben ment, 1858. augusztus 29-én megtörtént a templom felszentelése a püspök által. A régi templom helyén épült fel az új, impozáns román stílusú templom, két karzattal, befogadó képessége kb. 900 személy.

A templom kelet-nyugati fekvésű, magas négyszögletű toronnyal, belül hatalmas boltívek, négyszögletű oszlopokkal, széles padsorokkal, keleti és nyugati részében vasoszlopokon nyugvó karzatokkal, az utóbbiban egy szép, nagy orgonával. Alaprajza téglalap. A boltíves mennyezet téglá. A tetőszerkezet fa, melyet cserépszindely borít. A torony bádogozott, érdekes hagymaalakú. Pirosra festve, a falak ragyogó fehérek, a környezet zöld, a messziről látható templom hirdeti: itt magyarok laknak.

A templom új Úrasztalát kapott, mely ma is használatos, s úrvacsorai kelyhet a hívek adakozásából. Felirata: *A szokolyai Ref. Sz. Egyház készítette, 1858.* A templom építési költsége közel 8300 Ft. A teher könnyítésére kölcsönt vettek fel. Gondnokok az építés idejekor: ifj Viski János és Verebes István. A tornyot később fejezték be, Kálniczki harangokat is vett. Egy régi repedt harangot eladott vett egy nagyharangot és egy kicsit. A középső maradt Major István idejéből. A harangokat 1863. aug. 30-án húzták fel a toronyba.

Harangok felirata: *A szokolyai ref. egyház összes hívei által készítettett Pesten, 1863 augusztus 24.*

Öntötte: Walter Ferenc. Akét harang súlya 496 kg. A toronygombot és a csillagot aranyoztatta.

Nagy István nevéhez fűződik: 1899-ben a templom új tetőzetet kapott, a torony cementvakolatot; új orgona szentelése: 1905. november 12-én; 1908-ban a harangok vasállványt kaptak; a két karzatot is vasgerendákkal és-oszlopokkal megerősítette; 1909-ben a paróchián irodát építettett, a melléképületeket megnagyobbította, renováltatta; 1912-ben toronyóra vásárlása; 1913-ban a templom belsejének renoválása. 1917. augusztus 15-én rekvirálták a nagy- és a kisharangot. Az elvitt harangok helyébe a hívek adakozásából 1920-ban Slezák László egy 419 kg-os nagy harangot és egy 150 kg-os kisharangot öntött; szentelésük: 1920. december 12-én.

1926-ban Dr Hofer Kunó helybéli földbirtokos a templom kőfalkerítését építi fel; 1928-ban a templomtorony teljes renoválása, a csillag aranyoztatása.

Makár János szolgálata idején, a háborúban megsérültek az egyházi javak: a torony sok találatot kapott, a padokat, orgonát összetörték. 1945-ben a torony kijavítása, újra bádogozása; 1947-ben a templom új csatornát kapott; 1948-ban az épület külső vakolása; 1949-ban a háborúban elveszett úrasztali terítő pótlása (bordó); 1950-ben még egy búzavirág kék úrasztali és szószékterítő készítettése.

Lelkipásztorok a Türelmi Rendelet után

Szalay Mihály 1778–1827, esperes 1808–1827

Születési helye és ideje nem ismert, iskoláiról sincs tudomásunk. Nős emberként érkezett Szokolyára, első felesége Pákozdi Erzsébet, második: Bökényi Mária. 1794-ben meghalt felesége, valószínű gyermekszülésben, mivel 8 napos kislányukat is temették. 1796-ban Nagymaroson nőül vette Bökényi Máriát, Bökényi Gábor református pap leányát.

Szalay 1827. szeptember 27-én 84 éves korában halt meg. Özvegye 71 éves korában, 1839-ben hunyt el.

1816. júl. 5-én nagy tűzvész pusztított Szokolyán, 44 ház leégett. A prédikátor gyűjtést szervezta környéken a falu megsegítésére. 1817-ben megemlékeztek a reformáció 300. évfordulójáról.

Megtartottam 1817 november 3. a reformáció Secularis Innepét tanításokkal, könyörgésekkel, éneklésekkel Szabó László és Hártó Pál kurátorságában. (Szokolyai Jegyzőkönyv)

Prédikátorsága idején az egyház presbitériuma elválik a falu esküdt intézményétől. 1825-ben 12 presbitert választanak, közülük kurátorok: Hártó József, Marosi Mihály.

A 19. század elején a prédikátor és a hívek közötti jó viszonyt néhány eset megkeserítette. Szalay Mihály tiszteletes úrnak Marosi István ökrei okoztak kárt, melynek megtérítésével a traktus gyűlésének kellett foglalkoznia: elégtétel a szokolyai bírák magok végzése szerint tétessék.

Néhány év múlva a vizitáció során derült ki, hogy az eklézsia előjárói nem tartották be azon ígéretüket, miszerint prédikátor és szenior úrnak a malombéli vámból 2 kila búzát adnak: sem 1812-ben, sem 1813-ban nem adták meg. Rendeltetett, hogy egy esztendőre se maradjon ki az egyházi személyek fizetése.

Az 1820. évi Névtárban a Hont megyei Szokolya Szalay Mihály úr lelkipásztorral, Molnár István tanítóval és 716 lélekkel tűnik fel. 1850-ben már 950 lelket számlál az anyagülekezet; ideiglenes lelkész Kálniczki Pál, tanító Nagy Ferenc, kinek 69 tanulója van.

1824-ben az egyházmegyei közgyűlést arról tájékoztatták, hogy Szokolyán a himlő elleni oltás a járásbéli felcser által eddig nem teljesített, noha a szülék beoltatnák gyermekeiket. Rendeltetik, hogy az előjárók sürgessék az ügyet. A parochiális szőlők több esztendő alatt elparlagosodtak. Rendelés: az eklézsia előjárói hozassák rendbe a szőlőket, és a munkákat jobban szervezzék meg! Az eklézsia alapjából részesülők közül, akik tartozásukat nem rendezik, a kurátorokra száll a tartozás.

Két év múlva kiderült, hogy az oltást mégsem kívánják egyöntetűen a lakosok: a mentő himlő oltását itt is megkezdték, de sokan elrejtőznek az erdőben, berkekben az oltás elől. Meghagyatik, hogy az eklézsia előjárói segítsék elő az oltást.

A lelkipásztornak sok gyermeke született, közben mint esperes hordta az egész egyházmegye gyülekezeteinek gondját is. Majd' fél évszázadig szolgálta Szokolya népét!

Nagy Mihály 1828–1830 (életútja az esperes-portrékban)

Nagy Mihály Szokolyáról Diósjenőre ment.

Árkai Kantsur András 1830–1849

1800 körül született ismeretlen helyen. /Emléktáblája szerint: 1792!/ 1826. május 24-én Bőnyön tartott kerületi gyűlésben a barsi egyházmegye nemesbori eklézsijába szentelték fel a lelkipásztori hivatalra. Felesége Kovács Sebestény Juliánna, az ipolypásztói lelkész testvére. 1829-ben Boriban született leányuk, Mária; feleségül vette Nagy Ferenc szokolyai tanító.

Az 1833. évi vizitáció jelentéséből kiderül, hogy az eklézsia kasszájába visszakerült a prédikátor behozatalánál elmaradt elszámolás, s a parochiális földek, szőlők ügye is rendeződött. A következő évben megintetett a szokolyai eklézsia presbitériuma a prédikátor széna juttatása miatt. Ugyanakkor Kantsur András prédikátor úr és Sztregovai János oskolamester között támadott kedvetlenség, mely a hallgatók között is békétlenséget okozott! 1835-ben az eklézsia jelentette, hogy szőlőjét az uraság meg akarja dézsmálni.

A vizsgálati hivatal 1840. évi jegyzőkönyve szerint néhány szokolyai lakos a bevett szokás ellenérszolgái után pénzt, búzát és bort fizetni nem akar. A szokolyai lelkész rendelkezést kapott arról, hogy hallgatóival Szent István ünnepén semmilyen munkát ne végeztesen! A temetkezési 48 óráért a lelkész hallgatóitól többé nem háborgattatik. Az úrasztalának csinósítása és a temető bekerítése meghagyatik a szokolyai gyülekezetnek. Az 1848-49. évi szabadságharc alatti és utáni sorsát már ismertettük. Kivégzésekor 57 évesnek mondták, özvegyember volt, fiatal feleségét 33 éves korában, 1841-ben temette el.

Kálniczki Pál 1849–1897

A gömöri egyházmegyéből érkezett. Felesége Szecsődi Mária, 1850-ben Szokolyán házasodtak.

Gyermekeik: 1851-ben született Béla; talán ügyvéd lett. 1854-ben született Lajos. Nem sok örömet okozott apjának: nem akart tanulni, züllött. Végül rongyosan, mint koldust befogadta. Szerette volna, hogy gazdálkodjon, földeket vett neki, de nem becsülte meg magát. Szántás közben ezt hajtogatta: Tüled atyám! Kálniczki kitagadta, nagy betegen jött csak haza, és 23 évesen tüdővészben halt meg, 1877-ben. 1865-ben 36 évesen meghalt felesége.

Kálniczki újból nősült, második felesége Lehoczky Juliánna, kit 1896-ban kísért utolsó útjára.

Az 1851. évi Névtárban rövid összeggést kapunk az egyház régiségeiről: *Szokola, anyaggyülekezet. Góth stílusban épült temploma megújított a mennyezeten látható felírás szerint 1615-ben. Szent asztalához tartozó aranyozott tányérján olvasható: Eccl. Orth. Szokolinae 1598. Lelkészeit 1615 óta tudja megnevezni. Lelkésze Kálniczki Pál, tanító Nagy Ferencz; lélekszám 950, iskolás 83.* A mater eklézsia létszáma ezt követően 850 és 950 fő között változik, miközben a nebulók száma 1865-ben 162 főre emelkedik. Az 1870-es évek kolerajárványának is tudható, hogy a halálesetek felülmúlták a születéseket: 1874-ben 45 keresztelest és 78 temetést anyakönyveztek.

1860. augusztus 29-én tartatott traktus gyűlés Diósjenőn segédgondnok Blaskovics Pál elnöklete alatt, amikor a szokolyai lelkész szigorúan a templomban tartott gyűlés előtt megfenyítettett egyház törvényeink elvételéért, s a ... .. kiadott egyházi törvények pártolásáért, s akkori ragaszkodásáért, amikor a parentális közt ő is helyet foglalt – a lelkész neve Kálniczki Pál. Nem tudjuk, mi volt a lelkész vétke!

1880-ban a lélekszám még mindig 950, miközben 46 születést, 65 elhalálozást, 14 házasságkötést és 5

konfirmálást jegyeztek fel. Az iskolakötelesek száma 120, közülük 108, az ismétlő iskolakötelesek száma 15, akik nem járnak iskolába.

Kálniczki 1897-ben, 81 évesen halt meg végelgyengülésben, végrendeletében egyházára hagyott 12 000 ft-ot, 7 kh hold földet és erdőjogot.

Nagy István 1897–1941; 1922–1940 között esperes (életútja az esperes-portrékban)

1900-ban a település polgári népessége 1733 fő, ebből ev. református 1121, róm. katolikus 526, ág. evangélikus 15, izraelita 71. Lelkész Nagy István, gondnokok Lakati István és Kánnai József. Született 14 fiú és 16 leány, valamennyien keresztkedtek; tiszta házasságot kötött 4 pár, vegyes házasság 2 pár; ebből 5 pár ref. lelkészi áldással. Meghalt 5 férfi és 18 nő; konfirmált 19 ifjú. Tanítók Soós Károly és Antal Lajos; iskolaköteles mindennapi iskolában 159, ismétlő iskolában 60, akik valamennyien iskolába járnak. Az eklézsia bevétele 1437 frt, kiadása 1325 frt.

1910-ben a község polgári népessége 1777 fő, ebből 1228 református. Lelkész Nagy István, gondnok Verebes István és Szabó János. Előző évben 39 születést, 30 elhalálozást, 20 tiszta és egy vegyes házasságkötést anyakönyveztek, a konfirmandusok száma 30. Az 1909/10. tanévben 137 mindennapi és 75 ismétlő iskolába járó tankötelesről tudunk.

1928-ban az anyaegyház alapítási évét 1598-ban adják meg. A polgári lakosság száma 1935 fő, ebből református 1244 lélek. Lelkipásztor továbbra is Nagy István, segédlelkésze Lombos Alfréd. A presbiterek száma 16, főgondnok dr. Hofer Kunó, gondnokok: Viski Márton, Szabó János. Református énekkar, ifjúsági egyesület és belmissziói egyesület működik a gyülekezetben. 20 születést és 18 halálesetet anyakönyveztek. Tanítók: Cseh Péter és Várady Róza; tanítványaik száma a mindennapi iskolában 122, az ismétlőben 96. Az egyház szórványa Kóspallag 4 lélekkel.

Az 1929. évi egyházmegyei gyűlés megállapítása: szektáskodó mozgalom csak Szokolyán volt a baptisták részéről, de már ez is lanyhulóban van.

Makár János a szokolyai baptistákról

A baptista egyház tagjai a református egyházból váltak ki. Pál tövist hordozott testében, a szokolyai egyház életében a baptisták adattak tövisül.... A baptisták talán bűnösebb emberek voltak, mint a reformátusok, de tudtak hinni, szeretni és Krisztusban való testvérek voltak, mint egy istenfélő család úgy éltek. Ezért tudtak vonzani, téríteni, sokszor erőszakkal is....

A baptista egyház 1893. évben kezdődött. Első prédikátor: Bera Makrai József 1893–1900, nem végzett szemináriumot. Varga József 1900–1945, kinek segítségére képzett prédikátorok jártak Szokolyára. Herjeczki András 1945–1958, szemináriumot végzett, aktív ember volt, működése alatt épült az imaház (1948). Mészáros Kálmán 1958–1963. Dobner Béla 1963-tól.

A Baptista Gyülekezet létszáma 1948-ban 44, 1963-ban 60 fő. Most /1965/ megvan a testvéri egyesítés a két gyülekezet között, ami szép és Istennek tetsző.

Nagy István 44 esztendeig szolgálta híveit, 70 éves korában, 1941. február 9-én tért meg Urához, a szokolyai temetőben nyugszik.

Pályázat útján Fejes Sándor, dr. Katona Géza, Makár János és Rohonczy János közül Makár János tatai önálló hitoktató lelkészt választották utódjául.

A szeniorátus 1942. évi közgyűlésének állásfoglalása: *Megválasztásával lezárult az a hosszú és szenvedélyes harc, amely a gyülekezet békéjét és összhangját megzavarta. Makár János már el is foglalta állását gyülekezetében ezévi március hó 29-én történt beiktatásával s ezzel a gyülekezeti béke helyre is állt. Egyházmegyénk közgyűlése sok sikert kíván munkájához, melyet Isten országának terjedésére, egyházmegyénk javára végezni fog, s jogánál fogva őt szokolyai lelkészi állásában véglegesen megerősíti.*

Makár János

Született 1908. június 5-én Csurgón, Somogy megyében. Atyja: Makar János, anyja: Katona Erzsébet. Apja a MÁV-nál munkavezető volt, akit 6 éves korában villámcsapás következtében elveszített, özvegy édesanyja neveltette.

Elemi iskoláit a csurgói református és állami tanítóképző gyakorló iskolájában, középiskoláit a csurgói Csokonai Vitéz Mihály főgimnáziumban végezte, ahol érettségét tett 1927. június 25-én jó eredménnyel. Majd a pápai teológiára iratkozott be, s 1931-ben nyert abszolutóriumot jeles eredménnyel. Dr. Antal Géza püspök támogatásával, egyházkerületi stipendiummal az 1930-1931. évben két szemesztert hallgatott le, és kollokvált is a bécsi protestáns fakultáson, az ószövetségi teológiával foglalkozva. Bécsből 1931. március 10-én hazajött, s a püspök Sólyba (Hajmáskér filiájába) rendelte tanító segédlelkésznek. Innen, miután 1931. szeptember 2-án segédlelkészi oklevelet nyert jó eredménnyel, Veszprémbe helyezte. Itt a gyülekezeti és ifjúsági munkában alapos részt vett ki. Az ódon veszprémi templom renoválására, belső kifestésére pénzt gyűjtött, munkája eredménnyel is járt. Az ifjúsági egyesülettel előadásokat rendezett, a bevételből asztalokat, padokat csináltatott, ifjúsági egyleti könyvtárt létesített sok művel. 1933. szeptember 1-vel papi vizsgája előtt püspök Esztergomba küldte segédlelkésznek Pali Sándor mellé. Itt három évet töltött szorgos munkában. A gyülekezeti terem adósságát letörlesztette előadások rendezésével. A temet befestettette, székekkel bebútorozta, zongorát vett. Ifjúsággal és a gyülekezeti tagokkal való munkája mély nyomokat hagyott, és igen áldásos volt. Nemcsak az anyaegyházaért fáradozott a magyar Rómában, hanem a szórványaiért is, így különösen Dorogért. E filia lelki vágyát, temploma legyen, sok harccal, nagy utánjárással, pénzgyűjtéssel, a dorogi és más gyülekezetek hívei között, az ottani evangélikusok elgáncsolásával szemben is megvalósította. Épült Puskás Károly építésmérnök tervezésével és irányításával egy szép, magyaros stílusú templom a sváb és tót tengerben 20 000 pengőért. Az alapkövetétel 1935. szeptember 22-én volt. A dorogi templom felépítése után az esztergomit is szeretne volna megépíteni, gyűjtött rá a hívek között 3 000 pengőt, de sajnos áthelyezése, illetve 1936. november 18-val tatai önálló állami hitoktatóvá való kinevezése ebben megakadályozta. Tatán majdnem 6 évig működött, megalapította a dr. Antal Géza Soli Deo Gloria kollégiumot, melynek szekrényt szerzett, és a vallási szépirodalmi művekből ifjúsági könyvtárt létesített. 1941. június 29-én 56 szótöbbséggel megválasztott szokolyai lelkipásztornak, állását az özvegyi kegyeleti idő miatt csak 1942. március 12-én foglalhatta el. Március 29-én, virágvasárnap iktatta be Labancz László nagymarosi esperes-lelkész. Szokolyai működésének kiemelkedőbb mozzanatai: 2 500 pengő költséggel újjáalakította Cseh Péter igazgatótanító lakását, a pénzt a gyülekezet kasszájából és vallásos és színelőadásokkal teremtette elő, megszervezte a III. tanítói állást, melyre megválasztotta Szalai Mihály komáromi illetőségű tanítót, újjáépítette a tanítónő, Váradi Róza lakását 1 500 pengő költséggel.

Irodalmi munkássága: „Lesztek nekem tanúim” c. evangéliumi beszédek. Cikkei jelentek meg a helybeli és egyházi lapokban, az Élet Útjában, prédikációi a Református Igehirdetőben. A drégelypalánki egyházmegyében lelkészi tanácsbíró, s a belmisszió előadója. Feldolgozta Szokolya református egyházának történetét és a község néprajzát.

1937. április 28-án kötött Pesten házasságot Kovács Irén Ilonával, Kovács Géza állami iskolai igazgató leányával. 1938. január 20-án született Tamás József nevű kisfiuk, ki 3 napos korában meghalt.

1941. évi szórványmunkáról szóló jelentés: Szokolyához 2 szórványközség tartozott. Ezekre azonban senki sem gondolt. Egyéb gondjaik voltak a szokolyai segédlelkésznek. A lelkészválasztási mozgalom igen kemény hullámokat vert fel a gyülekezetben. Ezek lecsillapítása után már igazán nem csodálható, hogy nem maradt erő és idő a szórványközségek meglátogatására. Szokolyához tartoznak: Berkenye, Kóspallag

Az egyházlátogatási és -megyei jegyzőkönyvekből

1941-ben református temető; szórvány: Kóspallag – lélekszám 5, tanköteles 3; Berkenye.

1942-ben szórvány: Kóspallag – lélekszám 6, tanköteles 2; Berkenye. Berkenye és Kóspallag is megközelítheti Szokolyát, ahonnan a múltban sem igen keresték fel a szórványokat.

1943-ban szórvány: Kóspallag lélekszám: 5, tanköteles 5; Berkenye lélekszám: 5. Ugyanakkor a missziói bizottság beszámolója szerint a szórványból az istentiszteletre bejártak, tanköteles nincs.

1944. évi beszámoló: Két szórványa van. Egyikből, Kóspallagból bejárnak istentiszteletre, Berkenyéről nem, ide viszont a lelkipásztor nem tudott eljutni, mivelhogy a tanító helyettesítése erősen lekötötte idejét. Majd egy évvel később: a lelkipásztor tábori lelkészi szolgálatra bevonulása következtében a belmissziói munka szünetelt. A szüneteltetést előidézte még az a tény, hogy az iskolát a katonaság részére már k>r0 tavasszal lefoglalták. 1944 május és december között Makár János főhadnagyi rangban katona. Helyettesítették: Kovács Gyula esperesi segédlelkész, majd Szombathy Antal helyettes lelkész.

Lelkipásztorok

Pécsi János	1615	
Gere János	1615 után	
Bucsi Máté	1648	
Varsányi Kovács Mátyás	1650–1654	(esperes, 1654-ben farkasdi zs.)
Nógrádi János	1660-as évek ?	(M. J. év. nél.)
Mányoki János	1671–1680, majd ?–1696	(M. J. 1671–1700)
Zombori János	(?) 1706–1709	(M. J. 1701–1709)
Szatmári/Szakmári Pál (M. J. 1710-1720)	1712–†1724	(Nagyoroszból ér.)
Gyarmati Perpata/Angyal János	1726–1732	(M. J. 1721–1733)
Hubai Bálint	1727	(M. J.-nál hiányz.)
Komáromi H. András	1733–1738	
Felsőöri Fábián Péter	1738–1759	
Major István	1759–†1778	
Szalai Mihály	1778–†1827	(esperes: 1808–1827)
Nagy Mihály	1828–1830	
Árkay Kantsur András	1830–1849	
Kálniczki Pál	1849–1897	
Nagy István	1897–†1941	(esperes: 1922–1940)
Makár János	1942–1952	
Rohonczy János	1952–1959	
Szabó Sándor	1959–1981	
Gönczö Sándor	1981–1989	
Molnár Zsigmond	1990–2000	
Nyilas Zoltán	2000–2006	
Turbucz Péter	2007–2013	
Adamek Norbert	2013-tól	

Segédlelkészek

Tolnai István 1827–1828; Nagy Lajos 1879–1880; Oroszy Jenő c. káplán 1884; Hollósy Károly 1883–1884 és 1886–1887; Szalai István 1884–1885 és 1887–†1893; Nagy István 1894–1897; Lombos Alfréd 1926–1928; ifj. Baranyai Károly 1928–1929 (Peröcsénybe került); Lányi Jenő 1929–1930; Császár Károly 1930–1931; Révész István 1931–1932; Kuti József 1933–1934 (Hajmáskérre r. lelkésznek vál.)

Kovács Szilárd 1935; Lévy Pál 1936–1937; Szabó József 1937–1938 (Alsóseged r. lelkészévé vál.); Bogár Ferenc 1939; Bognár Károly esperesi sl. 1940–1941; Nagy Lajos; Illés József 1941–1942; Sáhó Andor 1941–1942; Kovács Gyula esperesi sl. 1944; Szombathy Gyula h. l. 1944; Csuka Tamás hl. 1989–1990.

A református iskola

Szokolya oskolája minden bizonnyal a palánki traktus legrégebb neveldeinek egyike: Egyed Lőrinc oskolamester neve 1615-ből maradt fenn. A régi időkből azonban kevés a megbízható adat.

A traktus gyűlése 1812-ben az oskolábajáró tanulóknak Szokolyán is megtiltja az eddig szokásban lévő házankénti kántálását. A végzés: a felsőbbség tilalmazó parancsolatjának ereje szerint ez itt sem engedtetik meg.

Két évvel később a vizitációs jegyzőkönyv bejegyzése szerint a szokolyai oskolamester, ha hivatalában maradni kíván, familiájával együtt költözzön vissza az oskolaházba. Major József rektor úr majd' három évtizedes szolgálata után inkább elhagyta Szokolyát. A következő évben a traktuális gyűlés már arra hívja fel a szokolyaiakat, hogy iskola tanítóról gondoskodjanak.

Az új mester, Balogh Mihály öt évig maradt a faluban, majd elmenetelével kényszerítette a presbitériumot, hogy új tanítót hívjon. A barsi traktusból, Vámosladányból, Molnár Nagy Istvánt behozták Gergely-napig. Az egyházmegye ezt nehezményezte, mivel elsősorban belső helyről kellett volna hívni, ezért ellenőrzésüket kilátásba helyezték.

Bizony, jobban tették volna a presbiterek, ha alaposabban körülnéznék döntésük előtt! Az új rektor ugyanis bevitele után egy évvel, 1821-ben már intésben részesült a szent társaság részéről: *A szokolyai mesternek a pálinkafőzés nyereszke céljából nem engedtetik meg, csak a saját gyümölcsét, törkölyét főzetheti ki, de azt sem az oskolaház pitvarában, hanem az udvar távoli zugában, a maga költségén, az építendő hajlokban.*

Nagy István már figyelmeztetésben részesült szószátyárkodása, pletykálkodása miatt, de ennek ellenére mesterkedését tovább folytatta, még az esperes urat sem kímélte, és a presbitereket is sértegette. Végeztetett, hogy mivel már a traktus gyűlés színe előtt intésben részesült, ha nem változik meg, a békességre törekvő kis egyházi társaságból örökre kizáratik.

Úgy tűnik, a feddés mit sem ért, ugyanis 5 év múltán ismét a traktus közönséges gyűlése foglalkozik ügyével: *Nagy István oskola rektor továbbra is tiltott módon pálinkát főzet. A traktus közgyűlése megtiltja számára mindennemű pálinkafőzést, ameddig Szokolyán marad.* Már csak egy évig maradt Szokolyán: 43 éves korában az Úr magához szólította.

Árkay Kantsur András volt az első iskolaszék megalapítója: *Hogy az Oskola gyakori vizsgálására választassanak meg a két kurátorokon kívül: Hártó Pál, Öregebb Szabó József és Magyar Sándor; hogy ezek a Prédikátor Urral minden két-három hétben az Oskolát látogassák meg.*

A Nagy-ügy után mintegy másfél évtizeddel később, 1839-ben ismét a gyanú árnyéka vetődött a szokolyai oskolamesterre: *A Nagytiszteletű Esperesi Hivatal kiküldte idősebb és ifjabb Zalay József urakat annak az ügynek kivizsgálására, mely szerint szokolyai oskola tanító, Csilus János szomszédasszonyát, Madarász Zsuzsannát, néhai Szabó János özvegyét megterhesítette. A vizsgálat jegyzőkönyvét elkészítették, és a gyűlés a következő végzést hozza: Madarász Zsuzsanna már máskor is azért rovatott meg, mert tanító szomszédjával, ha összeütközött, azonnal reá vallással gyalázta meg. A mostani vizsgáló jegyzőkönyvből épp ilyen oknál fogva való rosszalkodása nyilvánódik. A kat. kovácsmester pecsét alatt bé adott levele azt tanúsítja, hogy bizonyos Keserű József nemcsak*

szabadon élte Madarász Zsuzsannát, annak terhét magáévá fogadván, szórakozását nyilvánítva a tanító méltatlan vádaskodásán. Egyik tanú leveléből az is kiderül, hogy a tanító ellenfelei csak személyes gyűlölségből keresik a tanító vesztét. Arra is akadtak tanúk, akik azt igazolták, hogy Madarász Zsuzsanna által a bűn elkövetésének kitűzött estéjén Csilus János odahaza sem volt, sem előtte és utána, hanem az uradalmi épületben éjszakázott. A Szokolyai Gyülekezet többsége, mind az Egyházvidéki Kormány Csilus János tanító becsületességéről, ellenben Madarász Zsuzsanna becsstelenségéről győződött meg. Ezen okoknál fogva Csilus János a bizonytalan bűn büntetése alól feloldoztassék; hivatalában meghagyattassék azzal az intéssel, hogy ezután magát feddhetetlen életével, a gyanúknak még az árnyéka ellen is biztosítani szent kötelességének tartsa.

A tanító úr a következő évben mégis elhagyta Szokolyát, s a traktus elé egy év múlva az egyházvizsgálati jegyzőkönyv az új rektor panaszát terjeszti: *Feljelentetett a szokolyai előjáróknak azon gondatlanságok, hogy az iskolatanítási 30 kr. csekély bérnek a beszédével felhagytak, a tanító nagy kárára. Rendeltetett: az előjárók tartsák magukat mindenhol esküjükben vállalt kötelezettségükhöz.*

Az Isten házáat újjáépíttető Kálniczki tiszteletes iskolát is építtetett: 1864-ben megvették a követ, 1865-ben faanyagot és téglát, zsindelet; ebben az évben már álltak is a falak és fenn volt a tető. 1869-ben megkezdődhetett a tanítás. Az iskolát bebútoroztatta: padokkal, talpas falitáblával ellátva. Ebből az iskolából lakást alakítottak ki Várady Róza tanítónő részére 1905-ben, amikor megépült az új iskola. Ez utóbbit Nagy István tiszteletes Kálniczki hagyatékából 1904-ben 6000 koronáért 2 tantermesre építtette.

Makár Jánosnak beszélte el Wojatsek Ferenc kat. tanító, hogy Soós Károly a századfordulón jó református tanító, kiváló kántor volt, temetéskor hangja betöltötte az egész falut. Hibája: nagyon szerette az italt. Delirium tremensben halt meg a gyarmati tébolydában. Szokolyán temették el.

A szokolyai iskolának 1908-ban 2 rendes tanítója volt, osztálytermei törvényszerűek, felszereltségük teljes; a fiúk és a lányok külön tanultak. A leányiskola osztályzata jeles; a fiú iskolánál némi hiányt tapasztaltak: rendes tanítója, beteg, munkaképtelen; állandó helyettes volt alkalmazásban; osztályzata jó.

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvekből

1941-ben az iskola 2 tanerős; református tanköteles 120, ismétlő 47; jár tanköteles 118, ismétlő máshová járnak. 1942-ben 2 tanerős az iskola; tanköteles 131+32; jár: 129; máshová jár: 2+32. 1942-ben Szokolya még nem állította be a VII. osztályt. Csak akkor állítható be az újabb osztály, ha új tanterem épül, és a harmadik tanerő beállítására is sor kerül. 1943-ban már 3 tanerős az iskola; tanköteles 158+22; jár: 153; máshová jár: 5+22. 1944-ban 3 tanerős iskola; tanköteles 162+12, jár: 157; máshová 5+12

Makár János lelkészisége alatt elvégzett felújítások: 1942-ben a kántortanítói lakás vakolása, padlózása; 1943-ban tanítónő lakásának felújítása. A háborúban megsérült tanítói lakások tetőzetét, ablakait, a 2 tantermes iskolát a háborút követően kijavították. 1945-ben tanítói lakások újjáépítésére került sor; 1946-ban az iskola teljesen rendbe hozatott.

Tanítóportrék a 20. századból

Cseh Péter

Született 1889-ben Alsócernáton, Háromszék megyében, Erdély. Székelykereszturon kapott tanítói oklevelet. Szokolyán, 1910. október 2-án választották másodtanítóvá, 1919 szeptember 1-jétől kántortanító lett, majd igazgatói kinevezést kapott az egyházkerületől. 1942-től egyházmegyei népiskolai felügyelő, és 1948. július 1-ig működött. Az iskola államosítása után még 9 évig tanított, 1957-ben ment nyugdíjba, 47 évi szolgálat után. 1922-ben kötött házasságot Székely Klárával, Márta nevű gyermekük született.

Cseh Péter majd fél évszázadot kitevő tanítói működése alatt generációkat nevelt. Jó tanító volt, egyházát mindig szerető ember. Egyesek különös egyéniségnek tartották, pedig csak ember volt; meleg, érző szívvel, székelyember: góbé, mint maga is mondogatta. A magyar kultúra igazi apostola. A helyi iskola 1991-ben emléktáblát állított, majd 1998-ban felvette Cseh Péter nevét, ezzel is tisztelegve a faluban végzett közel öt évtizedes tanítói munkásságának.

Várady Róza

Születési ideje ismeretlen, iskoláit Pápán a Református Tanítóképzőben fejezte be. Oklevele megszerzése után Szokolyára került másodtanítónak. 1920-tól itt tanított 1948. július 15-ig. 1944-ben a püspök igazgatói címet adományozott részére. Az iskola államosítása után a csákberényi iskolához távozott. Jó tanerő volt, jól tanított gyermekeket bocsátott ki keze alól, az egyház missziós munkájában is részt vett. Az hogy nem ment férjhez, s magányos lélek volt, rányomta bélyegét egész lényére, de szíve szeretetét és mindentudását szétosztotta kis tanítványai között.

Szalay Mihály

Született Dunamocson 1922-ben. Komáromban végezte a gimnáziumot, és a tanítóképzőben nyert oklevelet. A szokolyai református egyház megválasztotta tanítójává, s állását 1943-ban foglalta el. Behívták katonának, francia fogságba esett, ahonnan 1946-ban tért haza. Betegsége miatt csak 1948. szeptemberében kezdte el a tanítást. A szakosított oktatásban számtant, mértant és fizikát tanított. Ugyanezt tanította az 1948. július 1-jével államosított iskolában is. A szokolyai iskolának 1955-59. között igazgatója. 1952-ben a Budapesti Pedagógiai Főiskolán általános iskolai tanári oklevelet szerzett. 1960-tól Tokodaltárón iskolaigazgató.

Báthory Ferenc

1919-ben született Szatmárnémetiben. Az elemi iskola 5. osztálya után, 1939-40-ben Nagyenyeden a Bethlen Kollégiumban, 1940-41-ben Kolozsváron, az Állami Tanítóképzőben tanult, ahol 1941-ben tanító oklevelet szerzett. A világháborúba őt is behívták, csak annak befejezése után kezdhette el a tanítást.

Szokolyára a református iskolába megválasztott:

1945/46-ban az I-II. o.-ban oktatott 51 fős létszámmal, összevontan.

1946/47-ben az V-VII. osztályokban összevontan minden tantárgyat tanított.

1947/48-ban a szakosított felső tagozatokban magyart, történelmet és gazdasági gyakorlatokat.

Az államosítás után a szokolyai iskolában is szaktárgyait tanította 3 napon át, a másik 3 napon pedig mint szakfelügyelő látogatta a szobi járás iskoláit.

1951-ben a Budapesti Pedagógiai Főiskolán általános iskolai tanári oklevelet kapott.

Jó tanító volt, megnyerő egyéniség, kit tanítványai és az ifjúság is nagyon szeretett. Sok előadást rendezett velük szép sikerrel. Ifjúsági nevelőmunkája igen hasznos volt; a gazdasági gyakorlatok tanításában is: 1848 emlékére 48 gyümölcsfát ültetett az ifjakkal.

Rektorok, tanítók

Egyed Lőrincz oskolamester 1615; Szendrei Ferencz; Szokolai Hártó János 1709–1712; Medgyesi István; Horváth Márton; Szántai György; Onody György; Szent Györgyvölgyi János 1724; Gere Sámuel; Kecskés Albert; Szathmári Pál; Szikszai János; Szent Györgyi Dániel; Somi András; Szombati János (Vácra menet az úton megholt); Szent Imrei Kis Sámuel 1732; Buzi János; Ramossai István; Bori Mihály 1742; Hollósi István; Öri László; Orgovány István; Polgári István; Sarkadi György 1763–1767; Drégeli István 1767–1771; Pap János 1771–1773; Szunyogi Ötvös István 1774–1781; Szabados János 1782–1783; Arany József 1784–1785; Bojtor András 1785–1787; Major József 1787–1815 (Major pap fia); Balogh Mihály 1815–1820; Molnár Nagy István 1820–1827; Sztregovai János 1827–1837 (alattomos úton elment

Gödöllőre); Csilus v. Silai János 1837–1840 (Pápáról jött); Hamar Dávid 1840–1843; Nagy Ferenc 1843–1879 (Pápáról jött, felesége Kantsur Mária); Salga Endre s. tan. 1878; Fábíán Lajos 1879; Nagy Lajos s. l. ideigl. tan. 1879–1880, 1887; Soós Károly/Lajos 1880–1908 (Madról érk.); Tokodi Ferenc s. tan. 1882; Kis Sándor s. tan. 1884–1885; Buday Elemér s. tan. 1890; Szalay István s. tan. 1891–1892; Nagy István s. tan., l. p. 1894–1897; ifj. Soós Károly s. tan. 1898; Nagy Gizella II. tan. 1899; Antal Lajos II. tan. 1900; Tálos József II. tan. 1905–1908; Gergely Ferenc II. tan. 1908–1910; Ványi József ideigl. tan. 1909; Csintalan Aladár 1909–1914 (Aranyosról érk., Somlóvecsére ment); Cseh Péter II. tan. 1910–1919; Kovács Mihály 1914–1916 (a vh.-ban hősi halált halt); Kemenszky Irén h. tan. 1915–1916; Dienes Margit h. tan. 1918–1919; Koczó Lajos h. tan.; id. Labancz László, ig.-tan. Cseh Péter kántortanító 1919–1948; Várady Róza II. tan., ig.-tan. 1920–1948; Szalai Mihály III. tan. 1942–1948 (1945: hadifogság); Makár János h. tan. lp. 1943–1944; Báthori Ferenc 1945–1948.

Források, forrásközlések, feldolgozások:

A Drégelypalánki Református Egyházmegye közgyűlésének jegyzőkönyvei 1815–1947, Pápa http://library.hungaricana.hu/hu/collection/reformatus_gyujtemeny_jkv_egyhazmegyek/

A Dunántúli Református Egyházkerület névtárai (1833-1928); digitalizálva:

<http://library.arcanum.hu/hu/collection/reformatus-jkv/>

Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (Ráday Levéltár, RL), Budapest

- RL E/2 igazgatási iratok 1750–1831
- RL E/6 esperesi levelezés
- RL E/6 1. doboz Drégelypalánki Egyházmegye. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek 1853–1880; Egyházlátogatási és közgyűlési jegyzőkönyvek 1876–1889; Egyházlátogatási jegyzőkönyvek 1885–1907; 1901–1944 /ténylegesen: 1941–1944/; 1945–1950.

Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 10. Pápa, 2009. 759 p. + képek

DREL adattára lelkészek 1760–1848. (pdf)

DREL adattára tanítók 1760–1848. (pdf)

Kránitz Zsolt (szerk.): “A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Jubileumi kötetek 1. Pápa, 2012. 380 p.

Kránitz Zsolt (szerk.): “A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943) A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 1216 p.

Anyakönyv, Szokolya ref. egyh.; Presbiteri jk-ek 1922–1941; 1942–1954.

Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei I-II. Magyarország Műemléki Topográfiája. Budapest, 1958.

Kolacs kovszky Lajos: A Börzsöny multja a néphagyományok szerint. Turisták Lapja 50. (1938) 186–190. és 311–317. p.

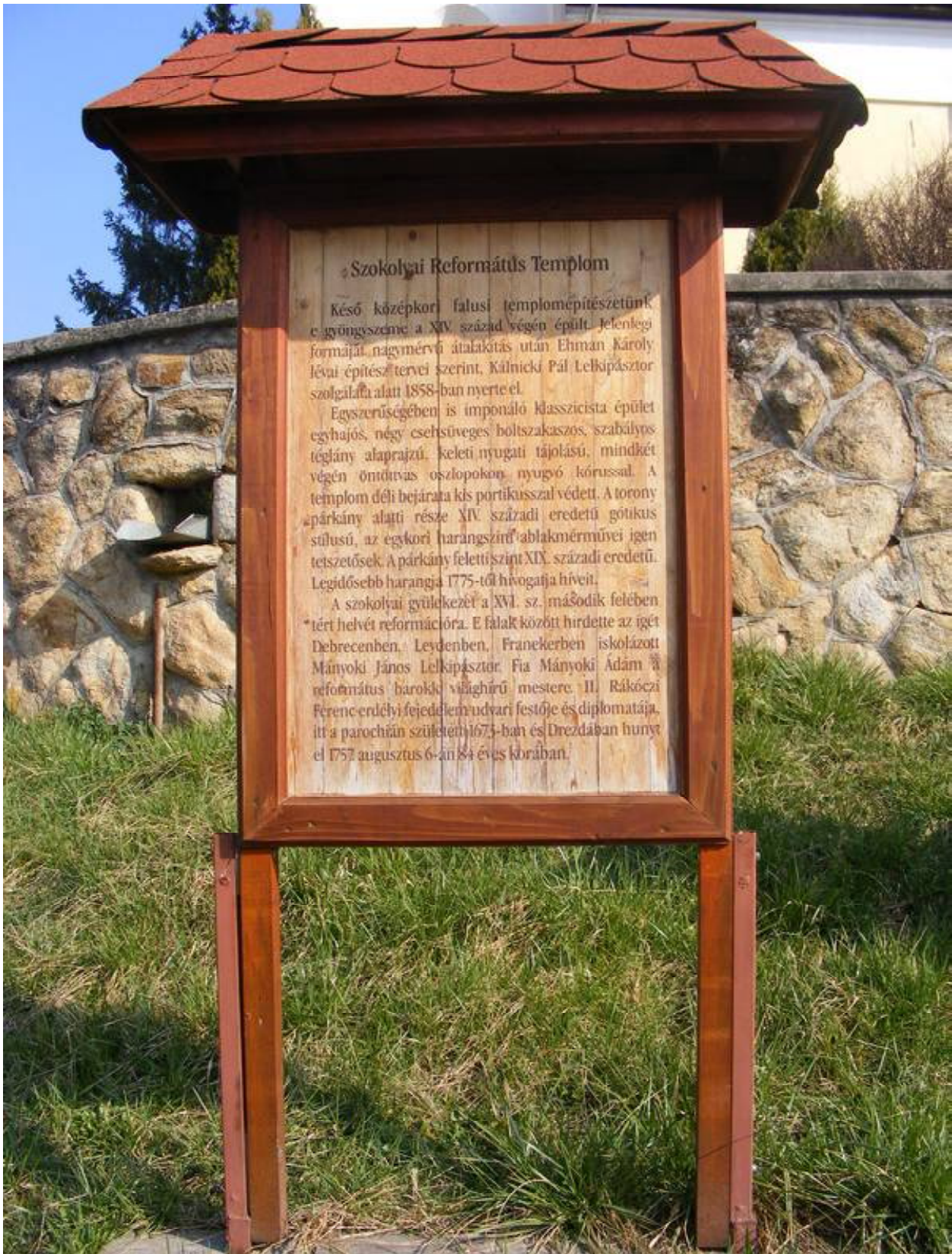
Makár János: A Szokolyai Református Egyház története, néprajza. A szerző kiadása. New Brunswick, 1965. 70 p.

Puskás Péter: Boronkay Lajos – Kossuth honti kormánybiztosa. Kemence, 2001. 327 p.

Szokolya – Egy falu egy műemlék, 1989. 15 p.

Szokolya református temploma 2015-ben

Az Úr hajlékának rövid történetét bemutató tábla

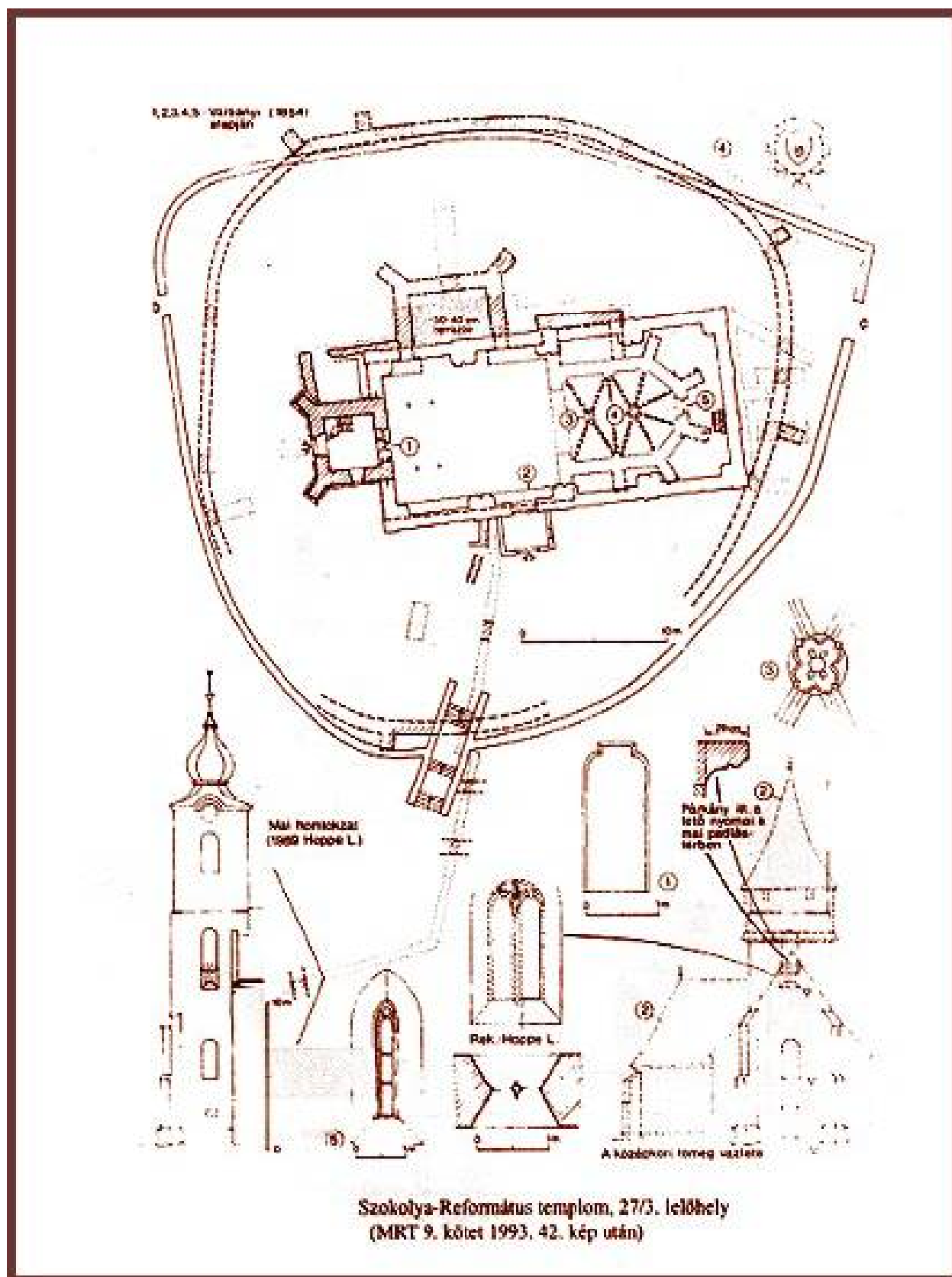

Az eklézsia régiségét tanúsító kehely: SZOKOLYANAE ANNO 1598

A község jeles szülöttének emléktáblája a parókia falán

A műemléktemplom rajzon

A torony alatti régi bejárat

Az úrasztala, a szószék és Mózes széke

Árkay Kantsur András lelkész kivégzését ábrázoló festmény a templomhajóban

A templom orgonája Kálniczki Pál hagyatékából és a hívek adományából készült 1905-ben

A karzat

Nagy István lelkész-esperes sírköve

A templomépítő lelkipásztor síremléke

Írásunk a Nemzeti Kulturális Alap által 2014–15-ben biztosított *Alkotói támogatás a Fejezetek a Drégelypalánki Református Egyházmegye történetéből 1617–1952* című könyv megírásához felhasználásával készült.

Handó Péter: Színfogó 17.

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

LIDÉRCÁLOM

A nagymama nyolcvanéves volt, unokája negyven. Mindkettő kicsi, kövér és galambösz. Ráadásul süket, helyesebben nagyothalló. Különösen a nagymama. Azért megértették egymást: mimikával, kézmozdulatokból. Nem csoda, hiszen már negyven éve éltek együtt. Vagyis kis híján Berci születése óta, amikor az öreg hölgy magához vette a gyereket.

– Nektek úgyis kettő van már – rágta furtonfurt a lánya fülét. – Nekem meg egy se, mióta férjhez mentél, és elköltöztél tőlünk. Azonkívül az urad, tudod, nem normális. Félek, kárt tesz benne. Tőlünk mindent megkap: kosztot, ruhát, nevelést, míg ebben a faluban – mutatott ajkbiggyesztve körül –, már megbocsáss, legfeljebb traktorista lehet.

Így került Berci városra, egyenest a női szabó párnás karjaiba. Az apa nem számított. Aki gyagyás, hallgasson, különben őt is elviszik, csak egész más helyre. A fiatal tanító ugyan csöppet sem volt gyagyás, ám annál inkább gyöngé, hát megadta magát. Aztán ő is elköltözött. Csak messzibb, az angyalok közé, később az apósa, végül Berci anyja is.

A fiúcska szépen nőtt, napról napra erősebb és okosabb lett. Megtanult németül, táncolni, zongorázni.

– Adják prókátornak! – tanácsolták az ismerősök, barátok.

– Vagy mérnöknek – dupláztak rá mások. – Esetleg papnak, ha már az Úr is annyira protezsálja Bercit.

– Még meggondolom – sugárzott a nagymama, s meg sem fordult a fejében, hogy egyszer min-den a visszájára fordul.

Hogy igazából mi történt, tulajdonképp rejtély, tény az, hogy a fiú esze elkezdett tótágast állni. Elfelejtett németül, zongorázni, mindent, és a sétán kívül semmi sem érdekelt többé.

– Ez a legény beteg – mondta ki nyíltan Pentzné, a nagymama vörös hajú, minden lében kanál barátnője. – Még hozzá a fejével, ha nem haragszol.

Az özvegy megsértődött, rávágta az ajtót, s egy évig szóba sem állt vele. Még hogy beteg! Egy ilyen... ilyen okos gyerkőc! Akkor lett volna beteg, ha a gyagyásnál hagyja. Lustának persze lusta, de majd ő kikúrálja ebből, és olyan szabót farag belőle, hogy még őt is túlszárnyalja.

– Nőszül meg, Berci! – kezdte biztatni később, hátha a házasságban megjön az esze.

– Szerintem soha – cáfolt rá Pentzné. – Utaltasd inkább kórházba, Annus!

A fiatalember hallgatott. Őt nem kérdezték ugyanúgy, mint hajdan az édesapját. Ezzel szemben cselekedett, s még másnap betoppant egy tűzrőlpattant, fekete szemű lánnyal.

– Bemutatom a menyasszonyomat.

– De hisz ez egy roma! – hápogott az özvegy. – Mit szólsz ehhez, Zsófi? – kérdezte Pentznétől.

– Szerintem csini, csak...

– Egy kicsit lökött – mondta ki ezúttal ő azt a bizonyos sértő szócskát, felkapta a seprűt, és azontúl tudni sem akart róluk; még az iratokat is eldugta, nehogy asszony legyen a menyasszonyból.

– Hallod-e, baj van – kongatta meg a harangokat hónapokkal később Pentzné. – Éhezik az unokád, fogadd vissza, kérlek!

– Ki mint vet, úgy arat. Te honnan tudod?

– Tőle magától. Olyan snasszul néz ki. Csupa csont és bőr, szerintem...

– Amit főzött, egye is meg. Hálátlan, komisz taknyos! Hát azért tanítottam, hogy ilyen nímanggal adja össze magát?! A mi családunk úri família. A vejem tanított, Berci öccse doktor, és tessék, őkelme cigánylányok után koslat – gesztikulált a mami, aztán mégis másképp döntött, felvette legszebb ruháját, és az unokájához rontott. – Pakolj azonnal, és gyereünk ebből a koszfészekből! – szagolt a levegőbe.

– Maga kicsoda? – perdült eléje hirtelen egy torzonborz asszony.

– Semmi köze hozzá.

– Már tudom: maga a nagymama. De egyet mondok, kettő lesz belőle: vigye, mert ez a csávó dilis úgyhogy keressen neki szoknyát a dilinosok között!

Többet nem mondhatott, miután az öregasszony akkorát lökött rajta, hogy a mama egyensúlyát veszítve

huppant a kanapéra.

A nagymama és Berci ettől kezdve végig egymás közelében éltek, jóban-rosszban, egymást támogatván. Mindkettő megöszült, hja, az idő repül, hát még annak, aki nyolcvanéves. Panaszkodni azonban sosem panaszkodtak, amikor egy esemény újabb vihart kavart. Esemény? Apróság, néhány csésze kávé, amit Berci szokott iszogatni, hozzá likórt, cirka fél decivel.

– Bercikém, aranyos, ne igyál több kávé! Számodra méreg, kérdezd csak meg az öcsédet! Amellett drága, tiszta luxus, legalábbis a mi pénztárcánkhoz képest.

– Tessék?

– Mondom, ne igyál, vége a kávézásnak! – kiáltotta a fülébe szelíden a nagy.

Lám, lám: omnia fluunt, omnia mutantur – minden folyik, minden változik. Húsz évvel ezelőtt bezzeg másként beszélt. Akkor még követelt, tiltott, rendelkezett. Most nehezebbre esett még a felkelés is. Látása megromlott, lábai fájtak. Na, ettől függetlenül azért fölkel minden reggel. Ha másért nem, akkor Berci miatt, aki még nálánál is betegebb volt. Persze nem úgy, ahogy a Pentzné érti, egyszerűen ideges, nyugtalan a gyerek. Ezért küldték nyugdíjba, meg a hallásáért. Csak legalább a pénzzel tudna bánni! Úgy kell naponta kiosztani neki, különben az egész nyugdíját elbározná valahol. Sajnos még nagyobb baj, hogy emellett már agresszív is, főként az elfogyasztott feketék után – gondolta a nagymama.

– Ugyan, számárság, a kávé egészséges – tiltakozott Bercike, és továbbra is ragaszkodott hozzá, plusz a likőrökhöz, amelyeket a nagyanya tudtán kívül kortyolgatott néha.

Az öregasszony viszonzásul elvonóra fogta, megtagadta a zsebpénzt, és leste a hatást. Hát azt leshette, hiszen ha nincs zseb-, jó a konyhapénz is.

– Na várjál, kifogok én rajtad! – szikrázott fel a mama régi harci kedve, s azontúl Pentzné vásárolt be nekik.

Berci napokig dúlt-fült, aztán seftelni kezdett. Eladta az óráját, nyakkendőit, fél tucat könyvet, festményt...

– Jézus Mária! – döbrent meg az özvegy, s mint egy vércse csapott a férfi kabátjára, mely ott lógott a fogason; nyilván pénz is van benne, mindenesetre elveszi ettől a széltolótól.

– Hohó, a steks az enyém! Add vissza, de rögtön! – fehéredett el a boldogtalan ember.

Szemei villogtak, szíve szilajul kalapált. Ami az övé, övé, ahhoz ne nyúljanak! És nevetni se nevéssen senki se rajta! – borult ki nagyanya gúnyos arca láttán, azzal magánkívül kapott a ráncos, az öregasszony nyakához.

– Segítség! Gyilkos!

– Fulladj meg, te kullancs!

Az öregasszony hörögve csuklott össze. De még élt, lélegzett, s úgy tűnt vigyorog is, fölényesen és kevélyen, mintha mi sem történt volna. Ettől még jobban begurult a Bercike, felkapta a haldoklót, és körbeforgott vele, hozzáverte fejét a falhoz, szekrényhez, majd fáradtan hajolt a tetem fölé.

– Látod, nagy, kellett ez neked! Ha nem kötsz belém, még most is élnél. Pedig szerettél, naná, ahogy a kullancs szeret. Ott kuksoltál bennem születésem óta. Általam éltél, együtt lélegeztünk, mint a szíami ikrek. Hát ennek most vége, újra szabad vagyok. Újra? Először, de jobb később, mint soha. Remélem, megbocsájtasz odafönt a mennyben – dőlt reszketve a falnak.

– Mi az, rosszul vagy?

– Te... te élsz? – sikoltotta el magát, és rémülten rogyott térdre.

– Micsoda? Pentzné! Jézusom, rohama van szegénynek!

– Nesze, halj meg másodszor is! – döfte gyorsan Berci torkába a bicskát. – Ezt az apámért adom, ezt meg magamért – szurkálta össze képzeletben az aggódó öregasszonyt.

– Gyere, lefektetlek.

– Bocsáss meg, azt hiszem... Szóval tényleg beteg vagyok – suttogta lassan öntudatra térve.

– Tudom, Berci, tudom.

– Itt, belül – tapogatta meg a fejét. – Mintha két Berci élne bennem. Az imént például...

– Nyugodj meg, csak képzelődted.

– Lehet, viszont fogalmam sincs, miről, mit akar, egyáltalán hogy néz ki az a másik Berci – koncentrált feszülten, végül zokogva simult az özvegy karjaiba, mint régen, gyermekkorában, valahányszor meggyötörte egy-két lidércálom.

CSÁKY KÁROLY

Istenközelben

Kötélkedben
lettem
szabad
Uram.
Az ég szemébe
néztem,
s már
nem vakított
a fény.
Láttam
a Napbaöltöztetett
Asszonyt
és tüzes szekerét
a Prófétának.

Most
itt
lent
is szebben
ragyog
világnak
világossága,
alászáll
egy angyal,
hossa magával
igazságnak tükörét.

(2016. IV. 24.)

Handó Péter: Színfogó 01.

NÉMETH PÉTER MIKOLA

VOX HUMANA – GOND ÉS GONDOLAT „Úgy élni, mintha minden tettünket az egy Isten nézné”

„Vigyázat, humanisták!” Madách Rádiós bölseleti tereferénk első évfolyamának ötödik száma jelentkezik a mai napon, hogy újra kísérletet tegyünk a bánat ellen, hogy „vagyunk, s egyszer csak nem leszünk”, hogy ismételtén megkíséreljük hallgatóinkkal, és mai vendégünkkel, Maklári József tanár úrral, a Vox Humana karnagyával, azt, hogy a „Gond és Gondolat” jegyében életünk bonyolultnak ható meglátásairól, érzéseiről, benyomásairól a lehető legegyszerűbben, közérthetően együtt gondolkozzunk. Elmúlt adásaink vendégeivel, egyvalamiben egyetértésre juthattunk, abban ti., hogy humanizálnunk kell ezt a tagadásokra, megtagadásokra és elutasításokra építő világot. Ám, hogy miként, milyen formában, – egyáltalán lehetséges-e? – ebben meglehetősen eltértek a vélemények. Első vendégünk Gyarmati György történész szerint a világ, úgy humanizálható, hogy előbb vagy utóbb világpolgárokka válunk, igazi kozmopolitákká leszünk. Pellei Ibna filozófus-tanár három emberi alaptípus személyiségjegyeinek egységében: a lovagéban, a bölcsében és polgáréban lát némi reményt a humanizálhatóságra. Rusvay Tibor nyelvész-tanár pedig, az egykori Eötvös kollégista a következőket mondta: a humanizmus, mint erény és magatartás ma illuzórikusnak tűnik, mert a humanista ember nem légüres térben, hanem szervezeten, politikailag jól körülhatárolt környezetben él. Ez a környezet azonban ma, a bőrünkön érezhetjük, durva és kegyetlen. A humanista hang eltűnik benne. Gánti Tibor biológus professzor pedig nem kevesebbet állított, szinte teljes egyetértésben Rusvay Tiborral, azt ti., hogy az evolúciós folyamatok, az alacsonyabb rendűekből magasabb rendűekké való átalakulás folyamatában nem ismerik a humanizációs lehetőségeket, hiszen mindig is az erőszakosabb, a virulensebb győzedelmeskedik. Ebből tehát az is következik, hogy törvényszerűen a létért való küzdelemben tulajdonképpen a humanizmusnak nincs helye. Mi a véleménye minderről a zenepedagógusnak, annak az embernek, aki a zenével él és álmodik. Akinek a Vox Humana jelenti a mindenséget.

Maklári József:

-Először is meg kell állapítanom, hogy nagyon megtisztelő társaságba kerültem, mert akiket itt a bevezetőjében Németh Péter név szerint felsorolt, azok mind arra hívnak és serkentenek, hogy itt bizony össze kell szednie magát az embernek. A bevezetőből egy-két szó már eleve megragadott. Az egyik: a közérthetőség. Jó lenne, ha a humanizmus, ez az olykor mumusnak tűnő szóösszetétel, amire most vasárnap reggel az álmosan ébredező ember, rá kellene, hogy hangolódjon, ne valami elvont fogalomként hasson. Nehogy azt mondhassa bárki is: „jaj mit beszélnek nekem ilyesméről ezek”, hogy humanizmus, amikor annyi gondom és problémám van egyébként is az életben. És valóban, ha az ember úgy nézi a humanizmust, ahogyan az eredetileg kialakult, akkor meglehet, hogy az értelmezés szempontjából nehézségeket okoz, de ha úgy gondolkodunk, ahogyan ezúttal én is szeretném, akkor igenis van esélyünk arra, hogy közérthetővé tegyük ezt a fogalmat. Nekem ebből a feladatból nyilván az is kötelességem, hogy a humanizmust barátságosan kezeljem, hiszen olyan énekkart vezetek évtizedek óta, amelynek a neve Vox Humana. Bár ennek a humanizmushoz közvetlenül semmi köze, ha csak úgy nem, hogy ez a szógyök, hogy humán, azt jelenti, hogy ember, emberi, emberiség, tehát az emberi hangról beszél, arra vonatkozik. De én most továbbmegyek, mert az az érzésem, hogy a humanizmusnak az is a lényege, hogy saját magunkról, az emberi kapcsolatainkról, és az embereket érdeklő gondokról, gondolatokról elmélkedjünk. Tehát én nem azt a fajta humanizmust szeretném itt most boncolgatni, ami annak idején a 14-15. században megszületett.

– *Bár az is hozzá tartozik a mához, az az idő, a reneszánsz ideje, az újjászületés kora.*

– Amikor valami olyasmi történt, hogy a kialakult dogmákkal szembesülve az emberek fellázadtak. Az akkoriak azt állapították meg, hogy most már meg kell vizsgálni, hogy a távolabbi idők, és mondjuk a

tudományok, mit hozhatnak és mondanak számunkra. Tehát, az akkori humanizmus, nyitást jelentett. Ha ezt a nyitottságot jelentheti most is, akkor talán nem is olyan nagy a baj. De az értelmezésnek lehet egy másféle megközelítési módja is. A humanizmus tulajdonképpen nem egy bűvös szó, hanem egy gondolkodásmód, emberi magatartás. És hogyha erről így beszélünk, akkor valójában mi rendes embereknek érezhetjük magunkat, akik természetesen hasonló rendes emberekkel kívánunk erről együtt gondolkozni most. Akkor belátható, nem is olyan megközelíthetetlen ez a fogalom. Most nyilván, én zenei oldalról fogom megközelíteni ezt a témakört elsősorban. Egy olyan énekkarral dolgozom évtizedek óta, amelynek tagjai fáradtan, munka után összejönnek, és kísérletet tesznek arra, hogy énekeljenek, megpróbálnak valami olyat megkeresni és megtalálni, amire azt lehet mondani, hogy szép. Ez a szépkérés, a szépség keresése, a szépnek a megtalálása, úgy vélem, hogy valahogy ez a humanizmus lényege. És ha én ezt így érzem lényegesnek a kórusban, akkor mi tulajdonképpen lehet, hogy humanisták vagyunk. És akkor, nem is olyan elérhetetlen, bűvös szó ebben a pillanatban az a humanizmus. Számtalanszor észrevettem, csak egy példát mondok, hogy összejönnek az énekkarban az emberek, és látom rajtuk, hogy fáradtak, látom rajtuk, hogy sokan csak a tisztesség miatt vannak ott, mert megígérték. És akkor elkezdünk dolgozni, elkezdünk egy népdalt, vagy valamit énekelni, és akkor az arcok, azok a kemény vonások, azok az ökölbesorított görcsösségek kezdenek oldódni és a végén számtalanszor észreveszem, hogy egy oldott, jókedvű, kellemes hangulatban levő társaság megy el a próbáról. A humanizmusnak talán ez is lehet a feladata, hogy úgy nyitni ki az emberek szívét, lelkét, hogy megtalálják az életben azt, ami szép, márpedig az életben nagyon sok szép dolog van, még ma is. Nem azt mondom, hogy nincsenek csúnya dolgok is, de voltak talán már ennél nehezebb időszakok is, mint most. Bár a mostani sem egyszerű, mi tagadás, de nem kell annyit a politikával foglalkozni. Nálunk a kórusban az a szabály, ha a próbaterembe bejön valaki, akkor a politika megszűnik, mi nem politizálunk, mi a szépség ideáljainkkal foglalkozunk, mi zenével foglalkozunk, mint ahogyan ezt Kodálytól megtanultuk, ezt tanultuk Bartóktól is, és ezt tanultuk a legnagyobb zeneszerzőktől, s magától a zenétől is. Ők is mindig arra törekedtek, hogy szépséget, ezt az ideát megkeressék, megtalálják. Ez a „szépideál” persze minden korban változik.

– *Ez nem is lehet másképp, de eszembe jutnak a szépről, a szépségről vallott filozófiai, vagy épp esztétikai egyszeregyek. „Szép az, ami érdek nélkül tetszik” – Kant. „A szépség visszafénylő rendje valaminek, ami már realizálhatatlan és túl van a renden. Zene. Hangok rendje, ami a csendet utánozza.” – Simone Weil.*

– Tulajdonképpen a szépség, amit mi keresünk és időről-időre meg is találunk, az kézzelfogható, annyira kézzelfogható, hogy meg tudjuk mutatni a közönségünknek. És mi jobban átérezzük szerintem a megtalált szépet, mint a közönségünk, mint azok a hallgatók, akiket a koncerten vendégül látunk, mert mi a kórusban, a megtalált szépséget érzelmileg is feldolgoztuk. A közönség abban a pillanatban csak érintőlegesen vesz részt a szépségélményben, tulajdonképpen nem is juthat olyan közel hozzá. Tehát valójában, ha az ember csinálja, nemcsak vizsgálhatja, és nemcsak beszél róla, akkor hamarabb megérti, és előbb a közelébe jut. Én a humanizmusnak ezt a nyitottságát, a humanista gondolkodásnak és a humanista szemléletmódnak a tágasságát szeretném kiemelni. Nem is beszéltem róla egész életemben ennyit, mint most itt, mert rákényszerít ez a terefe, és ez a környezet, Rusvay Tiborék és a többiek. Mert ők annyira tudják, hogy mi a humanizmus. De ők lehet, hogy nagyon tudják, ugyanakkor, én azt, nap, mint nap gyakorlom, hogy így nekem az a meglátásom, aki elkeseredetten azt mondja, hogy humanizmus nincs, annak nincs igaza, mert humanizmus van, mert humanista megközelítésmód és humanista gondolkodás kell, hogy legyen. Ezt gyakoroljuk mi egész életünkben.

– *Igen, higgyünk benne, hogy a humanizmus mindenféle ellenhíresztelésekkel dacolva volt, van és létezik. És most beszéljünk arról, hogy mit is tanulhatunk meg, és mit is sajátíthatunk el, a „példamutató nagy ikerpár”-tól Kodály Zoltántól és Bartók Bélától, akiktől megtanulhattuk a „Hangzavart”? – Azt! Ha nekik az, / ami nekünk vigasz, / hogy van lelke még / a „nép”-nek, él a „nép”, / s hangot ad!” – ahogy Illyés Gyula írja.*

Reményeink szerint megtörténhet velünk a csoda, ha nem csak felületesen mártózzunk meg zenéjünkben, de szívvel - lélekkel, életre szólóan el is mélyülünk mindabban, amit Ők ketten, a halhatatlan magyar zenei ikerpár hagyott ránk és a világra élete munkájával és példájával

– És akikre felnézünk feltétlenül, hiszen Kodály az, akitől az egész zenész generáció szinte kivétel nélkül személyesen is tanult, és Bartóktól, aki egész más egyéniség volt. Ugyanakkor, valahogyan az a meglátásom, hogy Kodályról egy picivel többet kellene beszélnünk, mert Kodályról nagyon sok mindent nem tud a közvélemény. Először is azt sem tudja, hogy Kodály annak idején Eötvös Kollégista volt, ugyanúgy, mint Rusvay Tibor, és nagyon büszke volt rá, hogy Eötvös Kollégista lehetett. Akik az Eötvös Kollégiumban tanultak többségükben koncentrált tudomány megközelítők lettek. Tehát ők aztán igazán nyitottak voltak a humánusra, arra hogy több mindent megismerjenek. Kodály végül például doktorátust is szerzett, pedig annak idején zenei doktorátus nem volt Magyarországon. Így aztán nem is zenéből szerzett doktorátust, de mégis valami olyasmiből, ami kapcsolódott az ő zenei érdeklődéséhez. A magyar népdal strófászerkezetéből szerzett doktori címet, ami annyira különleges volt akkor, hogy alig tudták összeállítani a disszertációt felülbíráló bizottságot, mert teljesen ismeretlen volt ez a terület. Nyilvánvaló, hogy Kodály, a korábbi népdalgyűjtések alapján egy-két népdalt a disszertációjában már eleve feldolgozott. Ő maga mondta, hogy bármilyen zenét hallott életében, azt azonnal megjegyezte. És nagyon sokféle népdalt, és nagyon sok értéktelen népdalt is hallott a későbbiekben. De egyszer csak rájött arra, hogy amit évtizedeken át hallott és összegyűjtött, meg a fonográfon található népdalok egészen más világot mutatnak, mint a korabeliek. És valahol ebben a különbségben lehet az eddig meg nem fejtett titok, a népdalok lényegének és szépségének a nyitja. S ezért, el kezdett utazgatni, ment faluról-falura, és a falusiaktól megpróbálta újra összegyűjteni ezeket a népdalokat, és így kezdett el kinyílni előtte egy, eddig soha sem hallott, soha sem látható, lehetetlen szépségű világ. Megint ezt a szót használtam, hogy kinyílt előtte, ez megint egy humanista hozzáállás, hogy valójában nyitottá tette magát valami olyan szépségre, ami őt érdekelte, és ez a nyitottság oda vezetett, hogy egy nagy népdalkutatóvá, népdalkincsünk rendszerezőjévé vált. A zenéjét is úgy kezeljük, hogy népdalra épülő zene. Kodály nyilvánvaló, hogy megtalált valami földön túli dolgot a népdalban, mint ahogy rávezette Bartókot is, akit ez nem annyira érdekelt. Bartók hangszeres megközelítéssel indult el a pályáján, de amikor a 30-as években kórusműveket kértek tőle, Kodály vezette őt rá arra, hogy érdemes elővenni a népi szövegeket és dallamokat. A népdalra építve keletkezett az a fajta kozmikus bartóki zene, amire az egész világ nyitottá vált. Kodály zenéjére kevésbé. Kodály jobban kötődött a magyar valósághoz, éppen ezért Kodálynak a nemzetközi elismerése lassabban következett be, mint Bartóké. Népszerűen úgy szoktam megfogalmazni, hogy Kodály picit akkor is vokálisan, tehát énekszerűen gondolkodott, amikor hangszeres zenét írt. Gondoljunk csak a Pávavariációkra, nagy zenekari művére, ami a Felszállott a páva dallamára épül. Bartók pedig egy kicsit akkor is hangszeresen gondolkodik, amikor vokális, tehát éneklésre szánt zenét ír. Nyilvánvalóan nem igaz ez így teljesen, mert az ember, amit dogmaként kijelent, az mindig túlzás, de azért kicsit mégiscsak jellemezi a helyzetet.

Kodály következetesen csinálta egész élete végéig a népdalgyűjtést és a feldolgozást, erre serkentett mindenkit, erre serkentette azokat, akiket tanított. Vásárhelyi Zoltánnak például azt mondta, hogy annak ellenére, hogy ő hegedűtanári diplomával rendelkezett, hogy menjen el Kecskemétre, – Kecskeméten született Vásárhelyi is, Kodály is – és ne csak hegedűt oktasson, hanem tanítson népdalokat is, vezessen énekkarokat. És egyszer csak, azon vette észre magát Vásárhelyi, hogy ő lett az énekkarok, a kórusok vezető szakembere, és mindannyian nála tanultunk, akik ma ezt a szakmát műveljük és tanítjuk. Tehát a humanista gondolkodásmód, a humanista nyitottság az, amit én nagyon fontosnak tartok.

Bár elgondolkoztató a humanizmus fogalma kapcsán, amiről Pellei Ilona filozofált, úgy emlékszem mintha azt mondtad volna a bevezetődben, hogy Ő valami olyasmit állított, hogy a lovagiasság a bölcsesség, ez azért nem ellentétes a humanizmussal.

– *Nem egészen így mondta, de majdnem.*

– Nem elegendő cselekedet lovagiasnak lenni a humanitás szempontjából. Mert mondjuk, lovagias lehet

az az ember, és lovagias is, aki megy az autójával, elüt valakit, és utána megáll, és segít neki. És nem mondható lovagiasnak az, aki elüt valakit, és cserbenhagyásos módon otthagya áldozatát.

– *Pellei Ilona a három személyiségjegy egységéről beszélt, a polgáréről, a lovagéről és a bölcséről. Arról, hogy milyen jó lenne, ha csupa olyan emberrel lennénk körülvéve, akikben ez a háromféle személyiségjegy egységesen megjelenne. Akkor talán ez a világ, a „Mi” világunk nem itt tartana, azon a mélyponton, ahol erkölcsében most van.*

De visszatérve még Kodályra. Mindabból, amit elmondtál végül is, az derül ki, hogy a kodályi életmű az nagyjából két nagy részre osztható: az egyikbe tartoznak azok a művek, amelyekben Kodály eredeti népdalokat használ fel, a másikba azok, amelyekben a népdal ugyan nincs jelen, mégis a népzene nyelvén szólal meg a mű.

– Így van pontosan.

– *Kodálynak volt egy gyűjtése, a magyar népzene 11. füzeté, s annak 62 darabja. A gyűjtés kapcsán egy nagyon érdekes beszélgetés, vagy vita, vagy inkább polémia bontakozott ki Bartók és Kodály között. Abban azt hiszem, hogy mindketten megegyeztek, hogy a közép-kelet-európai zenei útvonalak kereszteződéseiben, szívében élünk mi magyarok, itt a Kárpát-hazában, tehát óriási az a kincs, amit feldolgozhatunk.*

– És amit magunkkal hoztunk valahonnan.

– *Ellenben Kodály Zoltánnak meggyőződése volt az, hogy pontosan a népdalok segítségével juthatunk vissza az aranykorba. Tehát, hogy visszajuthatunk egy olyan szakrális kultúra középpontjába, ahol még minden együtt van. Ezzel szemben Bartók Béla azt állította, hogy az aranykor az mindig időről-időre van velünk, tehát az tulajdonképpen a történelem egészében jelenlevő egyszeregy, nem pedig egy bizonyos idő és egy bizonyos állapot térben és időben.*

– Igen. Úgy mondd-e, hogy vitatkoztak ezen? Ők szerintem nem vitatkoztak.

– *Nem is állítom, hogy vitatkoztak volna.*

– Ez kiderül az életművükből.

– *Elfogadható ez úgy, hogy amiről polemizáltak, az egy elviekben eltérő alapállásnak minősült, ugyanakkor mind a ketten tették a magukét, olykor közös utakon járva.*

– Igen, Bartók Béla egész másképpen használta fel a népzenei nyelvezetet, de felhasználta, közben nagy lépéseket tett előre, tehát továbbfejlesztette. Kodály szemmel láthatóan mintha kisebb lépéseket tett volna, mintha összegezőbb lenne műveiben, mint Bartók. Vagyis Kodály Zoltán jobban itt maradt Magyarországon, Bartók Béla pedig művei által, inkább kinyílt a nagyvilágra. Azért van az, hogy az ember elővesz egy lexikont, ami mondjuk zenei lexikon, s amit Amerikában nyomtak, akkor Bartókról, csak úgy mondom egy számot, tizenkét oldal van, Kodályról meg kettő. Egész egyszerűen nem is igen értik az amerikaiak, hogy Kodály mit alkotott valójában. Csak nézzük csak meg a Kodályról készült fotókat, hányszor látunk olyat, hogy ül a fonográf mellett, miközben épp népdalt jegyez le. Ez a kép nem annyira jellemző Bartókra, bár tudjuk, ő is gyűjtött népdalokat. Kodályra ez mégis sokkal jellemzőbb. Visszatérve az alap gondolatunkra, a humanista gondolkodásmód lényegét tartom fontosnak ebben a pillanatban, hogy igenis nyitni olyan irányba, amin keresztül a szépséget, az ideát megpróbálom megkeresni, sőt, ha lehet, meg is találni.

– *Kinyitni azt a kalitkát, amiben élünk. Csakhogy sokszor kiderül, mint ahogy most is, hogy nem a*

nyitja, hanem a rabja teszi a kalitkát. Hiába röptünk ki, több mint negyven év fogságából a szabadba, elkaptak bennünket a szabadság tétiszonya, s némely madarak máris visszavágynak a kalitka biztonságába, ól melegébe. Most is ez történik.

– Kétségtelen, de egy biztos, hogy kevesebbet kellene politizálni. Mert csak úgy tehetünk szert arra a képességre, hogy a világ szépségei megnyíljanak előttünk, ha belemerülünk a politika útvesztőibe és szörnyűségeibe, ami manapság is van, akkor bizony az ember nem képes kellően optimista maradni.

– Most végképp nem kívánnék belemerülni a politika útvesztőibe, de azért azt megkérdezem, hogy mit értesz te magad politizáláson. Mert annyiszor mondtad, hogy kevesebbet politizáljunk, és a kóruspróbák is úgy kezdődnek, hogy most akkor zárjuk ki a zenetermen kívüli dolgokat.

– Hagyjuk kívül! A politikának azt a részét szeretném kívül hagyni, ami az egymásra mutogatásra, a marakodására épül. Hogyha a politizálás azt szolgálná, hogy próbáljunk a többi ember számára az életet tisztességesebbé, barátságosabbá tenni, itt jön be Pellei Ilona kifejezése, lovagiassá tenni az emberek egymáshoz való viszonyát, akkor azt tudnám támogatni. Ha ez megvalósulhatna, ez lenne a humanista gondolkodásmód. De ma nem ez a politizálás lényege. Ma a politizálás lényege a marakodás, marakodás, marakodás és a vita. És ez az, ami annyira távol áll a szépségideált kereső humanista gondolkodásmódtól, hogy ezért kell kirekeszteni a politikát a próbateremből.

– Térjünk vissza a zenéhez. Tehát, eddig a felbecsülhetetlen értékű magyar népdal kincs kapcsán Kodályról, Bartókról beszéltünk. És hát mondjuk el gyorsan azt is, hogy a népdalnak mégiscsak történelmi hivatása van, a népzene funkciója az, hogy magyarságunkban lelki közösséget hozzon létre. Egy, és oszthatatlan hagyomány részesévé tegye az egyént, olyan ízlést, mércét plántáljon belé, mely mohón kap majd a zeneirodalom klasszikusai után, de ugyanakkor elutasítja a zenei ponyvát. Mindezeket egy olyan Vigília számból idéztem, amely 1972-ben jelent meg, Kodály születése évfordulóján, tehát egy jubileumi szám volt, és ezeket a sorokat Dobszay László írta le. Mi a véleményed? Gondolom, evvel tökéletesen egyetértesz.

– Azzal nem, hogy 72-ben.

– Igen, 72-ben.

– Úgy nem jubileumi év, hogy Kodály 82-ben született. Tehát az volt a centenáriumi éve, amikor a rosszindulatú emberek azt mondták – még a vízcsapból is Kodály folyt. Ezeket a kampánydolgokat én nem is nagyon szeretem, megmondom őszintén, mert többet árt az ügynek, mint használ. Annyit kell mindig adni, amennyit a közönség meg tud emészteni. Most egy kicsit kitérést érdemes tenni ennek kapcsán. Ahány emberrel én Kodályról beszélgettem, majdnem mind azzal kezdte, hogy mi az a Kodály-módszer? Mert mi mindig erről beszélünk, hogy mi ez a Kodály-módszer. Ez a kitérőnk, talán annyiból mégsem az, hogy Kodály Zoltánnak a gondolkodásmódja ezen a téren is humanista volt. Mit csinált Kodály? Azt csinálta, hogy rájött, hogy olyan gazdag népdalkincsünk van, amilyen szerte a világon alig valahol. Olyan gazdag népek, mint a német, vagy az amerikai például, azok mind import zenei anyagokkal dolgoznak. A németeknek mondhatom, hogy a legsivárabb népzenei anyaguk van. Háromnegyedes, keringőszerű zene, ami unalmas, a világ legunalmasabb zenéje. A magyar népzene, amit mi hoztunk annak idején valahonnan az ázsiai pusztákról, szerencsére voltak, akik emlékezetükben meg is őrizték, elsősorban faluhelyen, arra vezették rá Kodály Zoltánt, hogy felismerje ennek az anyagnak a páratlan gazdagságát és egyedülállóságát. Milyen zenei anyag ez? Olyan, hogy nemcsak az un. dūr - moll tonalitásban van, hanem sokkal több, különböző hangsorban, tehát színesebb, érdekesebb. Most kénytelen vagyok szakmai szavakat kimondani: ezek görög nevek, fríg hangsor, meg dór-hangsor stb. Már a görögök is, szokták mondani. Igen a görögök mindent tudtak, ez köztudott dolog. Az ilyen fríg hangsor az egy olyan csodálatos hangsor, ami magában

hordja a magyar lelket, mert a magyar lélek az telve van szenvedéssel, bánattal, hiszen a magyar történelem nem volt egy könnyű történelem. A magyar évszázadok azok nem igazán vidám évszázadok, mert mi voltunk azok, akik Nyugat-Európát védtük a keleti különböző támadásokkal szemben.

– Igen és azzal kezdtük a beszélgetésünket, hogy milyen érdekes, talán nem ragadta meg figyelmedet, hogy a magyar nyelvben a „Gond és Gondolat” alaktanilag, formailag és bizonyos értelemben tartalmilag is egybeesik. A magyar embernek, hogyha gondolkozik, akkor gondja van, ha gondja van, akkor gondolkozik. Erre az összefüggésre elsőként, tudomásom szerint Martin Heidegger német filozófus figyelt fel, s meg is írta annak idején Illyés Gyulának, hogy jó volna egyszer mélyebben, hermeneutikai szempontok szerint is megvizsgálni, hogy mi lehet az oka ennek a szemmel látható egybeesésének.

– És ez az egybeesés a magyar történelemből adódik. Na, mármost ilyen a fríg népdal is. Egyszerűen, hogyha egy fríg hangsort leénekel az ember, már szomorú. Úgyhogy, ilyen népdal a nyugat-európai zenékben egyáltalán nincs. Kodály erre a gazdag és szomorú népzenei anyagra építhette a zenepedagógiai munkásságát. Nem a szolmizálást, – ha valaki valaha zeneiskolába járt, az tudja, hogy van ilyen is, hogy szolmizálás, ezt nem Kodály találta ki – hanem a zene elsajátításának, tanításának a módját. A Kodály-módszernek az a lényege, hogy egy egész rendszert épített a zenepedagógiára, és még pedig egy olyan rendszert, amely magyar népzeneire épülő rendszert. Ezért van az, hogy a japánok, akik tele vannak pénzzel és gazdagok, importálják a Kodály módszert. Mindig nagy gondban vannak, mert mindig meg kell hozzá tanulni a magyar népdalt is, mert a japán népdal világa az nem olyan gazdag és nem olyan színes, mint a magyar népdalé. De bárhol máshol, sok olyan országot lehetne említeni, ahol nincs olyan zenei gazdagság, mint nálunk.

– Állítólag a japánok egészen jól tanítják a Kodály módszert, jobban, mint lassan minálunk.

– Igen, mert az anyagiak úgy állnak a rendelkezésükre, hogy mindent nagyszerűen meg tudnak fizetni, s így meg tudnak pontosan, módszeresen valósítani

– Ez egyszerűen valóban csak pénz kérdése volna? Nem hiszem.

– Ez csak egy kicsit pénz kérdése. Meg hát szervezettség kérdése. És a japánok ezen a vonalon nagyon, de nagyon előttünk járnak. Úgyhogy Kodálynak a módszere az nem azt jelenti, hogy Ő valami rendkívüli dolgot talált volna ki. Hanem egész egyszerűen „csak” rendszerezte, és a magyar népzeneire alapozta a magyar zenepedagógiát. Olyan nehéz erről beszélni. A szavak megváltoznak, a szavak értelme időközben nagyon meg tud változni. A humanizmus az tulajdonképpen a haladásnak, a korlátlan tudás keresésének, a nyitottság és a szépség feltárásának a gondolkodásmódja. Ha ezt így vesszük most is, akkor Kodály bennünket a népdalon keresztül segített hozzá a humanizmushoz. Ehhez nem kell megállni, ez nem azt jelenti, hogy most az iskolában állandóan azt kell énekelni, hogy „Béres legény jól megrakd a szekeret”, miközben már nincs is szegény, szegény az van, csak nincs már béres legény, és lassan nincs már szekér se, tehát valahogyan ez másképpen van már. Ezt példaképpen lehet használni, módszernek. Ez mondjuk szakmai kérdés, ebbe talán ne menjünk mélyebben bele. Én inkább azt szeretném a kodályi gondolkodásmódból kiemelni, hogy valahogy Ő azt kereste, hogy mi az ember feladata a földi létben, és mi a szerepünk ebben a világban, és hogyan vagyunk képesek, megtalálva önmagunkat elhelyezkedni benne, és miként tudjuk a népdalon keresztül a szépséget felkutatni, megtalálni és másoknak is megmutatni. Itt, ebben látom a humanizmusnak a lényegét. A műsor címe bizonyos értelemben, számomra ezért is riasztó: „Vigyázat, humanisták!”. Ha valaki ezt, meghallja, azt hiszi, hogy akik humanizmus jegyében gondolkodnak, azok valami szörnyű emberek. Pedig azok, a legjobb emberek, azokat kellene szaporítani, mert ezt a gondolkodásmódot, és ezt a megközelítést, amit ma is bejártunk, azt kellene minél általánosabbá tenni, akkor válhatna az emberek iránti megbecsülés általánosabbá, és akkor lehetne a korlátlan haladásnak egy olyan fajta igényét megteremtteni, ami a humanizmusnak már a 13-14. században is a fő gondolata volt.

Tehát ilyen értelemben, azóta semmi változás sem történt. Ám úgy, ahogy a tudós Gánti Tibor, vagy nagy irodalmár Rusvai Tibor gondolja, úgy valóban nincs humanizmus, mert a mai ember ettől nagyon távol áll. Én megpróbáltam most hittel, teli optimizmussal beszélni, ez azonban nem azt jelenti, hogy én ennyire optimista vagyok, hanem magamra kényszeríttem az optimizmust, mert ha az sincs, akkor már nincs is sok értelme annak, hogy dolgozunk és élünk.

– Azt érzed, hogy összességképp mind abból, amit itt elmondtál, hogy ama klasszikus görög kép derűnek ott kell maradnia, ott kell ragyognia, azt ott kell tartanunk mindig és mindenkor a fejünk fölött, mint valami gloriólát. Az az, úgy szabad csak élnünk, és meghalunk is azt hiszem, itt ezen a földön, olyan erkölcsiséggel, ahogy azt Németh László testálta ránk: mintha minden tettünket egy Isten nézné, s életünket egy túlvilági révbe kéne győztesen behajóznunk.

Handó Péter: Színfogó 02.

ÁDÁM TAMÁS

Agyag

Anyám könyvéből

Tisztább az erdő, mint
a falvédőn, amelyen akad
néhány helyesírási hiba.

Kotorászunk, gödörben landol
egy hulló szeder. Lapátot fog az
agyag, zsíros kicsit, ehető.

Telik a vödör, dagad az agyag.
Rutin csupán a padláskenés.
Sárgul eres kezéd.

Szárad, repedezik száj s
megannyi repülő agyaggalamb.

Handó Péter: Színfogó 03

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

SZELLEM KOTÁCSON

Kotács nem több, mint apró kis zsákfalvacska, békés, szelíd lankákkal, törpe, csenevész erdőkkel és keservesen sovány szántófölddel körülvéve. Sem vasút, sem főútvonal nem vezetett át rajta; ha egy autós arra járt, az vagy helybéli lehetett, vagy tévedésből hajtott a keskeny, tengelypróbáló bekötő útra. Lakosainak száma soha nem érte el a hétszáz főt, mindenki ismerte egymást, s nem létezhetett olyan titok, ami órákon belül szét ne terjedt volna a falu összes lakója között.

Árkán Mihály is jól tudta, ha nem óvatos, egy-kettőre kiderül, mi történt az imént.

Sehol egy teremtet lélek, de ez nem jelent semmit, Kotácson a verebek is csiripelik a hírt.

Mindenesetre, úgy döntött, amíg nem muszáj, nem beszél senkinek a ládáról, amit az előbb izomszakasztó munkával bányászott ki a földből, közvetlenül a disznóól mögött.

Egy vermet akart csinálni tétre káposztának, miegymásnak, s éppen az ötödik ásónyom mélységében járt, amikor megcsikordult az ásó éle. Először azt hitte, betonarabot, kidobott ócska edényt talált. Alá akart nyúlni, de bárhogy erőlködött, moccantani sem bírta, nemhogy kiemelni. Kénytelen volt körbeásni, hogy legalább a méretét megállapíthassa, mi a csoda az és mekkora.

Szakadt róla a víz, mire a kővé szikkadt, kavicsos talajt annyira sikerült mélyítene, hogy kiderüljön: jókora vasalt láda rejtőzködik ott, vagy fél méterrel a felszín alatt. Nagyon régi lehe-tett: ormótlan, ujjnyi vastag kovácsolt abroncs övezte, nem is beszélve a hatalmas, otromba lakatról, ami akkora volt, amihez hasonlót Mihály még életében nem látott.

– Hogy lehet ezt kinyitni? – tanakodott magában, de most nem is ez volt a legfőbb gondja, hanem, hogy valamiképpen kierölködjön a gödörből és biztonságos helyre rejtse a ládát. Ha legalább az as-szony itthon volna, vagy a fiúk... De végig se gondolta, máris visszaszívta: jobb is így, legalább nem jár el a szájuk!

Az ásónyelet beakasztotta a láda tetején lévő fogantyúba, úgy próbálta kimozdítani a helyéről, de a láda makacsabb volt. Gonoszul feketéllett – Mihálynak végigszaladt a hátán a hi-deg. Mint minden kotácsi, ő is mélyen babonás volt.

– És ha egy halott van benne? – szúrt bele túskeként a gondolat. – Uram, Teremtőm! Gyilkosság! Még rágondolni is szörnyűség...

Remegett a kezében a meggyújtott cigaretta.

Nem, ahhoz különben is túl kicsi – mocorgott tovább a fantáziája –, hacsak fel nem dara-bolták a tes... jaj, már megint hol jár az esze! Mekkora lehet? Mint egy asztal? Hát körülbe-lül... Azért egy ember beleférne, ha kissé összenyomorítják... – ejnye már megint! – ütött a homlokára.

Hozott egy hosszú, vastag dióverő rudat, erős, száraz, kemény akác, ennek bírnia kell. Úgy is volt: aláfeszítette a lá-dának és iszonyú nyögések közepette végre sikerült kimocantani a helyéről.

Innentől már könnyebb dolga volt. Kötelet kötött a fogantyúra, előhozta Csinost, a lovat és behúzatta vele az istállóba.

Alaposan kimelegedett, pihent hát egy nagyot, nem akart izzadtan inni a jéghideg kútvízből.

Na, hogyan tovább? Kalapács kell meg véső, mert most jön a legfontosabb: mi van a láda-ban?

Képzelete magasra lobbant, aranyat, gyémántokat, rubinokat látott, mindenféle szebb-nél-szebb ékszereket, kupákat, gyöngyöket. Még az sem lehetetlen, hogy rablók rejtették el a betyár-időkben, esetleg török, tatár kincsekre bukkant. Olvasott arról, hogy be kell jelenteni az így ta-lált dolgokat és löknek valami jutalmat az embernek, de csak nem bolondult meg, hogy ennyi tömérdek kincset odaadjon az államnak, ingyen?

Nem elég, hogy mindent elvisznek adóba, még ezt is?

Azt ugyan leshetik! – hergelte önmagát.

Majd valahogy kimagyarázza, miből teltet emeletes palotát felhúzni, autót venni, persze, Mercedest, azzal járnak a miniszterek is; kell pár jó erős ló, új szekér, nem is egy, de mindjárt kettő és a fiúknak se

ártana egy-egy házikót építeni, addig, amíg a kincsből futja, nem óriásit, de legalábbis emeletest. A falu száját is be kell valamivel fogni, itt fog nyüzsögni a nyakán a rengeteg, sose látott rokon, egyik szegényebb, mint másik, lesik a potyát – Mihály már előre utálta a ku-nyeráló-kéregető népséget.

– Hiába – sóhajtott – ez a sorsunk, a gazdagok sorsa, az irigykedés.

Miközben így ábrándozott, az abroncsok, ha nehezen is, de lazulni kezdtek és a lakat si-koltva kinyílt.

Mihály a fedelet éktelen nyikorgással felhajtotta és a láda mélyére tekintett.

Először azt hitte, nem jól lát, vagy az istállóban nagy a homály. Bár nappal volt, fényes délelőtt, elővette az öngyújtóját és belevilágított.

A láda üresen tátongott!

Ám nem teljesen.

Mindenféle kacatok, lom - lomok heverték az alján, valami ruhaszerű gönc is akadt, meg elsárgult papírok tekercsbe kötve és egy szürkére penészedett, lapos, bronz olajmécses; elől fokozatosan vékonyodó csőre volt, fadugóval, alighanem ott jön ki a láng, a tetejéből is kiállt egy ugyanolyan dugó; az meg igencsak a be-öntő nyílás lehet – okoskodott a csalódott ember.

Árkán Mihály éktelen káromkodásba tört ki, amikor meglátta a „kincseket”. Hát ezért kínlódott vagy egy órán át? A semmiért? Ezekért az ócska limlomokért? Na hiszen! – ha most látnák szomszédok, még aznap este rajta röhögne az egész falu.

Úgy döntött, visszatemeti a ládát azonmód. Már kötötte is rá a kötelet, de a kíváncsiság csak erőt vett rajta. Most már úgyis mindegy, megnézi közelebbről a tartalmát, hátha mégis ta-lál valami érdekeset.

A papírokon idegen nyelvű, ismeretlen betűkkel írott szöveg volt, elmosódottan, egy kuk-kot sem értett az egészből, az nem érdekelte, vissza is hajította a ládába. Amiket göncöknek látott, olyan bohócruhaféle volt, amilyeneket régi képeken látni, az udvari bolondok viseltek ehhez hasonlót. Egy pár papucsot is talált, jót vigyorgott rajta: olyan hegyes volt, hogy az orra bokáig kunkorodott, s a végén csengő díszelgett.

– A komámnak kéne adni – röhögött Mihály és félretette a papucsot. Aztán eszébe jutott, mi van, ha megkérdezik, honnan vette? Gyorsan visszadobta a ládába.

Már csak a reves bronzmécses maradt. Jó nehéz volt. Füléhez tartotta, megmozgatta, vajon maradt-e még benne olaj?

Míntha hangot hallott volna – vagy csak képzelődik?

Tudja a fene... Pizskálni kezdte a dugókat, de egyik se moccan. Elővette a zsebkését, amikor egy távoli, elfojtott kiáltás ütötte meg a fülét:

– Hé, ne azzal az ócska bicskával! Levágod a szakállamat! Csak óvatosan!

Ijedten forgott körbe-körbe: ki szólt? Nem látott senkit, ezért újból nekiveselkedett, de alighogy nekifeszítette a penge hegyét a dugónak, a hang megint ráivallt:

– Tedd le azt a rozsdás bőköt, mert megbánod!

Mihály rémületen dobta el magától a mécses és hátborzongva meredt rá. A középső dugó izgett-mozgott, mintha belülről feszítené valami kifelé. Hirtelen nagy pukkanás hallatszott, a dugó kirepült és a lyukból bíborfényben tündöklő pára szivárgott a plafon felé, egyre vastagabban és sűrűbben. Mihály menekülni próbált, de lábai nem mozdultak, odacövekelte valamilyen láthatatlan, titokzatos erő.

A pára lassan alakot öltött és fura, kecskeszakállas, golyófejű alak imbolygott az istálló le-vegőjében, tarkójánál csimbókban lógott egy maréknyi haj, piros szalaggal összekötve. Mihály felüvöltött rémületében, mire a látomás odahömpölygött, s valami érthetetlen sebesen pergő nyelven beszélni kezdett hozzá.

– Nem értem! – nyöszörögte Mihály kétségbeesve. – Beszélj magyarul!

– Semmi akadálya – mondta a jelenség és nagyot kurjantott: – Hej, hogy az a rézfánfütyülő, kaporszakállas, ördögadta, kutyateremtette... és így tovább. Ez már magyarul van, ha jól tu-dom. Álj fel, ne hajlongj itt nekem, mert az én kötelességem, hogy engedelmeskedjem, nem a tied. Miféle gazda az olyan, amelyik a szolga lábánál szűkül? Tehát, mit parancsol az én jó uram? Minden kívánságodat teljesíti hűséges rabszolgád, Kabur. Rendelkezz velem, gazdám.

– Kicsoda maga? – rebegte Mihály, aki, szegény, e pillanatban nem volt se eleven, se holt.

- Hát nem ismersz meg? Vagy már elfelejtetek az emberek? Én, Kabur vagyok, a lámpa szelleme. Sose hallottál áldott emlékezetű gazdámról, Aladdinról? Valaha ártalmas, bűnös szellem voltam, de a jó Aladdin úr átnevelt, azóta semmi rosszat nem tettem. Amikor az-tán gazdám ideje lejárt e földön, Jafar, a gonosz varázsló elfogott és bezárt ebbe a lámpába, mert nem voltam hajlandó teljesíteni hitvány parancsait. A ládát, amiben megtaláltál, ő dugta el, de őt is utolérte jól megérdemelt sorsa: egy még nálánál is gonoszabb varázsló végzett vele: patkánnyá változtatta. Szerencséd van, hogy kiszabadítottál. Hálából a világ urává tehetlek, de legalábbis polgármestert csinállok belőled.
- Kegyelem! – esett térdre Mihály. – Nem akarok polgármester lenni, inkább a halál!
- Jó, jó, ne rémülj meg, úgy lesz minden, ahogy kívánod. Tudnod kell azonban, hogy természetfeletti erővel rendelkezem, s csak egy szavadba kerül és én idevarázsolom neked az Óceánt.
- Isten őrizz! – rebegte Árkán. – Egyéb se hiányozna. Örülnék, ha a kútban rendes ivóvíz volna, legalább tudnám öntözni a kertet, mert a vízdíj... – eddig jutott, amikor azt látta, hogy a kútból vízszugár tör fel és finom permetben elárasztja a kert minden pontját saroktól-sarokig, egy csepp sem jut a szomszéd kertjébe. A szája is tátva maradt a csodálkozástól.
- Hát ez, hogy lehetséges? Mit történt ezzel a kúttal? – kérdezte ámulva.
- Még mindig nem fogod fel, hogy csodákra vagyok képes, jó gazdám?
- Nem igaz! – ingatta busa fejét hitetlenkedve Árkán Mihály. – Lehet, hogy tényleg meg-örültem? Hogy is hívnak? – kérdezte a levegőben tekergő szellemtől.
- Ahogy te kívánod. Eddig Kabur voltam. Adjál új nevet és én elfogadom.
- Hát akkor... legyél mondjuk... te is Mihály, vagy Misi, esetleg Miska. Igen, ez a legjobb, Miskának foglak hívni. S mondd, nem tudnál felvenni valami tisztességes emberi formát?
- Dehogynem – rikkantott Miska –, olyan leszek, amilyennek akarod. Nő legyek, vagy férfi, gyerek, vagy felnőtt? Szólj és úgy lesz, ahogy parancsolod.
- Mihály elgondolkozott. Nem ártana egy csinos, takaros leányzó, de akkor a felesége kika-parná a szemét. Különben is a Miska férfinév.
- Legyél férfi, olyan mint én és hasonlíts rám.
- A következő pillanatban Mihály az eleven tükörképében gyönyörködhetett, a saját anyja nem tudta volna megkülönböztetni az eredetit a másolattól. Még a ruhájuk is egyforma volt, Körbejárta a büszkén feszítő Mis-kát, hümmögve megtapogatta, aztán megveregette a vállát.
- Na, Miska, akkor már ketten vagyunk. De mi lesz, ha az asszony meglát? Mit mondok majd, ki vagy? Az ikertestvérem?
- Nem fog látni, sem a feleséged, sem más, egyedül a te számodra leszek látható. Nem is szabad, hogy meglássonak, mert ha idegen szem megpillant, azonnal vissza kell mennem a lámpába, így syól a varázsátok, és ki tudja, hány ezer évig leszek ismét fogságban. Ezért vigyázz, nehogy olyasmit parancsolj, amiért láthatóvá kell lennem, s azért elveszíthetjük egymást. Ha azt akarod, hogy mégis lássanak, én kénytelen leszek engedelmeskedni, mert így írja elő a törvény, de ezzel vége is a szabadságomnak és neked sem leszek többé hűséges rabszolgád. Egyébként ha kívánsz va-lamit, nem is kell szólnod, elég csak rágondolni, én tudni fogom. Tegyel velem próbát, ha nem hiszed.
- Mihály töprengett, mire gondoljon, s közben azt látta, hogy a kert már-már elúszik. Elég is a locsolásból... – mire a kútvíz azonnal megszűnt folyni.
- Hiszed már, hogy tudok olvasni a gondolataidban? – kérdezte Miska.
- Hát igen. Kénytelen vagyok hinni – csóválta fejét Mihály. Húha, ennek bizony fele sem tréfa. Megváltozik az élete, annyi szent. Talán még jobban is járt, mintha kincset talál, így is gazdag lehet, csak akarnia kell. Lehetne annyi pénze mint a...
- Mennyi kell? – csapott le Miska a ki sem mondott szavakra.
- Hát... tudod mit, egyelőre elég lesz egy százas. Átmegyünk egy sörre a Becsaliba, kipró-bálni, jó-e a pénzed.
- No de gazdám!... – fintorgott sértődötten Miska. – S hogy akarsz odamenni? Gyalog, repülőn, autón, esetleg varázsszőnyegen, vagy egyszerűen megjelenjünk?
- Semmi céció, Miska, csak már legyünk ott... – csitította a tettvágytól buzgó szellemet Mihály, de még

végig se gondolhatta, máris a kocsmá bejárata előtt álltak. – Na jó, akkor most tűnj el, nehogy meglássanak. Ha kellenél, úgymint tudni fogod, mit akarok, igaz?

– Így van, kedves gazdám – mondta Miska, s már nem is volt sehol.

A kocsmában kevesen voltak, ilyenkor délelőtt a legtöbb ember dolgozik. Kocók, a csapos mogorva pofával fogadta Árkánt. Legutóbb összevitakoztak valami jelentéktelen apróságon és Kocók elhatározta, hogy megleckézteti a havert.

– Mi van, mit akarsz? – kérdezte Mihálytól hűvösen, de az most nem vette a lapot. Odatámaszkodott a pulthoz és csúfondárosan belevigyorgott a csapos képébe.

– Mi van, Kocók, lenyelted az ecetet, amit a borba szoktál önteni? Olyan képet vágysz, mint aki kakaó helyett véletlenül citromlét ivott reggelire.

– Nincs kedvem viccelődni. Mondd meg, mit kérsz, aztán eredj a fenébe.

– Hm. Szépen fogadják itt a vendéget. Még ha valami jobb fajta kocsmá volna, meg is érteném, de ahol egy deci vörösbort se lehet kapni, ott ne ugráljon a csapos.

– Milyet akarnál? De gyorsan nyögj ki, Mihály, amíg jókedvemben vagyok! – Kocók kezdte él-vezni kettejük szócsatáját.

– Bikavért, pajtás, mindig csak bikavért! Bár te úgyse tudod, mit jelent ez a szó, hát nem bánom, adjál akármilyet, csak vörös legyen a színe.

– Kapsz bikavért, ha már akkora marha vagy – röhögött Kocók és odanyúlt, ahol a vörös-bort tartották, de legnagyobb meglepetésére az üvegből víz folyt ki. Elhúlva szagolgatta, bele is kóstolt, de hiába: az üvegben kissé zavaros, enyhén poshadt víz volt.

– Nem értem... – dadogta rettentő zavarban. Elővett egy bontatlan üveget és kinkeservesen kiráncigálta a dugót, de abból is víz jött. Kocók nagyot ordított: – Az anyjuk szentségit! Hát nézzétek mán, mit műveltek ezek a gyalázatosak a palackozóban! Vízet töltöttek az üvegbe bor helyett.

– Szerintem te voltál az, aki megint túlvizeztél – hergelte Mihály a dühöngő csapot. – Kíván-csi volnék, a fehér borod, vagy a pálinkád milyen. Sört nem is merek kérni.

– Hagyjál békén, így is lesül a pofámról a bőr. Hallod, ilyen még nem történt velem. – Odalépett a fehérboros tankhoz, megnyitotta a csapot... – és abból is jéghideg, állott víz folyt! A rumos üveghez ugrott, látni lehetett a rum barnásan csillogó színét, de amikor megdöntötte, már átlátszó, közönséges csapvíz csordogált a pohárba. Kocók feje kivörösödött, aztán lilára váltott. A nagy darab ember lerogyott egy székre.

– Mi történik itt? – sutto-gta maga elé hideglelősen. Keresztet vetett és babonásan tekintgette körbe. – Az ördög járt itt? Vagy valami boszorkány? Te érted ezt, komám? Esküszöm, az imént még minden rendben volt, a vendégek a tanúim, kérdezd meg őket.

Időközben többen is odajöttek, volt aki röhögött, de volt olyan is, aki borzongva nyögte:

– Te, Kocók, ez varázslat. Ki kéne hívni a rendőrséget, vagy a papot.

Mihály fütyörészve figyelte az emberek döbbenetét, s már előre dörzsölte a markát, hogy fogják mindjárt tátani a szájukat.

– Na mutasd azt az üveget, nem értesz te ahhoz – mondta és egy pohárba sötétvörös, sűrű bikavért öntött magának. – Jó ez, nincs ezzel semmi baj. Látod, Kocók, így kell csinálni: fogod az üveget és lassan lefelé fordítod, óvatosan, hogy ne ömöljön ki több, mint amennyi a pohárba fér. Na próbáld meg...

Kocók felordított:

– Mi az isten...? Add ide azt a rohadt üveget. Vagy én bolondultam meg, vagy... – meg-döntötte a borosüveget, de bizony víz folyt abból továbbra is. Kocók úgy dobta el az üveget, mintha villanyáram lenne benne. Nagy erővel hajította el, az üveg mégis valahogy Mihály kezében kötött ki: úgy kapta el levegőben, mint a legyet, s már öntötte is a többiek poharába a fi-nom vörösbort.

– Már csaposnak se vagy jó, Kocók. Annyira megszoktad a csalást, hogy nem tudod meg-különböztetni a csapvizet a vörösbortól – mondta fitymálva Mihály és visszatette az üveget a helyére. – Mersz még ezek után kekeckedni velem? Remélem, tanultál a mai leckéből.

A vendégek – egytől-egyig tapasztalt, sokat megélt kocsmatöltelek – szájtátva bámultak a diadalmasan

vigyorgó Mihályra. Ilyet még nem pipáltak.

– Csodák nincsenek – hebegte Hógyes, a falu egyetlen, részeges fuvarosa. – Magyarázd meg, Árkán, hogy csináltad ezt.

– Nyugalom, pajtás, éri a falut még egyéb meglepetés is hamarosan. Tudod, kitanultam a bűvész szakmát, mától fogva ezzel keresem a kenyerem. Nem árt, ha hozzászoktok – mondta Mihály és dudorászva, zsebre vágott kézzel kiballagott a kocsmából, még fizetni is elfelejtett. Az emberek kitódultak utána és úgy bámulták, mintha kísértetet látnának. Talán megéreztek, hogy ez a nap fordulópontot jelent Kotács község és az ő saját életükben.

De hogy mekkorát, azt senki sem sejtette.

*

Haskó Bertalan elterpeszkedett az íróasztal mögött és kiszólt a titkárnőnek:

– Hozzon egy kávé, Katika, gondolkozni akarok! Hordónyi pocakját megrázta. . .

Amióta Haskó polgármester lett, rászokott a feketére. Azelőtt a színét se bírta látni, de a sok hivatalos vendég miatt kénytelen volt megbarátkozni vele. Már a választást megelőző kampány során belátta, hogy a párt képviselőjében érkező hírességek tiszteletére félre kell tenni sok jó szokását, például nem kezdheti a napot fokhagymás szalonnával, féldeci törkölyvel, meg aztán a tekintélyre is adnia kellett, hacsak nem akarta, hogy a falubéliek kinevessék. Hiába, nem könnyű egyszerű traktorosból egyik napról a másikra polgármesterré válni, ismerni törvényeket és rendeleteket és úgy viselkedni, mintha sejtelve volna azok jelentéséről.

Haskó Bertalan nem akart polgármester lenni, eszébe se jutott volna soha, az asszonya erőltette mindenáron, hogy vegyen részt a választási kampányban, ha már a pártba vitte a fene. Nem is ő volt jelölve, hanem a keresztkomája, Botos Gyuri, azonban gyorsan kiderült, hogy Haskó született népszónok, olyan jól lökte a politikai szöveget, hogy maga is elcsodálkozott. Mindenesetre, a párt megyei vezetői felfigyeltek rá és őt is felvet-ték a jelöltek listájára, mit lehet tudni egy ilyen kis faluban. Aztán mire elkövetkezett a szavazás napja, Gyuri koma belátta, hogy ilyen szónok mellett úgyse rúghatna labdába, ezért gyorsan visszalépett Haskó javára, így megtörtént az elképzelhetetlen: Haskó Bertalan traktorost a falu egyhangúan, ellenszavazat nélkül polgármesternek választotta. Haskóné, született Seprenyi Róza, egyik ru-hát varratta a másik után, elvégre egy polgármesterné nem járhat akármiféle göncökben.

Csodák csodájára, az asszony nép hamar tudomásul vette Rozi elsőbbségét a többi asszony felett, még büszkék is voltak rá, milyen takarosán néz ki. Takarosabb még Oláhnénál is, pedig annak valaha párttitkár volt az ura – na, úgy is nézett ki!

Kati behozta a kávé és megállt az íróasztal előtt.

– Nincs benne cukor – mondta szigorúan. – Rozi néni megtiltotta, azt mondja, hizlal.

Haskó mérges lett.

– Itt nem a feleségem parancsol, hanem én – harciaskodott. – Hozza azt a nyavalyás cuk-rot! Tudja, hogy utálok, ha keserű a kávé.

– Jó – válaszolta rendíthetetlen nyugalommal a kis titkárnő –, adja írásba, hogy Rozi néném a hivatalban nem parancsol, akkor annyi cukorral issza a kávé, amennyivel akarja.

– Hogy-hogy írásba... ? – Haskónak igencsak megnyúlt a képe. – Csak nem képzelem, Kati, hogy ilyen marhaságot leírok? Még jó, hogy nem akarja a képviselőtestület elé vinni a kérdést.

– Akkor igya keserűn – vont a vállát a lány közönyösen.

– Adja ide! – morgott dühösen a polgármester. – Van kint valaki?

– Igen. Megérkeztek azok az urak Budapestről, akik valami gyárat vagy mit akarnak idete-lepíteni.

Tetszik tudni, akik a múlt héten...

– Az istenit, hát miért nem ezzel kezdte? – Haskó komolyan megharagudott. – Mikor tanulja meg végre, hogy csak a helybélieket szabad megvártni, a fontos vendégeket nem? Azonnal küldje be őket és majd velük egyszerre hozza az én kávémat is. Menjen már, menjen!

A titkárnőnek a szeme se rebhent, fogta a kávé csészét és kivitte. A következő pillanatban nyílt az ajtó és három elegáns úr lépett be. Haskó eléjük sietve üdvözölte őket.

- Elnézést kérek, uraim, nem tudtam, hogy már itt vannak. Ez a buta lány nem szólt. Fog-laljanak helyet, azonnal kapunk kávét. Somogyi doktor úrral már ismerjük egymást...
- Semmi baj – mondta nagylelkűen Somogyi doktor. Magas, szikár férfi volt, az angol fel-sóházban is megállta volna a helyét, olyan kimérten viselkedett. – Hadd mutassam be az urakat egymásnak: dr. Shima és dr. Shock urak, nemzetközileg ismert és elismert német befektetők, valamint Haskó Bertalan polgármester úr. Uraim, remélem, jól megértjük egymást. Majd én tolmácsolok, ha szükséges. Shima és Shock nyugodtan lehettek volna ikerestvérek is, annyira egyformák voltak: mindkettő alacsony és kövér, szakállat, szemüveget viseltek, még a ruhájuk is hasonlított. Nagy nyögésekkel helyet foglaltak a fotelokban. Haskó üdvözlésre nyújtott kezét nem vették észre.
- Phú! – lihegték. Zsebkendőt vettek elő és megtörölték izzadt homlokukat, olyan tökéletesen egyszerre, mint két beprogramozott gép.
- Amikor túl voltak a kávé szertartásán – Rozi minden csészéből kilöttyintette a folyadékot a tányérra –, elkezdődött az üzleti tárgyalás.
- Rossz híreim vannak, uraim – kezdte Haskó. – A közgyűlés egyelőre nem foglalt állást a földterület kérdésében. Tudják, mindig vannak okvetetlenkedők, akik azzal akarják bizonyítani a fontosságukat, hogy belekötnék az élő fába is. Banki garanciákról, meg egyéb izékről han-dabandáznak, ahelyett, hogy örülnének...
- Nem kell türelmetlenkedni – veregette meg Haskó vállát lekezelően dr. Somogyi. – Azért vagyunk itt, hogy lecsendesítsük a kötözködőket és mindent elrendez-zünk. Ma úgyis együtt lesznek a képviselők, beszélünk velük és meggyőzzük őket. Hogy fino-man fejezzem ki magam, megvannak az eszközeink. Ügyfeleim rendelkeznek a legmagasabb helyekről kellő referenciákkal és elhatározott szándékuk, hogy a falut felvirágoztatják. Telefon és fax hálózat, rendes út, csatornázás, gáz és minden, ami a fejlődéssel jár, feltéve, hogy a falu is hajlandó némi áldozatra.
- Nem tudom, mire céloz, doktor úr – szólt közbe nyugtalanul Haskó.
- Nos, a föld. Az egyetlen bökkenő. Ügyfeleim külföldi állampolgárok, s mint ilyenek, ugye, elvileg nem rendelkezhetnek földtulajdonnal. Így írja elő a *jelenlegi* törvény. Ezért szükség, hogy egy helyi cég indítsa el a vállalkozást – amit persze mi készséggel segítünk hitelek-vel –, hogy aztán velük szövetkezve, átvegyük a teljes irányítást. A barátaim gazdag emberek, tele vannak jóakarattal és köztudottan nagylelkűek. Hogy csak egy példát említsek, szomorúan látták az épület előtt állni az ön szerény kis Trabantját. Egy ilyen kiváló polgármester, mint ön, és a Trabant!... Na nem! Már ne is haragudjon!... Ezért boldogok lennének, ha elfogadna tisztele-tük jeléül egy valamivel jobb autót. Természetesen, ez köztünk marad, hogy úgy mond-jam, benső titok. Kérem, nézzen ki az ablakon. Haskó Bertalannak szédült a feje a szózuhatag hallatán, nem ehhez volt szokva, de annyit megértett, hogy adnak neki ingyen egy kocsit. Az ablakon át kinézett az utcára és elállt a léleg-zete: a Községháza előtt két hófehér Mercedes állt.
- Válasszon, polgármester úr! – búgta a fülébe ármányos mosollyal dr. Somogyi. – Ha szabad javasolnom, én az elsőt ajánlanám. Vadonatúj! Automata sebváltó! Már azzal mehetne haza! Tekintse saját tulajdonának. S ez még csak a kezdet! Gondolja el...
- A két kövér vendég ájtatosan pislogott és a szakállukat simogatták. Nem szóltak egy szót sem. Bizonyára nem tudtak magyarul, de látva Haskó kipirult ábrázatát, eleget érthettek.
- A polgármester visszazédelgett a székébe és lerogyott. Kabátja ujjával letörölte a verejté-ket a homlokáról. Cigaretára gyújtott – a vendégeket meg se kérdezte, nem zavarja—e őket a dohányfüst –, miközben gondolatai széleseben kavargtak.
- Szóval ez így megy? – hümmögött magában. – S ha egy picit faluban így, mi van ott fenn az igazi pénzvilágban? Mert akárhogy is nézzük, ez bizony megvesztegetés a javából. Mit te-gyen, mit tegyen? Ha elfogadja, sosem fog tudni tükörbe nézni, ha nem, Rozi leharapja a fejét, feltéve, hogy a fülébe jut. Ugyanakkor a falunak tesz jót, ha ide engedi ezeket a jóakarátú, gazdag külföldieket, bár a fene se érti, miért vannak úgy oda éppen Kotácsért. Van elég falu, százszor különb mint ez. Mindegy, az ő pénzüik bánja. Vagy mégse kellene...? No de egy Mercedes! – vívódott tovább – Éz ez a néhány száz hektár rossz föld annyit? Valami másnak kell a háttér-ben lennie, hiszen őket se ejtették fejre. Biztos, hogy

nagyon is tudják, mit akarnak. Most segíts, szent Antal! Mitévő legyen, hogy az autót is megkapja, a falu se járjon rosszul és a be-csület is megmaradjon?

– Láthatnám a papírjaikat? A bankgaranciákra gondolok.

– Természetesen – készségeskedett Somogyi doktor. – Már vártam is, hogy elkéri. Remé-lem, eligazodik rajta. Ha nem, szóljon, örömmel segíték. Egy pillanat... Ejnye már... Ezt nem értem... Itt kell lennie...

Idegesen kotorászott a táskájában, de a táska üres volt. Egy árva papírszeletke nem sok, annyi sem volt benne. Somogyi feje kékült—zöldült és zihálva szedte a levegőt.

– Nem értem... nem értem... – motyogta. – Határozottan emlékszem rá, hogy saját kezűleg raktam be mindent. Az összes személyes irataimat is ebben a táskában tartom... – németül oda-szólt valamit a két másiknak, mire azok egyszerre kezdtek beszélni rendkívül ingerülten. Haskó nem értett egy kukkot sem, csak kapkodta a fejét ide—oda.

A vendégek Somogyinak magyaráztak valamit, izgatottan és egyre hangosabban. Végre egyikük – az, akit dr. Schocknak hívtak – előkapta a saját aktatáskáját és kinyitotta...

Az irodára lidérces csend telepedett. Shock táskája is üres volt!

Most már Shima doktor is a táskájáért nyúlt, bizonytalanul remegő kézzel nyitotta ki: természetesen abban sem volt semmi. A három vendég szájátva, kiguvadt szemekkel meredt egymásra. Egyikük sem volt képes megszólalni.

Leghamarabb Somogyi tért magához. Nehezen szedte a levegőt, hangja még mindig re-kedt volt az iménti jelenet hatására.

– Rejtély! – nyöszörögte – Egyszerűen felfoghatatlan rejtély! Remélem, nem gondolja, hogy üres kézzel, iratok nélkül indultunk el Budapestről? Valaki, valahol kilopta volna? De hol? Hogyan? Képtelenség!

– Nem maradhatott lenn a kocsiban? – kérdezte Haskó, maga is nagyon megdöbbenve.

– Ugyan! – legyintett dühösen Somogyi. – Ám jó, legyen, megnézem. Ezen ne múljon.

Menet közben kinézett az ablakon és felordított:

– Az autók! – s már rohant is, mint az örült.

Haskó is az ablakhoz ugrott és földbe gyökerezett a lába.

Az épület előtt, ott, ahol az imént a gyönyörű Mercedések pompáztak, most két ócska, agyonnyútt Trabant árválkodott, defektes, simára kopott, lapos gumikkal. Az utca kihalt volt, se kö-zelben, se távolban egy teremtetett lelket se lehetett látni.

Folytatása következik. A Szerk.

Handó Péter: Színfogó 05

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Betlehemben

Bölcsője körül három-négy juhocska
toporog, ő már édesdeden alszik.
Bevallom, soha nem gondoltam volna,
hogyan itt lehetek; dicsekvésnek hangzik,

de köztük vagyok. Hogyan? Sajátságos
álmom teszi számomra lehetővé.
Anyját, Máriát, ha nem volna álmos,
ajándékom biztosan elbűvölné,

mert aranyat hoztam, tömjént és mirhát
isteni kisfia tiszteletére,
és gyümölcsöket: almát, körtét, szilvát;

a szentcsalád megeheti ebédre.
József kis barackpálinkával kínált;
ittunk a Megváltó egészségére.

Búcsúnk percei

Még mindig itt cseng a fülemben
egyetlen búcsúszavad: „Várlak!”
Látlak magam előtt: a csendben
közel jössz hozzám, s könnybe lábadt,

két gyönyörű szemeddel nézel
addig a legutolsó percig.
Ott állunk összekulcsolt kézzel...
meghatódva, s nem szólunk semmit.

Az indítótiszt füttye hangzik;
erősen, magamhoz szorítva
még utoljára átölellek,

de mert másodszor is hallatszik,
csak annyit suttogok: „szeretlek”,
s gyorsan felszálok a vonatra.

Búcsúnkhoz közel

Bonyodalmak csúcsára követlek.
Közös napunk tűzforrón sugárzik;
fagyosságod mégse langyosodik.
Ó, ebben a percben hogy akarlak!

Nem panaszkodom, nem vádaskodom;
a szó kimondhatatlan ilyenkor.
Egyedül leszel, noha örökre
gyökeret vert benned pillantásom.

Ahol a legszebb virág elhervad
a fényben, ott van a legforróbb szél,
ott a legfájdalmasabb az alkony.

Ahol egyetlen mély sóhajással
helyet készítek neked magamban,
könnyek között a búcsú hegyormán.

Bűnbeesésünk

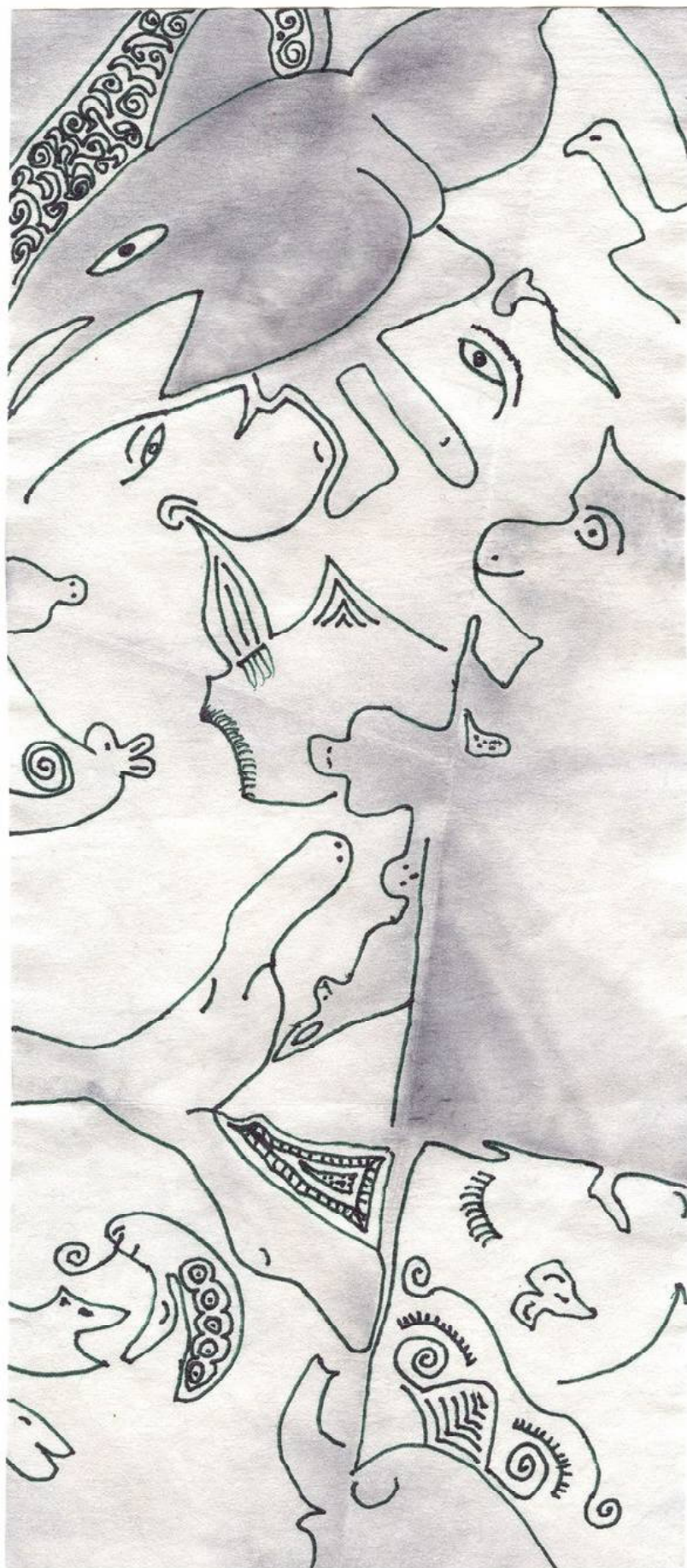
Isten felvázolt távlatán tűnődöm.
A tisztaság közös emléke halkan
próbálgatja a fültépő ricsajban
színre lépni, de hamar visszahőköl.

Ártatlanságunk bizonyára megvolt,
és nem vakított el, ha napba néztünk,
de az angyal már ott aggódott értünk;
lassan el is homályosult az égbolt.

„Ne számíts rám, mostantól járd magad!”
– dörgött fel bennünk, és szokatlan szégyen
ült ki sápadt arcunkra, mialatt

a gyermekifjú almafán az almák
elfonnyadtak, majd a látvány egészen
eltűnt. Zsibbadtság maradt és zavartság.

Handó Péter: Színfogó 11.

KOVÁCS T. ISTVÁN

Hazulról haza

Nyár volt. Rekkenő hőség. Mégis elindultam, mert csak ekkor jutott rá idő. Menni kellett. Járnai az utcákat, mezőket, régi játszóhelyeket, idézni az emlékeket. Mindig így van ez és már így is marad. Mindent meglátogatni, újra és újra látni, akár a rokonságot.

A nehéz délebédet le kell járnai-hivatkoznom erre is vendéglátóim előtt és ebben is volt némi igazság. Mert itt az Alföldön még mindig úgy főznek és étkeznek az emberek, mint amikor a kapa, kasza, rángatta le a súlyt a mező munkásairól. Nem is lehetett ennyi pocakos embert látni, mint mostanában. Igaz, én is vékony kis emberke voltam még akkor. Most meg... Node hagyjuk. Ezért is kell a terepjárás. Még, ha alig mutat kevesebbet a hőmérő higanyszála 30 foknál, akkor is.

Indultam hát az utamra és eljutottam az óvodáig, ahová kiskoromban kezdtem volna járnai. Jobban mondván, a szüleim jártak velem, s oda a tartva, út közben mindenféle szépet meséltek, hogy majd milyen jó lesz nekem. Mert ott van labda, meg kismozdony, falovacska, aminek a hátára ülhetek, meg ilyesmi.

Amikor aztán, oda értünk, Édesanyám elengedte a kezemet, s bevezettek a többi gyerek közé. Ám nekem sehogy sem volt ínyemre, hogy az óvó néni mindig megmondja, mit kell csinálni.

Úgy, hogy amint az alkalom kínálkozott, én már ki is léptem a kapun, s mire Édesanyám elmosogatta a délből használt edényeket, otthon voltam. A második napon a lány unokatestvéremre bíztak, aki igen jól érezte magát abban a gyerekkaszárnyában, s azzal biztatott, hogy majd sokat labdázunk. Ám ez is csak addig tartott, míg az óvó néni nagy megnyugvással tapasztalta, hogy ott vagyok, de amint másfelé terelődött a figyelme, én már ismét az utcán voltam, s hamarosan megint haza értem.

Utoljára még egy próbát tettek velem. Most már a biztos sikerben bízva.

Az óvó néni bevezetett minket abba a külön szobába, ahol egy magas polcon kis barna, játéktehénke állt. Ennek a tehénkének a hasa alatt volt egy piciny kis csap, amely mintha a játékállat tőgye lett volna. Ezt megnyitva, az óvó néni meg tudta fejteni azt a kis jószágot, s lássunk csudát. Valódi tej csurran a kistehén hasa alá helyezett edénykébe.

Ezt látva az én jó anyám ezen úgy elcsodálkozott, hogy csak akkor ocsúdott fel, mikor már az utcai kapunál jártam. Nem is fordított aztán vissza. Otthon apámmal együtt, mindketten belátták, hogy nem nekem való ez a vezényelt világ, mert én a szabadságot szeretem. Akkor megenni a Zsíros kenyéremet, amikor megéhezem, futkározni a pajtásokkal, mezőn csavarogni a nagyobbakkal, báméskodva kísérni a szántani vonuló dübörgő traktorokat, csépléskor báméskodni a nagy tüzes gőzgép körül, s más efféle nekem való dolgot művelni szabadon, szabad akaratból. Felnőtt koromban viszont sokszor gondoltam, hogy kár volt kihagyni az óvodai éveket. De hát, ezt az iskolát nem lehet utólag, levelező tagozaton pótolni. Pár percig tartó álldogálás után indultam tovább azon a hosszú utcán, amelynek a végén állt egykor a kukoricát daráló malom. Motorjának jellegzetes dübörgése messze hallatszott a környéken, de már azt is leszerelték. A környék csendje arra utal, hogy talán kevesebb jószág várja már a földeken termelt kukoricából darált takarmányt, s azt is a termény-kereskedésből szerzik be a gazdák. Mert a legtöbbjük nem termel már a határban, mivel a kárpótlási jegyként visszacapott földjét annak idején bagóért eladta a tőkéküket gyarapító úgazdagoknak. Az árát beváltotta a család ruházatra, ágyneműre, másféle holmikra. Volt, nincs többé az ezeréves álom, amely 1945-ben valóra vált a földosztáskor. Attól kezdve csak pár évig lehetett maga gazdája a földhöz juttatott kisbirtokos. Aztán jött a tagosítás, a téesz. Az meg akárhogy fejlődött is, abban sokan nem érezték magukat tulajdonosnak. Menekültek az iparba, s maradtak ott is, amíg még maradhattak, fel nem bomlott a vállalat, nem szűnt meg a gyár is.

No, de mentem ismét tovább. Csak az öreg huncut, mindig tréfálkozó ácsmesterről fennmaradt anekdota emléke kísért még az utamon.

Szállította az is nyikorgó targoncáján a darálni valót, s útközben megállította az egyik fiatalasszony:

-Siessik Márton bátyám! Mert éppen most indult meg malom!- sürgette az öreget.

-Szent Isten, jányom!- állt meg a targoncával az öreg. -Hát oszt mán hun irem én azt utól?

A Kandiát most Ady Endre utcának nevezik. Gyerekkoromban Ferencz József utcát mutatott a házszámtábla. Ám ma is mindenki Kandiát mond, mely név eredete a régiiek korából való. Hivatalból, rendeletileg ugyanis bármely utca és helynév adható, ám a népnyelv akkor is a megszokottat használja. Ezért maradt végérvényesen Hajnal utca a József Attila utca is. A idegent is hamarabb igazítják útba, ha a régi címen kérdezősködik. Ha például azt kérdezem, hol lakik akit keresek, megesik, hogy az öregebbek még mindig azt válaszolják, hogy a Légyfától a harmadik ház az övé.

Amint azt az épületek, a tágas gazda-udvarok is mutatják, a Kandia első szakaszát többnyire módos gazdák lakták régebben. Itt majdnem minden család unitárius vallású. Ám ez csak a huszadik század elejétől van így, ennek a nagy, kálvinista településnek a külön szigeteként. Addig mindenki egyazon hiten élt. Ám amikor a szolgálatból kiöregedett lekipásztor helyett újat kellett választani, a hívek nem tudtak megegyezni abban, hogy ki legyen az utód. Még a presbiter nagyapám mesélte, hogy végül a módosabb gazdák szószólói azt mondták: Nem akarnak közös gyülekezetben maradni a kócosokkal. *(Ők így nevezték a szegény embereket.)* Így aztán ők külön eklézsiát alapítottak és egy Erdélyből érkezett unitárius papot választottak, unitáriusok lettek. Gyönyörű kis templomot építettek maguknak az utca felső végére. Annak szőlészebben a harangja, s a református embert is elkíséri utolsó útjára, ha a családja azt akarja, hogy két templom tornyából szóljon a búcsúztató.

Toldi utca, Aradi utca, meg más hasonló utcanevek őrzik számomra az emlékeket. Rokonaim utcájában lassú léptekkel, hátra tett kézzel itt ballagtam végig most, de bizony komoly lecke volt az. Ráismemi, hogy melyik lehetett a susztermester sógorbácsi műhelye, háza. Az unokatestvéremék szülőháza sem az előnyére változott. Csak lopva leshettem be, nehogy a mostani gazda gyanakodni kezdjen.

Három fiú és egy lány szaladgált itt a tágas, gyepes udvaron, én voltam az ötödik, aki focizni járt közéjük. Két féltéglá volt a kapu. A meccs mindig azzal a vitával ért véget, hogy a kapus elérhette volna vagy sem, a magas labdát. A veszekedés hevében végül göröngyökkel, góráltuk, azaz dobáltuk meg egymást.

Bolti ruhára, netán szabómesterre nem nagyon telt az unokatestvéreim szüleinek sem. A fiúk nyaranta abban a házilag készült kendervászon ruhában jártak, amit a nagynéném szőtt és varrt rájuk, pedig a szabás –varrás nem volt a mestersége. A legnehezebb időkben telente minden nap korán feküdtek le és a délelőtti órákban keltek fel. Mert így csak kétszer kellett naponta enni és a világítással is takarékoskodhattak. Amikor aztán elkezdődött és jövedelmezőnek bizonyult a rizstermesztés, akkor a nagybátyám is jobban járt az újfajta vállalkozással. Telepes rádiót vásárolt és apám, meg a szomszédok esténként hozzá jártak a háború idején a moszkvai rádiót hallgatni. A háború után meg az Amerika hangját és a Szabad Európát. Minden kockázat ellenére, senki sem jelentette fel őket.

Megviselte az idő ennek a régi utcának a házait is. Még a sarki nagy épület látványa sem emlékeztet már arra, hogy itt valaha az alsósori népet sóval, petróleummal, ecettel, napi szükségletekkel ellátó bolt, s még régebben kocsmá is működött. A tulajdonosék akár a házuk ablakából is ráláthattak a sokszor hitelbe vásárló, számosan a tartozásukat is nehezen törleszteni tudó vevők szerény alvégi portáira. Azt meg édesanyámtól hallottam, hogy ő itt volt, ennél a háznál legtovább cseléd lány korában. Igen nagy szeretettel emlékezett meg mindig szegény öregekről, akiket Németországba hurcoltak el a háború idején.

Nekünk gyerekeknek paradicsomi hely volt ez az Alvég. Más néven a Gödrök köze, melyek legnagyobbikában, ahová az ártézi kút vize folyt, fürödtünk, a nagyobbaktól úszni tanultunk. A házak tágas, gyepes térségén meg futkároztunk. Futbalmeccseket itt is játszottunk rongylabdával, gumi, vagy teniszlabdával, mezítlábasan, pernyével kirajzolt partvonalak közt, kicsik és nagyobbak együtt. Kiszöktek hozzánk szigorú nevelőszüleik ellenére a lelences gyerekek is, akik örültek, hogy befogadjuk őket magunk közé.

A serdülő kor kezdetén került ki a családunk végre abból a szűk kis kamra méretű sötét szobából a saját házukba. Ezt a nekünk nagyon kedves kis nádtetőt, földes padlójú szoba-konyhás, házikót 4400 forintért vásárolták meg a szüleim 1947-ben. Részint adósságot is vállalva, hogy ki tudja fizetni az árát. Nagy volt akkor a család boldogsága. Mindig elballagok arrafelé is, hogy otthon járjak a mi utcánkban, amelynek Kolozsvári utca volt a hivatalos neve, de mindenki csak Alsósornak ismerte. Mariska néni, az esténként hozzánk „tanyába” jövő nagy mesélő, és a többi már porladó szomszédok helyzete is többnyire az alsósorban élők valósága volt.

A poros, sáros kocsíút helyén ma már betonúton haladnak az autók. A házak előtti régi, csúszós, sáros téglajárda helyett is betonlap szolgál a házsorok előtt elhaladóknak. Ma már itt is villanyfényes az esti utca. Akkor viszont, még a szüleinknek kellett igazságot tenni köztünk, gyerekek közt, ha este a sötétben indultunk valahová és amiatt civakodtunk, hogy melyikünk viheti az olajméccsessel világító lámpást. Ezen az utcán dübörögtek fel ősszel a szántani vonuló körmös traktorok, egyben a szekérutat is szinte járhatatlanná téve. A velünk átellenben lakó özvegyasszony, Eszter néni udvarán régebbi Csepel típusú traktor és egy cséplőgép vesztegelt a gépszínen. Azt jártam át bámulni, mikor ideiglenes működtetői a cséplési szezonra készítették elő. Kizárólag ebből a két masina kölcsönzéséből élt az öregmama, aki a háborúban odamaradt gépész fiát várta haza. Akár éjszakánként is arra riadt fel, mintha valaki zörgetne az ablakán. Biztosan megjött. Károly lehet az -gondolta és gyújtotta a petróleumlámpát. Ám csak a szél zörgette meg az ablaktáblát.

Az egyik napon mégis megélnékült a néptelen udvar. Puskás rendőrök érkeztek és két ember a gépállomásra, hogy elvigyék a gépeket. Államosítás. Így hívták ezt a szegény emberre is ható embertelenséget. Ma is látom Eszter nénit, mintha szoborként állna ott a kapujuk előtt, ahogy kötényével a szemét törölgetve, néz az udvarból kigördülő gépek után. Sohasem tudtuk meg, miből élt a történetek után ez a törékeny, nádszál termetű kis öregasszony.

A mi házuk az utca belső szegletében állt. Innen már Délnek vette az irányt a másik utca. Így aztán, a szobánk ablakából nagy távlat nyílt előttem. Messze fasorok sűrűjéből a faluvégi Nagymalom sárga homlokzatú épülete bukkant ki. Gépeinek ütemesen csilingelő zenéjét, ami esténként a mi házunkig hullámozott, szinte ma is hallom.

Az általános iskola elvégzése után legénykedni is kezdtem. No, nem volt az több, mint hogy esténként elmentem, ahogy az otthoniak mondták: „Arra fel”. Vagyis a főutcára sétálni, vagy benéztem az akkori ifjúsági szervezet, a DISZ télen is fűtetlen nagytermébe a fiúkkal sakkozni, ping-pongozni. Hazafelé pedig azon a sötét sáros utcán kellett keresgélnem, hogy hol füvesebb az árokpárt, mert egy szakaszon, még téglajárda sem volt. Egy a vénségesen vén öregasszonynak a düledező, nádtető, deszkakéményes háza előtt kellett elhaladnom. Amikor oda értem, a háztetőn kísérteties, visító hangján gyakran megszólalt a kuvikmadár. Ilyenformán hangozott a kiáltása:

-Vihu, vihu!

A hátamon ilyenkor mindig végigszaladt a hideg és Mariska néni boszorkányokról szóló meséi is az eszembe jutottak. Alig vártam, hogy haza érjek.

.Csoda? Meddig élhet az ilyen madár? Egy-két éve még csak annak, hogy egy sötét estén, megint arra jártam. A már betonozott autóút közepén haladtam, amikor az engem egykor riogató madár hangja süvített felém. Ismét az öregasszony düledező háza felől.

-Vihu, vihu!

- A kuvik, vagy csak az emlékek élnek ilyen sokáig?

Most ott kellett folytatnom a sétát, ahol települést ketté szelő Nagy-ér medrének tisztítását bízhatták azokra az emberekre, akik a rekkenő hőség előtt a sarki ház árnyékába húzódva menekültek. Láttomra pedig még jobban a fálhoz simulva figyelték, amint elhaladok a túloldalon. Kiöltözve, napszemüvegesen. Így akár községközi hivatalnoknak is nézhettek, aki talán épp őket ellenőrzi, hogy vajon dolgoznak-e. Ambár, nagyon szőrösszívű ellenőrnek kellett volna lennie az olyan hivatalnoknak, aki ebben a forróságban kéri számon a pocsolya lapátolását.

Igyekeztem hát a lépteimet megszaporozva távolodni, az ér túlsó partja felé, a gáton túlról a gáton innenre kerülni, ahogy régen osztották fel őseink a falu két területét. Dédnagyapáim legénykorában még az volt a szokás, hogy a gáton túli, és a gáton inneni, legények a másikat jól el agya-bugyálva torolták meg, ha az átlépte a számára tiltott zóna hátárát.

A gáton innen, a Kandia végén kezdődött, ahol már nem az unitáriusok, s nem a módos gazdák laknak. Ott vették meg a másik házukat a szüleim, 1953-ban 16 ezer forintért úgy, hogy a mi kis házunk, meg a hozzájuk költöző nagynénénk eladott háza árát költötték rá. Ottan én már csak Pestről hazajáró vendég voltam havonként.

Esti barangolásaim alkalmával mindig elmegyek arra, mintha csak a vonattól érkeznék, de a kapu kilincsére már nem teszem rá a kezem.

Ezúttal nem mentem el arra, hanem az ellenkező irányba indultam, rövidítve az utat, mert a lábaimigencsak kezdték érezni, hogy alaposan megnőtt a mögöttem hagyott távolság. No, de közben, a Nagy-ér kanyarulatai miatt ismét Gáton-túli lettem, s el kellett haladnom egy olyan ház előtt is, amelyikről mindig eszembe jut a mesterember apám sorsa, aki idős korára lett segédmunkás, mert a KTSZ-ben néhány kollégájával együtt ő is szóvá tette, hogy valami nem kerek, meg kellene vizsgálni a könyvelést.

Újra átsétálva az ér felett aztán ismét a Gáton innen körzetébe jutottam, s egészen a Fő utcáig azt gondoltam, hogy most már eleget égetett a nap, megyek a szállásomra. Ám még mindig volt ami felkorbácsolhatta az emlékeimet a régi csendőr, most rendőr laktanya előtt haladva, ahol az ötvenhatos vihar után véresre verték a községben élő parasztköltőt, korábban parasztpárti képviselőt, pedig a legforróbb napokban ő csendesítette le háborgókat. Lincseléstől védte azokat, akik a padláslesöprő félek sorába tartoztak. Az ő szavára kerültek vissza, őrzött helyre az illetéktelenek kezébe került fegyverek.

Ballagtam hát azon a girbe-gurba mellékutcán, amelynek legvégén egy hatalmas, csodálatosan modern traktor körül foglalatostkodott a gazdája. Régi parasztember talán a földjére sem engedte volna az ilyen súlyos gépet, mondván: nemhogy lazítaná, hanem terméketlenné nyomná le a talajt.

-Mi lehet egy ilyen hatalmas gépnek az ára?

-Húsz millió -mondta gazdája.

-Ki is tudja használni?

-Van amikor igen -felelte.

-Miért csodálkozol? -kérdezte másnap egy gyerekkori osztálytársam. –Van itt már százmillió is.

-Meg tudják fizetni?

-Hát, van aki.

-Azt, hogy kifélék, mifélék, már nem mondta. Bár tény, hogy nem a minimálbérből élők, akik itt a többséget jelentik. Sem azok, akik inkább elhagyják a szűkebb hazát, vagy a nagyvárosokba járnak el dolgozni, s csak hétvégén látni őket idehaza. Itt is tudni lehet már külföldre távozott fiatalokról.

No, de a mi történelmünk már megíródott, a mostaniaké meg most formálódik. Ezen tűnődtem mikor megcsörrent a mobiltelefonom, s a távolból már láttam is kik csengettek rám a cukrászda felé haladva. Fagyaltozni hívtak, hát csatlakoztam hozzájuk.

Ültünk a csodálatosan szép városközpont főterén, melynek arculatát egykor helyben élő mérnökember formálta. Szerencsére, mindig éltek itt olyanok, akik az idő kerekét forgatták előre, noha sohasem volt könnyű dolguk.

Csendesen csordogált a szökőkút vize, felhőtlen volt a nyári kék ég, tarka pillangó szállt a köztünk üldögélő fiatalasszony vállára, ahol sokáig jól érezte magát. A kis rovar néha elrepült, leírt egy kört a fák lombjai alatt, aztán visszazállt, s tovább napozott az asszony vállán. A legközelebbi kör után a fiatalasszony a mutatóujját kínálta neki, s a lepke szót fogadott, azon időzött jó sokáig.

-Sok évvel ezelőtt is történt velem ilyen csoda -mondta a fiatalasszony. Ám az nagyon rosszat jósolt meg előre.

-Ne legyünk babonások -nyugtattam, mikor a kis rovar végül elrepült

Madárraj repült a kékség tengerében, nap ragyogott a házak falán, negyedet ütött a nagytemplom harangórája. Szépség és csoda feledtette velem is, hogy másnap nekem is mennem kell. Reggel már indul a vonatom. Hazulról haza.

H. TÚRI KLÁRA**Az elhallgatottak emlékezetével**

(a mi 56'-unk)

Tegnap Julikához betörték a méhek
 kertemben egy kóbor macska
 sziámit kölykezett
 egy borostyánlomb-fészekből
 farkatlan feketerigó fiók
 röppent elő
 s hallom
 most mondta be a Kossuth-adó
 a terroristák ellen
 holnaptól a hadsereg is bevethető

könyörtelen kora
 hogy sírba ne kaparná
 melyért 56'-ban
 tömeges szó-áldozattal
 néma áldozattá lett egy nemzedék
 újra formálni tanulja ős szokásjogát
 s mely időtlen idők óta
 ilyet nem látott
 ím
 egy nép
 szellemvilág s lét küzdelmében
 fehér galambot lát az égen
 s e felébredt idő-bizonyosság
 mint gondolat
 röppent benne
 bevégezetlen hagyott
 angyalszárny-verssorokat
 és
 elszánt lesz újra
 s e globálvilág ellen
 látva hogy a földnek
 csak ott nem vegzatúra bolygója
 csak ott nem átkozott anyaméh
 az ember élete csak ott szentség
 hol nem meddő hármasság még
 SZÍV LÉLEK SZABADSÁG

a Hadak Útján öles léptekkel
 hol EGY volt még tömeg és NÉP
 újra indul
 56' felé

ELBERT ANITA**A felejtés magja**

Egyszer elhaladt felettem
Egy viharfelhő, záporosó
Hullott, s megőszültem
Tőle, megráncosodott
Az emlékezet is bennem.
Hiszen csak egyszer feledném,
Hogy éltem, itt, ezen a havas
Földön, nem emlékezni be jó
Volna! De az emlékeim magja
Mélyen benne gyökereznek
Tudattalanomban, s onnan
Kiverni nem tudom. Egy
Ezüst esőcsepp csöppen
A világ arcára, s ösztönösen
Letörölte a fájdalom jelét,
Mert a félelem és rettegés,
Mit az élet rámért, egy
Pillanat alatt eliszkol
A felejtéssel. De lehet-e
Egyáltalán felejteni, vagy
Csak nem emlékezni
A sorsa embernek,
S a felejtésre emlékezni,
Vagy a felejtést elfelejteni
Lehet-e? Sok a kérdés,
De hajdanán az emlékezet
Folyója a felejtés vizéből
Nyílt ki, így ezek lényegében
Elválaszthatatlanok egymástól.
Arany esőcsepp az ideálja
Az életnek, a fájdalmat túlhaladó
Öröm megtestesítője, azon
Tökéletes harmónia, melyben
Az emlékezés és a felejtés
Arányaiban az egyénhez
Igazodik. Egy gránátalmamag
A felejtés, hol mindenre
Emlékezik ember, de van,
Amire a felejtés fátylát
Borítja, és mélyen elnyomja
Tudattalanába, de magként
A felejtés mégis megmarad.
Csak ezt a ráncos életet
Tudnám feledni, mag lennék én
Száz másik életben, soha ne
Jöjjön rám emlékezés,
Mintha soha meg nem születtem,
S meg nem haltam volna e megőszült földtekén.

KŐ-SZABÓ IMRE

Morzolt kukorica

A naptár szerint 1951 novemberét írták, amikor a szőke, kissé elhízott Tömör Tamás, aki a többiekkel az általános iskola nyolcadik osztályában koptatták a padokat, azzal állt elő, vegyenek totószelvényt és töltsék ki. Először nem nagyon tetszett a többieknek, de aztán egy hét múlva, vettek egy-egy szelvényt. Akkor az ára 3,30 forint volt. Két hasábos, rajta tizenkét mérkőzés párosítása és négy pótmérkőzés. Tehát akkor a szabályok szerint tizenkét mérkőzést kellett eltalálni, egy függőleges oszlopban. Három nyerőosztályra fizettek az akkori felosztások szerint. A biztos tippek érdekében az egyik srác még egy sárga újságot is vett. A papír színe miatt volt ez sárga, benne az összecsapó csapatok jelenlegi tabella állásáról, a korábbi mérkőzéseik eredményeivel, gólarányokkal és még javaslatot is tett a várható kimenetelre a szerkesztő. Volt, ahol konkrét fix eredményt prognosztizált, de volt két, sőt három esélyes is, a tippadó sem tudta eldönteni mi lesz a végeredmény. A sárga újságot forgatták, kézről kézreadták. Mindenki próbálta összeállítani a saját verzióját. Azért volt izgalmas a totó kitöltése, mert Zaki Zoli is, meg Tömör Tamás a többiekkel együtt, úgy ismerték a magyar fociban közreműködőket, mintha családtagjaik lettek volna. Az iskola előtt az osztályból nyolcan is összegyűltek egy padon. Egyik fele ült, a többiek álltak. Zaki Zoli ismertette a fogadószelvényen szereplő, mérkőzéseket.

- Játszik az NB I-ből a Bp Bástya a Csepel ellen, a Dorog a Bp. Kinizsivel, Szegedi Petőfi a Győr ellen. Itt megszakadt a felsorolás, mert Tömör Tamás a Bp. Bástya mellett tette le a voksát.

- Nekünk győzni kell a Csepel ellen. Olyan játékosokat nem lehet legyőzni, mint Lantos, Zakariás, Sándor Csikar, Hidegkúti, meg Palotás, hogy csak a nagyokat említsem. A Csepelnél egy jó játékos van, a Czibor Zoli. De egy fecske, nem csinál nyarat, mondja a mondás – tette még hozzá.

- Persze a Bástya edzője sem nulla! – mondta egy srác a padról. A többiek csak néztek.

- Bukovi Márton! – tette még hozzá.

- ABp. Dózsa, Várhídi, Szusza, Tóth Mihály vezényletével, lesöpri a pályáról a Sortext – folytatta Zaki.

- ADorog is győzni fog! – erősködött egy szeplős, szőke fiú.

- Miért állítod olyan biztosan? – kérdezte Tömöri Tamás.

- Ott játszik Buzánszki, meg a fiatal Szücs Lajos! – mondta és arca felderült.

- Várd ki a végét! – szólt közbe egy áldogáló nyurga gyerek.

Tasy Feri csak sóhajtozott, egykedvűen ült a padon.

- Neked meg, mi a bajod?

- Kár, hogy az én csapatom a Honvéd, nem játszik a totóban, mert ők biztosan győznek.

- Miért vagy ebben olyan biztos? – kérdezte Zaki.

- Olyan csapatot nem lehet legyőzni, ahol olyan játékosok rúgják a bőrt, mint Bozsik, Buda II, Kocsis, Puskás, Loránt. A kapuban pedig Grosics Gyula áll! Ezt a többiek is egyhangúan elfogadták. Tasy Feri arca erre, mindjárt vidámra váltott.

A jelenlévők a góllövő listán is elmerengtek, a sárga újságot lapozták, Jámbor Sanyi ismertette:

- Első a Kocsis 30 góllal, Palotásnak 25 gólja van, Szusz 22-öt rúgott, Hidegkúti meg Puskás 21-21 gólt.

- Aratnak a srácok! – Összegezte Tulkán Pista és felállt.

Aztán tovább böngésztek a totószelvényt. Jámbor Sanyi felsorolta, hogy milyen mérkőzésekre kell még tippelni.

- Játszik még az NB I-ből Salgótarján Szombathellyel, a Tatabányai Bányász a MÁVAG ellen - folytatta a felsorolást. Aztán NB II-es csapatok következtek, olyanok, mint a Győri VM, Csepeli Szikra, Kinizsi Dohánygyár.

- Jó kis mérkőzések lesznek! Nem könnyű tippelni ezekre! – mondta a szeplős, szőke fiú és ingatta a fejét. Aztán szedelőzködtek, mert megszólalt a szünet végét jelző csengő.

Zaki Zoli életében először töltött ki ilyen szelvényt, meg is mutatta a saját elképzelését, mondta, nem titok. Ha valaki lemásolja, akkor két tizenkettes lesz és feleznak az erre az osztályra lebontott összeg felett. Ebben a tipp variációban nem hitt senki, csak ő. Be is írta tippjeit a többiekkel együtt és bedobták a szelvényeket a posta előtt lévő piros ládába. Akkor még nem üzemeltek totózó-lottózó irodák. Várakoztak, a mérkőzéseket többségében vasárnap játszották. Kivétel nélkül hazai fordulók voltak ezek. A mérkőzések eredményeit, majd a totó helyes tippjeit vasárnap este a Kossuth Rádió huszonnégy órás hírei után közölték. Zaki Zoli el is felejtkezett erről, másnap reggel értesült az eredményekről. Itt azonban az volt a baj, hogy Tömör Tamás csak az első hat mérkőzés eredményét tudta, mert közben apja elzárta a rádiót, mondván:

- Ezt a hülyeséget már nem hallgatjuk!

Zaki elé tette a hat eredményt, ő megnézte a szelvényt, mint a hat zsinórban passzolt. Ekkor futott végig rajta egy soha nem tapasztalt izgalom és remegés.

– Mi lesz akkor, ha a következő hat mérkőzés eredményét is eltalálom? Az szinte hihetetlen, ez az ő életében még sohasem alakult úgy, hogy az igaz legyen. Eljátszott a gondolattal, mi lenne, ha sok pénzt nyerne? Venne valamit, de mit? - Egy házat! Egy szép ruhát? Egy karórát? Egy frankó biciklit? Versenybringát? Nem tudta eldönteni mit! Akkor még nem gondolt az ember autóra, mert a faluban talán három volt összesen. Külföldi utazás eszébe sem jutott, hiszen nem vágyott ő messzebbre, mint a falu határa. Ez a távolság is megerőltető volt, szokásaihoz képest.

Az izgalom délutánig tartott, mert akkor a postáról Tömör Tamás, akinek az apja kocsmáros volt, több volt a zsebpénze, hozott egy sportújságot, benne a hiányzó hat eredménnyel. Láss csodát, a hátralévő hat is, sorról sorra passzolt. – Hurrá! Tizenkét találatom van! – kiáltott fel Zaki, aki ezt el sem merte képzelni. Innentől kezdve már csak az volt a lényeges, mennyit nyert? A többiek el sem akarták hinni, érezte irigylük ezt a nyereményt tőle. Kedden derült ki, mert akkor még nem tartották számítógépen nyilván a szelvényekbe írt ikszeket, mint napjaikban. Ez a pénz tulajdonképpen mennyi és mennyit ér? Erre gondolt, gyerek fejjel Zaki. Visszapillantani talán egyszerű, ugyanis ebben az évben szünt meg az élelmiszerekre bevezetett jegyrendszer. Szabad lett a kereskedelem, a boltban lehetett kapni kenyeret (2,80 Ft-ért), cukrot (11,20 Ft-ért), tejet (3 Ft.-ért). Érzékeltetve az eltérést, abban az időben egy Szász Endre képért 80.000 Ft-ot kértek. Divat volt a színes mintásing, a csónadrág, meg a vastagtalpú cipő. Zaki ilyenekre nem vágyott, ez eszébe sem jutott.

Szóval a végeredmény szerint tizenkét találatot akkor több mint ötven fogadó ért el, ezért a nyeremény fejenként csak 960 forint volt. Ez akkor egy jó, értékes havi fizetésnek felelt meg. Budapesten, akkor a befutott totó eredmények alapján, készítettek egy leolvasó sablont az értékelőknek, és azt egyenként a szelvényekre illesztették. Így kapták meg az eredményeket, hányan értek el 12 találatot, 11-et és 10-et. Ezt akkor a Totózó Központban több mint száz ember szelvényenként vizsgálta felül.

A nyereményt a postás hozta. Nem azonnal, pár hét múlva. Meg akkor még a fogadási szelvény hátoldalára a fogadó oda írhatta nevét, címét. Nem titkolták a nyereményeket, meg még nem volt olyan összeg, amely milliárdokra rúgott volna. Anyja vette át a pénzt. Mikor Zaki, anyja hazajött, a konyha asztalra leszámolta az összes pénzt. Tudta, hogy ez a totó nyeremény, mert elmondta otthon fogadását. Tágra nyitott szemmel nézte a kilenc darab piros százast meg egy barna ötvenest, egy zöld tízes kíséretében. Ennyi pénzt együtt, még életében sem látott. Villódzott is a szeme előtt a leterített pénzsor. Azon gondolkozott, mit csináljon most? Tegye el a pénzt, adja oda anyjának, mert a fater is mindig odaadja, mikor haza hozza a fizetését. Mondta is: - Tegye el, majd még beszélünk róla! Kiment a konyhából az udvarra, úgy tett mintha ez egy egyszerű történet lenne. Közben belülről feszítette a nyeremény összege. A fater ennyit nem szokott hazahozni, valamivel kevesebbet. A muter, pedig beosztja, jut mindenre, ami kell. Nem egy matematikai zseni, de azzal a hat osztályával, meg a józan logikájával, még tud számolni. Úgy szokták mondani: - Osztani, szorozni, összeadni, kivonni és megvan a végösszeg, mennyit mire lehet költeni. Szóval, Nobel-díjat is érdemelne, legalább az azzal járó svéd koronából, többre jutna a család. Zaki most, hogy a pénz már birtokon belül van, gyerek fejjel csak arra tudott gondolni, szívesen venne egy nagy tábla csokoládét, melyet egyedül falna fel. Mit venne még? Hirtelen nem tudott válaszolni. Talán venne mindjárt egy karórát.

Kóródi Péter. már régóta büszkélkedik egy Doxával, az apja vette neki, aki orvos, megteheti. Ha neki is lenne, ő lenne a második menő srác az osztályban. Na majd meglátja. Azt tudta, a családi szabályok szerint, hogy ezt a pénzt egyedül úgysem költheti el. A családi tanács ezt úgy is megvitatja. A faternak vannak jó ötletei, meglátásai. Nem mintha ő lenne a fő okos, de józanabban gondolkodik mindenkinél. Adódott ez a foglalkozásból is. Vasutas volt és ott ahol futkároznak ide-oda a vonatok, jelzők piros, zöld fényei irányítják közlekedésüket úgy, hogy ne ütközzenek össze. Ott aztán megfontolnak, kell lenni, semmi hebehurgyaság, mert annak mindig rossz vége szokott lenni.

Este az öreg meg is jött a szolgálatból. A vacsora asztalnál a nyereség volt a fő téma. Ő is kézbe vette és megszámlolta a százásokat, az egy ötvenessel, meg a zöld tízessel egyetemben. Tehát most kézzel tapintotta a valós összeget. Számára ez azért volt fontos, mert egy százassal több volt, mint amit ő szokott kapni a MÁV-tól, havonta. Két részletben. Tehát egybe ennyit még nem látott. Mi legyen a pénzzel? Ez volt a legfontosabb kérdés ezen az estén. Mivel az öregnek több információja származott a világról, azt mondta: - Holnap körülnézek, mit lehet tenni! Úgy érezte, ez szép összeg, jól is jött a családnak, de jobb lenne fiatalítani, de hogyan, azt még nem tudja. Rendes volt, mert megkérdezte tőle, mit szeretne? Ő az órát említette. Tudta, hogy az öreg támogatni fogja, mert a szobában volt egy nagy kerek rugós óra, melyet csak ő húzhatott fel, kétnaponta, este hatkor. Ez mindig egy szertartás féle volt az öreg részéről, ebben a családban nem szólhatott bele.

Eltelt egy hét, szó sem esett a nyereségről. Mindenki a másiktól várta a fejlemény alakulását. A hatodik nap után, mert az igazi terméshez hat nap kell, az öreg előállt a megoldással. – Tájékoztam, befektetjük a pénzt. Most a csöves kukorica a jó termés miatt 20 forint mázsája. Ebből a pénzből veszünk 48 mázsa kukoricát, elfér a padláson. Ott jó helye van, szerencsére nincsenek egerek. Várunk vele egy évet, lemorzsoljuk és így legalább a duplájáért el tudjuk majd adni.

Megvette a kukoricát, felhordták a padlásra. Nagy részét beteretítette a sárga csövek sokasága. Telt az idő, száradt a kukorica. Kerítették egy kézzel hajtható morzsolót, melybe a csöveket felülről csak bele kellett tenni és a nagy kerék hajtásából forgatva, a kukoricacsövből a büttyök kipattintották a szemeket. A csutka alól kiesett. Ezzel teljesült is a morzsolás. Persze az összes lemorzsolása eltartott pár hónapig. Apja kiadta neki, hogy naponta egy-egy órát foglalkozzon ezzel. Zaki pedig kötelességének érezte, hogy teljesítse apja óhaját, szorgalmasan morzsolta a kukoricát. Osztályozta is, külön öntögette egy letakarított részre a morzsoló, szemes kukoricát, másik részre a csutkákat. Örömmel szemlélte, ahogy nőtt a szemekből felhalmozott kupac. – Ebből biztos jó pénz lesz! Csak az öregnek bejőjön a számítása!

Eltelt egy év, de a morzsoló kukorica ára, talán a vétel duplájára ment csak fel. Kicsit szívta is a fogát az öreg, hogy nem vált be kellően a számítása. A bölcsőbbek, akik a mezőgazdasági termények kereskedésében jártasabbak voltak, mondták is: - Ha jó helyen van, akkor ne siess el. Várjon vele még egy évet, mert nem mindig a bőség jellemző a termésre. A kukorica morzsoló ott pihent a padláson, a napok teltek. Az álmok már kezdtek foszlani. A karóra is eltűnt, talán már nem is vágyott rá. A következő évből az maradt meg számára, hogy hónapokon keresztül nem volt eső. A föld olyan szárazra szikkadt, hogy a kapát nem lehetett belevágni. Az elvetett kukorica egy rövid szárat hajtott, rajta apró csöveknek szánt hajtások. Ősszel csak itt-ott törtek kukoricát, a hiány meg is mutatkozott az árban. Az öreg most lépett színre. Jól gondolkodott, még ha egy évvel el is kellett halasztani a végkifejletet. Az ötlet őt igazolta. A morzsoló kukorica ára, szinte „arany” árba szökkent. Mázsánként 400 forint volt. Meg is csinálta az üzletet, 15 mázsa lett a morzsoló kukorica, az öreg le is tette a konyha asztalra az érte kapott 6000 forintot. A családnak még a lélegzete is elállt. Szinte szóhoz sem tudtak jutni, nézték egymást, meg a piros százásokból, mert ugye ekkor ez volt a legnagyobb címlet, az asztalra leterített kavalkádot.

Handó Péter: Színfogó 13.

KISS - SIMON MIKLÓS

Feszültség

engedjük szabadjára a gőzt végre
ne feszítse az agy belülről
a koponya falához a lelket
mert ahol a lélek rabbá válik
hiába minden szép gondolat
bilincsben vezetik elő őket
korbácsot suhogtató fekete uniformisba
öltözött hideg mosolyú kölykök
ki szabad térre pellengérré
vérré szomjas csőcseléknek dobva
koncnak vesztőhely mocsoknak
ahol minden jószág
nemes érzés szörnyet hal félelmében
nagyot robbanva hullik szét atomjaira
szív és lélek

gyomorba ürül vissza
nyelőcsövön át szájba jut fel s hiába
próbáljuk újra nyelni
már semmit nem fogad be
ez a meggyötört szervezet

HÖRÖMPŐ GERGELY

Arad hangjai

Aradi főtér és Mosócz között
harangszó szárnyán száll a fecske,
otthoni, magyar akcentussal
megszólal a balkáni-gerle.

Reggel hat óra, (otthon öt van)
nálunk is épp most harangoznak.
Szállnak a fecskék, boldogan
csirrognak jegenyés patakpartnak.

Árpaföldek az utak mentén,
pont olyanok, mint Pest környékén,
- egy ez a táj és egy a lélek,
ez vibrál a harangszó mélyén.

FETYKÓ JUDIT**„és megmarad a látszat”****... az élethez való ragaszkodás hitében – József Attila haláláról V.****(Szállj költemény...)**

Szállj költemény, szólj költemény
mindenkihez külön-külön,
hogy élünk ám és van remény, -
van idő, csipjük csak fülön.

Nyugtasd a gazdagok riadt
kis lelkét - lesz majd kegyelem.
Forrást kutat, nem vért itat
a szabadság s a szerelem.

Szólítsd mint méla borjuszáj
a szorgalmas szegényeket -
rágd a szivükbe - nem muszáj
hősnek lenni, ha nem lehet.
1937. márc.

Pozitív kicsengésű vers: „hogy élünk ám és van remény, - / van idő, csipjük csak fülön.” Megbékélő, a gazdagokat és a szegényeket is megszólítja: „Nyugtasd a gazdagok riadt / kis lelkét - lesz majd kegyelem. / Forrást kutat, nem vért itat / a szabadság s a szerelem”. Ez kétfelé szólás/szólítás sokkal élesebben megjelenik a *Könnyű fehér ruhában*...

A vers lezárása saját sorsáról is szól: „rágd a szivükbe - nem muszáj / hősnek lenni, ha nem lehet”. Vagyis, nem kell mindenáron hősként kitartani és éhező magányos költőként élni...

Reggeli fény

Ha reggeli fényben elindul a táj
remegése, fuvalma: a kecs puha bolyha
s mert még teli szender, rajzik a báj
és mintha folyónknak a mélye se folya,

ugy játszik a felszin - szedd össze magad,
botor emberkém, hiszen én se gyanitnám,
hogy épp nem a hajnali mennybe ragad
e jól sikerült angyal-hamisitvány!

Csupa csin, csupa pír, csupa kár,
csupa csel, csupa nyíl, csupa rontás –

most érted: ha reggel a csürhe kijár,
mért káromkodik mindig a kondás.

Beh megölelnéd! Ámde ne vedd
kebledbe e tündét - mire maradsz, ha
ártatlanul fölfalja szived,
mint zsenge buzát a szőke malacka!
1937. márc.

A Flóra-versek „között” íródott, bár semmilyen konkrét utalás nincs benne a szerelem tárgyára. József Attila ebben az időszakában valószínűleg a leglángolóbb szerelmi érzést élte át, mely, mint a szerelmek első forró szakasza, folyamatosan és állandóan, éjjel-nappal, bármely cselekedetében átszínezi a szerelmes embert, és bármit tesz, bármiről beszél, ír, a szerelem ott lángol benne, vele, előtte és mögötte. Ez a szerelem, mondhatni, egyoldalú. Flóra visszaemlékezései, és minden más dokumentum azt támasztja alá, hogy József Attila a baráti kézfogáson túl semmit nem kapott a nőtől; a vers mögött ez is ott rezeghet a költő tudatában, és mért ne lenne ott(?)...

A kezdet az ébrenlét-álom határán lévő, valami szép álomban még benne levő, vagy felébredése pillanatában valamely szép tájat látó/felidező gondolatsor, ahol az ébredő, vagy álmodozó agyirezgései egységet képeznek az álmodozás tárgyával, az egyén lebeg a saját tudatos léte, és az álomképszerű élmény között; puha és bolyhos ez a kezdet: „Ha reggeli fényben elindul a táj / remegése, fuvalma: a kecs puha bolyha”. Afélalom határára utal a „teli szender”, s a folyó lehetséges különös folyását említi, mely a táj rendkívüliségéhez mintegy alkalmazkodik: „és mintha folyónknak a mélye se folya”. Ugyanakkor a folyó birtokos ragozású említése: „folyónknak”, a valós és lehetséges folyóra való utalás, akár a Duna képe, megnevezetlenül. A fizikai folyásra viszont igaz, hogy a folyó mélye nem mindig folyik olyan sebességgel, mint a meder felszíni széles vize... de „rajzik a báj”, azaz a bűbáj, a varázslat, mely testi-lelki egységet hoz létre; olyan, mint mikor a csecsemő még az anyját önmagával egységben egynek érzi... (Ezt már tudták az 1920-as években a Ferenczi-féle iskola pszichiátere, pszichológusai) „[A] táj remegése” mintegy előlegezi az álomkép széthullását, az ébrenléti állapot bekövetkeztét.

Az álom-ébrenlét állapotból kifelé jön a következő versszakban. Akár egy analízis hatása is lehet ezekben a különlegesen megfogalmazott sorokban. Belép a hajnal, az álom fő alakja, az angyalhamisítvány. A belső világtól és az azzal valami módon összekapcsolódott rendkívüli jelenségtől kezd elválni a gondolat, kiszól: „szedd össze magad, / botor emberkém”, megszólítja önmagát. Nem lehet eljutni a vágyott mennybe, az álom, a lélek szabad asszociációi és a képi hatások együttesével sem.

A hatás azonban még megvan, a következő versszak első két sorában szinte még fokozódik is: „Csupa csin, csupa pír, csupa kár, / csupa csel, csupa nyíl, csupa rontás”. Majd hirtelen mintegy lecsapja az egésztest, a valóság kemény és zord, nehezen elviselhető szintjére: „most érted: ha reggel a csürhe kijár, / mért káromkodik mindig a kondás” – naná, hogy káromkodik, hiszen a kondás is érző lélek, a hajnal gyönyörűsége, az álom és ébrenlét hatás/határ neki is valami különös, és megfoghatatlan, de ebből ki kell lépni, föl kell ébredni, és ennek a feszültségét káromkodással bírja csak elérni/megélni. Ki kell lépni József Attilának, és bárkinek, aki átél ilyen élményt. A káromkodás, a megkeményedés, a durvaság a pótselekmény, pót-beszéd-cselekmény, ami nélkül nem lehet elszakadni az angyalhamisítványtól...

Miután lecsapta a gondolatsort a valóság kemény talajára, ezt teszi több versében is.

Visszatér a latolgatáshoz, visszagondol az előbbi állapotra/ba, és az abban való maradás veszélyét jelzi a versszak zárása. Vagyis: gyere ki a valóságba, tedd le az álom-ébrenlét határi lelkedet, mert ha benne maradsz, behalsz. A másik világ, ami a tényleges lét határán túl van, annak megölelése nem végződik jól: „Ámde ne vedd /kebledbe e tündét - mire maradsz, ha / ártatlanul fölfalja szived, / mint zsenge buzát a szőke malacka!” – bármennyire kedves is a szőke malacka (a malac, a disznó megjelenése a köröttem élők népi álomfejtésben a halál jelképe volt... egyes mai álomfejtők szerint nem ezt jelenti...).

Az álom-ébrenlét határából való felébredés, kilépés, a felnőtté válás folyamata, mely elhagyja azt a világot, ahol az én és az álma egybemosódik, ahol a gyermek önmagát az anyával érzi egynek. Ez az angyali

képsor, érzés megszűnik, s a valós élet, ami a következő szakasz, veszélyekkel jár: „fölfalja szived”, figyelmeztet József Attila. Kiszól, kibeszél a versből, ezt mondhatja önmagának, de az olvasónak is. A felébredés, az álom elhagyása a felnőtt ébrenléti léttel azonos. Az álomban maradás veszélyes, önpusztító, az álombéli „szőke malacka” (vajon embert jelentene, szőke nőt, vagy csak jelkép?...) az életet, a búzát falja föl, a mezőn még zsenge, nem, vagy alig kalászló búzát, melyből aztán a élet = kenyér lesz.

Kozmutza Flóra először nem értette meg ezt a verset (talán pszichológusként ilyen szempontból is értenie kellett volna...), talán később sem... – József Attila magyarázatába féltékenységi gondolatok vegyültek.

Bukj föl az árból

Ijessz meg engem, Istenem,
szükségem van a haragodra.
Bukj föl az árból hirtelen,
ne ránts on el a semmi sodra.

Meglepő könyörgés Istenhez, hiszen a költő életének alakulása inkább áldás kérését indokolná. Ám ez a harag, és ijedelem-várás nem akármilyen miatt kell. Az árból (élet, „habzó nyálú tengerek”, folyók árjából?) várja az Isten felbukkanását. A *Nem emel föl* után ez a vers meglepő. Ott Istenhez szól, hogy költői tehetsége érdekében a többieket figyelmeztesse, itt közvetlenül kéri, hogy az irányítsa rá haragját. Az elrántás kifejezés több versben is előfordul.

Én, akit fölhaszít a ló,
s a porból éppen hogy kilátszom,
nem ember szívébe való
nagy kínok késeivel játszom.

Ezek a kínok egy hosszú ideje készülők, majd visszatérő életátértékelés kínjai. A „nem ember szívébe való / nagy kínok késeivel játszom” az érzékeny lélek gyötrődései, a *kés* motívuma már több versében megjelent, itt a kínok késeivel való játék nem feltétlenül jelenti a kés által való megsebesülést, vagy másvalaki megsebesítését.

Gyulékony vagyok, s mint a nap,
oly lángot lobbantottam - vedd el!
Ordíts reám, hogy nem szabad!
Csapj a kezemre menyköveddel.

Könyörög a költői tehetség elvételéért, a tehetség gyulékonyasága olyan dolgokkal jár, amikből inkább nem kérne. Saját gondolatai lángja őt magát égeti fel, kiáltva kéri: „Ordíts reám, hogy nem szabad!”, és megfőkező erő, melyet kér, az maga is tüsszel jár: „Csapj a kezemre menyköveddel” – tüzet tüsszel oltana, a hasonlót a hasonlóval akarja csillapítani, elmulasztani.

És verje bosszúd, vagy kegyed
belém: a büntelenség vétek!
Hisz hogy ily ártatlan legyek,
az a pokolnál jobban éget.

Folytatódik a felső hatalom lehetséges válaszainak felsorolása, valahol áthallik az „Áldjon vagy verjen sors keze...” Itt amiért a büntetést kéri, az saját büntelensége, mely lehet számtalan okból, később a *Tudod hogy nincs bocsánat*-ban meg épp a bűneit sorolja.

Vad, habzó nyálú tengerek
 fátjaként forgok, ha fekszem,
 s egyedül. Már mindent merek,
 de nincs értelme semminek sem.

Magány, álmatlanság, gyötrődés, mely ismét a természeti hatalmas erőkkel foglalkozik. *Anyál* szó szintén előfordul más versekben is. A képzelet, a lélek előtt semmi nem lehetetlen: „Már mindent merek”, tudja, hogy az előhívott lelki munka valahol materializálódik, ha máshol nem, egy versben (pl. *Sas* . vers képei), mégis, „Már mindent merek, / de nincs értelme semminek sem.”

Meghalni lélekzetemet
 fojtom vissza, ha nem versz bottal
 és úgy nézek farkasszemet,
 emberarcú, a hiányoddal!
 1937. márc. - ápr.

Az istenkép emberi megfelelőjének, a képmásnak hiánya uralja végig a verset, amit itt ki is mond: „úgy nézek farkasszemet, / emberarcú, a hiányoddal!” – ez az Isten-hiány, az isteni korlátozás hiánya valóban a földi képmások (anya, szerelmi társ, rokonok, stb.) hiánya, mely zaklatott életvitelében nem vált biztosan és folyamatosan meglévővé. Így az „emberarcú” hiányával néz „farkasszemet”, mely nem valós, hanem képzelet, lélek teremtette arc, szem – ez nem fog odacsapni, akkor válik büntetővé, ha azt maga a költő akarja, képzelete megengedi neki. A vers során többször előforduló folyékony halmazállapot: tenger, nyál, majd ismét tenger; majd a pokol, a mennykő a tüzet idézi – az egész vers, bár Istenhez forduló, kérő, mégsem fejez ki túlzott szorongást, a lezárásba nem oldódik, nem fül bele, ott is megmarad a felszólító jelleg.

Meghalt Juhász Gyula

Szól a telefon, fáj a hír,
 hogy megölted magad, barátom,
 hogy konokul fekszel az ágyon.
 A bolondok között se bírt

szíved a sorssal. Sehol írt
 nem leltél arra, hogy ne fájjon
 a képzelt kín e földi tájon,
 mely békén nyitja, lám, a sírt.

Mit mondjak most? Hogy ég veled?
 Hogy rég megölt a képzelet?
 Még nő szép szakállad s hajad.

Fölmondjuk sok szép versesdet.
 Mosdatnak most. Anyád sirat,
 s társadtól jön egy sírat.
 1937. ápr. 5.

Tényközlő vers. Ami megtörtént, azt tudomásul kell venni. A személyes baráti kapcsolat után ez a vers visszafogott, sőt, nagyon visszafogott, tényként sorolja ami történt. A hír fáj, de mégse lesz tőle annyira

boldogtalan, hogy azt bőbeszédűbben kifejtse. Tény: „A bolondok között se bírt /szíved a sorssal”. Meglepően nyugodtan fogadta Juhász Gyula halálát. Van egy vers a töredékek között, ami az ez előtti versírási próbálkozás lehetett Juhász Gyula halála kapcsán, azért is maradhatott töredék, mert a benne felvetett gondolatok nem tükrözték József Attila valódi gondolatait, hozzáállását az öngyilkossághoz. Valószínűleg az öngyilkossággal való fenyegetőzés a viták-veszekedések-civódások kapcsán, vagy csak idegességében a saját maga részéről „szokottá” vált (a két világháború közötti években igen magas az öngyilkossági kísérletek és öngyilkosságok száma, benne volt a köztudatban, főleg abban a rétegben majdnem mindennapos az ezzel való fenyegetőzés-kísérlet, ahol Attila felnőtt). A mások ilyen próbálkozásai zavaróak számára (Jolán). A befejezett öngyilkosság éppúgy idegen és taszító volt számára. Szántó Judit próbálkozott meg öngyilkossággal, mely után egyébként is elromlott kapcsolatuk stagnált, majd végképp megszakadt: József Attilának ez már sok volt –, ha más teszi ezt és nem ő jelenti ki, vagy kísérletezik vele... akkor elutasítja.

Születésnapomra

Harminckét éves lettem én –
meglepetés e költemény

csecse
becse:

ajándék, mellyel meglepem
e kávéházi szegleten

magam
magam.

Harminckét évem elszelelt
s még havi kétszáz sose telt.

Az ám,
Hazám!

Lehettem volna oktató,
nem ily töltőtoll koptató

szegény
legény.

De nem lettem, mert Szegeden
eltanácsolt az egyetem

fura
ura.

Intelme gyorsan, nyersen ért
a “Nincsen apám” versemért,

a hont
kivont

szablyával óvta ellenem.

Ideidézi szellemem

hevét
s nevét:

“Ön, amig szóból értek én,
nem lesz tanár e féltekén” –
    gagyog
    s ragyog.

Ha örül Horger Antal úr,
hogy költőnk nem nyelvtant tanul,
    sekély
    e kéj –

Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokon
    taní-
    tani!

1937. ápr. 11.

Játékos, részben élet-összegző vers, abszolút szabályosan megírt, humor, cinizmus is van benne, az utolsó versszak nagyszabású jövőt jósló.

(Jön a vihar...)

Jön a vihar, tajtékja ében,
haragos bírák feketében,
villámok szelnek át az égen,
mint fájó fejen a kinok,
utánuk bársony nesz inog,
megremegnek a jázminok.

Almaszirmok - még ép a roncs ág –
igyekszenek, hogy szállni bontsák
kis lepkeszárnyuk - mily bolondság!
S ameddig ez a lanka nyúl,
a szegény fűszál lekonyúl,
fél, hogy örökre alkonyúl.

Borzongásuk a nem remélt vád –
így adnak e kicsinyek példát,
hogy fájdalmad szerényen éld át,
s legyen oly lágy a dallama
mint ha a fű is hallana,
s téged is fűnek vallana.
1937. máj.

Három hatsoros, szabályos versszak; az első három sor mindháromban 9 szótagos, az utolsó három 8 szótagos. Rímelésében végig az első három egymással rímel: aaa, az utolsó három szintén egymással: bbb. Az első két versszak előkészítő beszéd, ami más verseiben is jellemző József Attilára, hogy közbe betold, beszúr gondolatsort, ezzel késleltetve a tényleges mondanivalót, annak megjelenését, és kimondását.

A vihar megjelenésével két alkalommal is jelzi a fekete színt, „tajtékja ében”, majd a következő sorban „bírák feketében”, mely nem csupán a tényleges fekete bíró talárt jelenti [sógora ügyvéd volt], hanem a vihar életet eldöntő hatalmát. . . ám ott van utána a „bársony nesz inog”, mely már megjelenik a *Hazám* c. versben – mintha a költő, ahogy több versében nyomon követhető, megtalál egy kifejezést, egy szót, jellemző szerkezetet, és nem tud betelni vele, míg ki nem írja még több versben – a megremegő jázminok (a tavasz dominánsan illatos cserje-virága) viszont már a vihar/halál túlélését jelzik.

A következő versszak fokozza a viharral kapcsolatos felsorolást, és egyben késlelteti is, a harmadik versszakot. Megjelenik viszont a lanka, „a lanka nyúl”, a „lekonyul”, az „alkonyul”, mely szavak a következőkben ismét versbeli felhasználásra lesznek alkalmasak (*Költőnk és kora*, melyet Hatvany Bertalannak ajánlott)

A vihar, a halál tényének/félelmének sűrített gondolata a harmadik versszakban a növényi szint valamilyen tudatát feltételezi (nem valószínű, hogy József Attila ismerte az antropozófia tudatszintekre vonatkozó elméleteit. . . [bár nem teljesen kizárható, mivel az 1920-as évektől az irányzat képviselői Budapesten is megjelentek, előadást is tartottak]); mégis megszemélyesít, és olyan tudás ad a növényi szintnek, mely felülírja az emberét: „Borzongásuk a nem remélt vád – / így adnak a kicsinyek példát, / hogy fájdalmad szerényen éld át” – vagyis ne sírd-rídd tele vele a világot, főleg a magad közvetlen világának tekinthető, veled kapcsolatos embereket. A növényi szintet a maga szintjével kapcsolja össze, a fájdalom szerénységben való átélésével egységbe rendezi önmagát a növényi szinttel, így a világgal. A fű az embert fünek vallja „mintha a fű is hallana, / s téged is fünek vallana.” Két elfogadásról van itt szó. A fű, a természet elfogadja a beszélőt; József Attila elfogadja ezt az elfogadást, önmagához, de mindenkire beszél, kizsól a versből: „hogy fájdalmad szerényen éld át”, a természet szenvedéseit és az emberi szenvedést a szintek, fű-ember számára kirótt szenvedést, legyen annak bármi az okozója, egy szintre hozza; ahol az embert, itt önmagát, az olvasót kell figyelmeztetni az olyan szintű elfogadás/tudomásul vételre, elfogadására, amit a természet, a fű *tud*: a fű fünek vallja a költőt/olvasót „mintha a fű is hallana, / s téged is fünek vallana.” A tanulság visszafelé, a fű felé nincs levonva, azaz azt már a költő úgyis érti, az olvasó szintén, hogy ha a fű az embert fünek vallja, akkor ebben a folyamatban az ember dolga mi, vagy mi lenne – ez benne van/érteni való a tömörítésben/ből. Az 1924-ben írt *Nem én kiáltok* című versben ez olvasható: „Légy egy fűszálon a pici él / s nagyobb leszel a világ tengelyénél.”

Hazám

1

Az éjjel hazafelé mentem,
éreztem, bársony nesz inog,
a szellőzködő, lágy melegben
tapsikolnak a jázminok,

Rendkívüli szépségű indítás, időben valahol május-június között, szinte érezni a viruló jázminok illatát, a meleg éjszakában alig páhogó szelet (nincs kimondva), de; „bársony nesz inog / a szellőzködő, lágy melegben”, a „szellőzködő” szó kiváltképp érdekes, régen idők által használt szó a szabadban való tartózkodásra.

Ezt a képet még nem zavarja meg semmi, a „nagy álmos dzsungel volt a lelkem” illően követi a bevezetés illatos meleg, kellemes képsorát.

Aztán bekövetkezik a tény bejelentése: „háltak az utcán” –akkoriban (*is!*) gyakran előfordult –, ami után megállíthatatlan sodrással jön a többi versszak. József Attila is aludt a parkok padjain, mikor nem volt lakása; ez, a napjainkban ismét meglévő hajléktalanok tömegeivel napi szinten előfordul, a szemünk láttára történik; ismét olyan fokú társadalmi romlás van, mely az utcán hálást nem csupán József Attila verséből ismerteti meg.

nagy, álmos dzsungel volt a lelkem
s háltak az utcán. Rám csapott,
amiből eszméletem, nyelvem
származik s táplálkozni fog,

a közösség, amely e részeg
ölbecsaló anyatermészet
férfitársaként él, komor

munkahelyeken káromkodva,
vagy itt töpreng az éj nagy odva
mélyén: a nemzeti nyomor.

Maga a szonett két mondatból áll. A második mondat indításának eleje és vége a közbeni közléssel szorosan összefügg, a „háltak az utcán” bejelentése már „lecsapta” az idilli képsort, most már a valóság szörnyű lelki-testi állapotai következnek. Jellegzetes, ahogy a közlés két lényeges része közé beépül az a felsorolás, ami indokolja azt a közlést, ami magában is megállna: „Rám csapott . . . . a nemzeti nyomor”. Ez van, ez igaz, a társadalom elnyomorodása, a rendkívüli szegénység tény. A hosszú versmondatban azonban a felsorolásszerű közbeni rész a költő egész eredetét, a társadalom milyenségét is felöleli; itt a létet „e részeg / ölbecsaló anyatermészet” biztosítja, mely „részeg / ölbecsaló”, különben józanul, a részegség nélkül nem szaporodna, józan ésszel nem szaporítaná önmagát ismét és ismét a nyomor. A szegény rétegek tehetetlen indulata és töprengésének sűrítése – a *Reggeli fény* kondása is káromkodik tehetetlenségében. . . – realiztikus tömör rajza a kornak, a két mondat, mely a kezdeti idilli, esti képből jut el a lényegi mondanivalójához, mely: „a közösség” . . . ”a nemzeti nyomor”.

2

Ezernyi fajta népbetegség,
szapora csecsemőhalál,
árvaság, korai öregség,
elmebaj, egyke és sivár

bűn, öngyilkosság, lelki restség,
mely, hitetlen, csodára vár,
nem elegendő, hogy kitessék:
fől kéne szabadulni már!

S a hozzáértő, dolgozó
nép gyülekezetében
hányini-vetni meg száz bajunk.

Az erőszak bűvöletében
mit bánja sok törvényhozó,
hogymint pusztul el szép fajunk!

Itt a második szakaszban tovább folytatódik azoknak a társadalmi, de egyben egyéni tragédiáknak a felsorolása, melyeknek megszakadását, megszakítását József Attila időszerűnek gondolja. Ebben a korban nincs védőoltás, nincs antibiotikum és sok más (ma meglévő) gyógyszer hiánya mellett nincsenek igazi, pszichiátriai betegségekre ható szerek. Ez az első nyolc sorban lévő felsorolás olyan kitételeket is tartalmaz, mely magára a költőre (is) vonatkozik: „bűn, öngyilkosság, lelki restség, / mely, hitetlen, csodára vár” – itt

épp az öngyilkosság ide sorolása, mint a társadalmi baj, ok.

Itt (ismét) olyasmit előlegez meg a tömegnek/népnek, ami az annak nem szokott sajátja lenni: „S a hozzáértő, dolgozó / nép gyülekezetében /hányni-vetni meg száz bajunk.” – pozitívan túlértékeli a népet. Ez más verseiben is előfordul. (a költő valószínűleg jól ismeri a népet, a tömeget, de ezekben a megelőlegezett tulajdonságokban, amit itt felsorol, szinte burkolt ellentét van a valóság és a leírtak között.) A későbbi: „hisz „nyiltan” dönt, ki ezer éve” – dehogyan dönt nyiltan! Csak hiszi, hogy azt teszi, erre utal a „nyiltan” idézőjelbe tétele – ezt a megelőlegezett hozzáértést (utólag) kétségessé teszi. „Az erőszak büvöletében” nem csak a hatalommal bírók élnek, ez az erőszak a kor európai társadalmainak egyre erőszakosabb faszálódására, diktatórikussá válására utal; a törvényhozók a joggal foglalkozók több rétegére is érthető, de a néprétegek alacsonyabb szintjén élőkre is, akik a maguk kis köreiből szintén az erőszak büvöletétől elvakulva, „magával kötve mint a kéve”, vagy az „Ős patkány terjeszt kórt miköztünk, / a meg nem gondolt gondolat” [*Ős patkány terjeszt kórt...*]szintjén cselekednek.

A felsorolt szerencsétlenségek, tragédiák után felmerül a változás: „föl kéne szabadulni már”, ami majd az utolsó szakaszban vált át egy jövőben bízó felhangolt reménykedésbe.

3

A földesúr, akinek sérvig
emelte tönköt, gabonát,
csákányosokkal pusztát nyit,
szétveret falut és tanyát.

S a gondra bátor, okos férfit,
ki védte menthetlen honát,
mint állatot terelni értik,
hogyan válasszon bölcs honatyát.

Cicáznak a szép csendőrtollak,
mosolyognak és szavatolnak,
megírják, ki lesz a követ,

hisz „nyiltan” dönt, ki ezer éve
magával kötve mint a kéve,
sunnyít vagy parancsot követ.

Megállíthatatlan sodrással folytatódik a harmadik szakaszban az áttekintő, tömörített felsorolás, mely a múltból a jelenbe átnyúló társadalmi bajokat, de ezeken túl az abból szinte kilábolhatatlan helyzetet mutatják. „S a gondra bátor, okos férfit, / ki védte menthetlen honát” – ismét megelőlegez valamit József Attila a „gondra bátor, okos” jelzőkkel a férfinak, aki bátorsága és okossága ellenére, vagy épp mellett tehetetlen, sodródik a történésekkel: „mint állatot terelni értik, / hogyan válasszon bölcs honatyát”, és a napi szükségletektől való félelmében hagyja is magát terelni.

Korábban is olvasható volt már irodalmi művekben (is) előre eldöntött választásokról, pl. Mikszáthnál a *Nosztty fiú esete Tóth Marival*, és Móricz *Rokonok*jaiban. Ez a két szakasz rendkívüli, az előbbiekből következő: ma is megírják egyes politikai erők, hogyan kire kell szavazni, és itt már a „gondra bátor okos férfit” is befolyásolja a jelen parancsa (micsoda ellentét a megelőlegezett okosság és a végső döntés folyamata között!). A „hisz nyiltan dönt, ki ezer éve / magával kötve mint a kéve / sunnyít vagy parancsot követ” – magáért beszél...

4

Sok urunk nem volt rest, se kába,
birtokát óvni ellenünk

s kitántorgott Amerikába
 másfél millió emberünk.

Szíve szorult, rezgett a lába,
 acsargó habon tovatűnt,
 emlékezően és okádva,
 mint aki borba fojt be bűnt.

Volt, aki úgy vélte, kolomp szól
 s társa, ki tudta, ily bolondtól
 pénzt eztán se lát a család.

Multunk mind össze van torlódva
 s mint szorongó kivándorlókra,
 ránk is úgy vár az új világ.

Folytatódik a negyedik szakaszban a társadalmi okok sorolása, itt még a paraszti életmódra való utalást érzem inkább ki a versből, de mivel ez már nincs egyértelműen meghatározva, itt mintegy átmenet van a földművelők és az ipari munkások szegénységének, nyomorának felsorolása között. A „kitántorgott Amerikába / másfél millió emberünk” másfél millióról beszél, de azonnal átvált gondolatilag a hárommillió, bár József Attila nem azt írta; valószínűleg a három millió koldus országa rezeg bele a versbe olvasásom során.

A nyomor elől azonban még van esze a nép fiának, a bátor, okos férfinek és nőnek, hogy elmeneküljön, ha másként nem, kivándorlással: „Szíve szorult, rezgett a lába / acsargó habon tovatűnt, / emlékezően és okádva, / mint aki borba fojt be bűnt.” – ez is félelemmel jár, de a túlélés itt már ismét előre felsejlik a *bűn* szó megjelenésével a hatodik szakaszban megfogalmazott: „holott a sírt, hol nyugszik atyja, / kellene megbotoznia.” – Ez a tehetetlenség, az okos felismerés mellett, ellenére meg nem vívott harcok, a jogok kivívásának hiánya *bűn*, melyet borba fojtva lehet elviselni. Vagy kivándorolni, elhagyni azt a helyet, ahol a dolgok változtathatatlanok. A félig ipari civilizáció, félig feudális keretek közötti társadalomban a tömegek a kivándorlást választották. „Multunk mind össze van torlódva”, ez a mai napig érvényes: egyszerre akar a népség polgár és király lenni.

5

A munkásnak nem több a bére,
 mint amit maga kicsikart,
 levesre telik és kenyérre
 s fröccsre, hogy csináljon ricsajt.

Az ország nem kérdi, mivégre
 engedik meggyűlni a bajt
 s mért nem a munkás védelmére
 gyámolítják a gyáripárt.

Szövőlánny cukros ételekről
 álmodik, nem tud karteletekről.
 S ha szombaton kezébe nyomják

a pénzt s a büntetést levonják:
 kuncog a krajcár: ennyiért
 dolgoztál, nem épp semmiért.

Túlhaladva az általános bajok, majd a paraszti lét gondjainak felsorolásán ebben a szakaszban az ipari munkásokról van szó: itt hasonló a helyzet az előbbiekhöz, hiszen egy hazában élnek mindannyian. Ismét megjelenik az alkalmi feszültségoldó, mely viszonylagos: „levesre telik és kenyérre / s fröccsre, hogy csináljon ricsajt”. A lezárás tény, szállóigévé vált, ma is érvényes gondolat: „kuncog a krajcár: ennyiért /dolgoztál, nem épp semmiért.” Vagyis annyi vagy, amit a krajcárod ér –, azaz, majdnem semmi.

6

Retteg a szegénytől a gazdag
s a gazdától fél a szegény.
Fortélyos félelem igazgat
minket s nem csalóka remény.

Nem adna jogot a parasztnak,
ki rág a paraszt kenyere
s a summás sárgul, mint az asztag,
de követelni nem serény.

Ezer esztendő távolából,
hátán kis batyuval, kilából
a népségből a nép fia.

Hol lehet altiszt, azt kutatja,
holott a sírt, hol nyugszik atyja,
kellene megbotoznia.

Az öt versszakon átívelő felsorolásból a hazában élő tömegek gondjait, nyomorát besűrítő haza állapota után a hatodik szakasz az összegzés felé halad. Felgyorsultnak érzem, a kicsúcsosodás felé érkezőnek. A társadalmi feszültségek – ez a kettős érzés, félelem megjelenik a *Könnyű fehér ruhában* is... –, a jogtalanságban élés, ugyanakkor a semmittevő túrés „a summás sárgul, mint az asztag, / de követelni nem serény” feszültsége megoldásra kényszeríti a tömegeket: „Ezer esztendő távolából, / hátán kis batyuval, kilából / a népségből a nép fia”, majd: „Hol lehet altiszt, azt kutatja, / holott a sírt, hol nyugszik atyja, / kellene megbotoznia” – milyen ismerős ez a helyzet még a kétezres években is...

A múlt, az atyák vétkeinek leverése azok sírján, persze nem ad megoldást, mégis arra az utólag elérhetetlen, de a vers írásakor érvényes (és talán ma is érvényes...) megállapítást fejezi ki, ha a jelen apái nemharcolnak a jogokért, akkor utódaiknak sem lesz joga, majd azok lesznek nem-harcoló apák... és így tovább (?) – a tehetetlenség kikényszerült lépéseit mutatja az utolsó hat sor: vagy kivándorol „a népségből a nép fia”, vagy „Hol lehet altiszt, azt kutatja”, és végül, mintegy mindennek az ezer esztendő távlatából szemlélt társadalmi drámának a csúcsa, a fizikai levezetés: holott a sírt, hol nyugszik atyja, / kellene megbotoznia” – (vagy épp önmagát a jelen tehetetlenségéért?)

7

S mégis, magyarnak számkivetve,
lelkem sikoltva megriad –
édes Hazám, fogadj szivedbe,
hadd legyek húséges fiad!

Totyogjon, aki buksi medve
láncon – nekem ezt nem szabad!

Költő vagyok – szólj ügyészedre,
ki ne tépje a tollamat!

Adtál földmívest a tengernek,
adj emberséget az embernek.
Adj magyarságot a magyarnak,

hogy mi ne legyünk német gyarmat.
Hadd írjak szépet, jót – nekem
add meg boldogabb énekem!
1937. máj.

A már-már szinte eliszonytató, elriasztó társadalmi bajok – ahol „magyarnak számkivetve” jelentheti a magyarként a nyomorban, megnyomorodásban éleést, ahol „magyarnak”, azaz magyarként magyarok közt érzi magát számkivetettnek –, után az utolsó sorok ebben a versszakban, a hazához való visszafordulás, majd a következőben a költő által el nem fogadható utakat említi, amibe belerezeg a külső kényszer és hatalmi hatás lehetősége: „Költő vagyok – szólj ügyészedre, / ki ne tépje a tollamat!”. A záró hat sor, mintegy imádságféle, felsorolva a József Attila által szükséges dolgokat a hazában, utal az európai német hatalmi előrenyomulásra, s végül saját egyéni boldogulását említi, mely a hazán belül a haza egészének változásával együtt jöhet létre.

Emelkedett érzésekkel befejezett vers.

(Folytatása következik. A Szerk.)

VÉGH TAMÁS

Októberi napok

I.

Még csak az ősz kopog,
Még csak a köd köti fátylát,
S nyálkás nyirok szítál,
De rajtad már télikabát.

Csöndbe omlanak reggelek,
Ingó árny vetül árnyra,
S a vetkőző, didergő fákra
A szürke ég önti bánatát.

Dérben derül a hajnal,
Kitört az ősz, s emléket
Marasztal, s kései vándornak
Diófák terítenek asztalt.

Ebben az örök fegyelemben,
Mint gondolkodva ballagó,
Bölcs öreg, köszön rád a nap.
Múlt, ami múlt, marad, ami marad.

II.

Kitört az ősz, s kihúlt az utcakő.
Kéklő ékkő dől ki az égből,
S ma délután, három óra múltán,
Köszönő napban áll a Vérmező.

Újra október van, s ebben bízatsz,
Mert kitört ősz, s nem a nyár idomít,
Mikor szálkásodik a jóság, s csiszolt
Érdekeken préselődik át a valóság.

Álló délben, pergő fényben, zörren
Az ősz, mint hulló vas, vagy pergő
Falevél, minden mozdulatlan híradás
Jeladás: nincs már több feledett árulás.

Tehát, ha feledted, feladtad volna,
S másolt utakon kutyagolva, nyúlt
Nyelvvel sebed nyalogatva, koncert
Kussolva, bérért hazudozva jársz,

Tudd meg azért: kitört az ősz, s mától
Itt az október parancsol, feledhető már
A régi rangsor. Nem rózsaujjú tündér
Dallama árad lágyan a hajnali lantból.

Kitört az ősz, s a tenyeredben a kő.
Közel az idő, szűkül az út, szűkül
Az ember. Festi magányát csillanó
Ecsettel. Vígán cifrázza bánatát,

S könnyen elfelejti nehezen jött
Alázatát

Bár még töppedt, füstszagú az este,
Mint nyugós, fájós lábú beteg morog
Dideregve magában, akár a vénember,
Bora, pálinkája, oka fogytán csendesesen.

B. TÓTH KLÁRA**Hagyaték**

Szétázott papírdoboz a fűskamra mögött,
penészes hímzések, szakadozott csipkék
között durva vászon, vöröskeresztes
törülközőre hímzett életfák, franciakártyát
tartó galambok között hatalmas szív,
közepén és körülötte ákombákom szöveg
rossz helyesírással, első világháborús
katona hímezhetette bátyja esküvőjére,
aggodalom a hazája, sóvárgás a családjá
után, ügyetlen láncöltéssel, fölötte a fogság,
vagy szolgálat helye, éve, tárgyilagosan.
Nem panaszként, csak a pontosság kedvéért,
mint egy feladó a levélen. Kényszermunkában
megkérgesedett kezének szokatlanok
lehettek a hímzés finom mozdulatai, de
küldeni akart valamit, lélekben jelen lenni.
*Sok vizek el nem olthatnák e szeretetet.
a folyóvizek sem boríthatnák azt el.*
Hány éjszaka hímezhetette titokban, gyenge
holdfényben a barakk mögött, kitapogatva
a betűk plasztikáját. Mennyire izgulhatott,
hogy odaérjen esküvőig. Ki tudja, mennyi
nehézség árán sikerült elküldenie,
hány kézen ment keresztül, lovasszekéren,
bujdokolva, megsebesülve adhatták
tovább, mert egy távoli szerelem áldása
rejtőzik benne.
*Tégy engem mintegy pecsétet a te szívedre,
mintegy pecsétet a te karodra.*
Aztán az utódok kidobták. De nem adta
meg magát az enyészetnek, meglapult
a kamra mögé hajított doboz mélyén,
kivárta, míg eljön az idő, megvesszük
az épületet, visszagöngyöljük a ház múltját,
örömeit és fájdalmait, homályos családi
fényképeit, hímzéseit, padláson a hajdani
varrónő szétgurult spulnijait, és őrizzük
tovább az ügyetlenül hímzett szívet, a testvéri
szeretet háborún, fogságon átívelő üzenetét.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Pirulák

létünk most csak szöszmötölés, rovátkázás,
kérész virágzású újra és újra csillanás,
mint nyári Napfordulók tűzijátéka,
szellemünk múltó csillag kacsintása
a mindenség mélyére, ... őrlángokká

a gondolat csak a miértekre csapott foszladék,
mert tükrében az ember rácsá tört, vergődik,
mára istentelenné ürült, társait falja,
rabszolgákká teszi, élettelen börtönökbe

a Hold köddé sápad, szürke semmivé,
vele hitünk, és fénytelené Napunk,
villanásunk csupán pusztai kőbaba, délibáb,
lombhullássá lett a tavasz, nyirok és fekete,
... gánccsa az akarat

már gyerekeink mesékből vizionált álmai
sem születnek meg, vagy halva születnek,
vagy álságosan csak hitegetjük őket,
leplezve felelőtlen felelőségünket

világgá mennek, határtalan, keresve az illatot,
ahol még sütnék nekik is kenyeret,
és valós idejű tulipánok, rózsák integetnek

ha talán majd visszanéznek még, fájó görcsben
emlékké lyukasztják ránk majd sírjainkat

nehéz penészvirágok ezek, kereteznek, sötétítenek

... ablakot kell hát mosni, világot meszelni,
és ültetni egyre szebb életet

... én Isten tenyerét, amin hét évig hordott itt jöttöm után,
megint gyermekláncfűvel kötöttem az enyémhez,
Ő elem hívta az utam, az örök horizontjáig,
mutatta, ismét elenged, tanulni időt-teret és létet

összekötni az Arany és Ezüst hidat, mindkét parton,
... végre Emberré,
... és álmodni igazakat

HAÁSZ IRÉN

Sakkfigurák

A király mindent megtehet
de csupán egyet lépeget
mert tetteire válaszul
felbolydulhat a parlament.

A királyné fűgén szökell
hol itt, hol ott tündöklük fel
csepp méreg itt, kis pletyka ott -
az ellen erkölcsi halott...

Hogy hátsóját védelmezze
bástyákat helyez hadrendbe
királynak erős vár az Úr
a papság felmagasztosul.

Jogász nem jár rosszul soha
ügyvédből lesz ló figura,
zegzugján kapkodod fejed
legyint, nem is kell értened...

Sok miniszteri megbízott
mint futár tesz szolgálatot
útjain ha szembekerül
legázol kíméletlenül.

S a nép, az istenadta nép
sok feláldozható paraszt
csak araszol és nem teszi
nem teheti meg ugyanazt

éhbért, kislakást, zugpállinkát
jussol, de ömlük rá ballaszt
kenetes szózat áligazság;
talpnyalók szájából malaszt...

BORSI ISTVÁN

MindEgy bolond

Van ki már tudja, van ki csak érzi
több testnél, ki hantok közt végzi
hol itt, hol ott bukkán elő e halott világban
férfit, vagy nőt játszva veled a mában.
Érlel jelen-lét színterén nem volt új ideát,
mit ezernyi lényében megfestett odaát.
Élhet ő magában, de soha nincs egyedül
sír, ha fáj neked, s örömben napja felderül.
Nem sürget semmit, mert kortalan, kivár
MindEgy bolondja, ki magából százakat csinál.

DOBROSI ANDREA

Vénasszonyok

Az októberi vénasszonyok bírják,
pedig lassan már itt a fűtésszezon,
tüskekabátban fákon a gesztenyék,
a természet megágyazott avaron.
Feketében jelenik meg hajnal is,
feloldja a testekben hús filterét,
de a próbajáratú nappal úgy hajt,
mint sürgős esethez a mentőkerék.
Krizantémok várnak még türelemmel,
akciózzák mécsesek tömkelegét,
plázákban pihennek sorra a csizmák,
hol van még a kerti madáreleség?
De a front a közelben toporogva,
majd fátlylat borít a vénasszonyokra.

JANESKÓ GYÖRGYI

Aki bújt, aki nem..

Az egész történet még gyermekkorában kezdődött. Részeges apja elől gyakran menekült a mesék világába, sárkányok, boszorkányok, királyfik és királylányok, tündérek és törpék közé. A hátsó udvarban, amikor nem látta senki eljátszotta, hogy hősként védi édesanyját, akit az hitvestársi ütlegek gyakran földre döntöttek. Később, kamasz korában, mackós termete miatt kiszorult a lányok kedvenc kategóriájából, de képzeletbeli történetei átsegítették a szerelemhiány nyomorán. Napjainkban sem volt ez másként. Egy multinacionális cég melléktermékeként, nap, mint nap besétált a gyár kitért hatalmas szájába és megrágott húscsafaként ténfergett elő belőle műszak végére. A monoton munka, a normakényszer akár fel is örömlhetne volna azt a színes embert, aki volt. Ellenben minden szürkeséggel, ő kitalálta hogyan fesse színesre a betonfalakat és tegye érdekessé magának a gépiesen zakatoló világot. Hétfőn Robinson Crusoe szigetén ébredt és arról mesélt munkatársainak, hogyan tanítja Pénteket beszélni, vagy az éppen félig kész tutajához toborzott az étkezési szünetben segítőtársakat. Kedden Zorro, a „róka” álarcá mögé bújva kanyarintott az aláírása mellé a munkalapon egy hatalmas Z betűt. Üldözőbe vette a selejtes termékeket, bátran szavalt a targonca tetején, anyagot mozgatva a gyártás csarnokban. Szerdán János Vitéz szomorú ábrázatával biztatta igaz szerelmét, Juliskát, ne adja fel a harcot, teljesíthető a magas elvárás, és műszak végén övök a szerelem! Harcolt a Vállalat, az ő királya oldalán, mint Athos a három testőr egyike. Csütörtökön Romeo, a Montague család ifjú sarjaként udvarolt minden hölgynek a gépsoron, keresve Júliáját. Pénteken Ludas Matyi képében fenyegetőzött, hogy 3x veri vissza rosszakaróin a gúnyos tréfákat, és ez nem vicc! Jutott minden napra egy kis móka, hol Hamlet a Dán királyfi soraival kesergett a lét vagy nemlét kérdésein, hol Petőfi kackiás bajszával” fordult be a konyhára” egy kis szendvicserért. Sokan elfogadták ilyennek. Sokan szerették. Urai és parancsolói pedig nem értették, éppen ezért nem tudták hová tenni. Gondolkoztak azon, mit is kezdjenek vele, és arra a döntésre jutottak, egy ilyen figura, annak ellenére, hogy „hossa az elvárásokat” nem illik a Cég profiljába. A Cég egyenruhába bújtatott „egyen rabszolgákat” akar. Csendeseket, komolyakat, de legfőképpen alázatosakat. Olyanokat, akik nem szavalnak, nem intelligensek és nem gondolkodnak. Ezért a semmivé varázslásán foglalatostkodtak, energiát és időt nem kímélve árgus szemekkel figyelték, fogást kerestek és, találtak is rajta. Ugyanis, eltűnt a raktárból néhány értékes szerszám. Ki más lehetett volna okolni mindezt, ha nem Robin Hoodot, a tolvajok fejedelmét? Csakhogy, Robin igen okos volt, és bebizonyította, hogy ő akkor nem volt műszakban. Erre a főnöke igencsak túllőve a célon, pszichiátriai vizsgálatra küldte.

Most itt ül egy süppedős fotelben, Don Quijote de la Mancha lovag, vívja szélmalomharcát elkeseredetten. Balga szemekkel bámul itélethozójára a sokat látott pszichiátriai szakemberre. Válaszol a kérdésekre, kitölti a tesztek, megtesz minden tőle telhetőt a maga tréfás módján.

- Tisztelt Hölgyem, mondja csak!! Ki vagyok én? Kinek ártok én? - Teszi fel a kérdést ártatlanul, pajkosan-szomorkásan mosolyogva monológja végén.

Tisztelt Hölgyem igen kedvesen válaszol, felvéve a fehér kesztyűt amit a lovag kellemesen elé ejtett.

- Kedves lovag! Önnel az égvilágon semmi baj nincs! Ezt a tényt, akár írásba is adhatom, de az Ön helyzetén csekély mértékben sem fog javítani. Ugyanis rosszakarói folytatni fogják álságos intrikájukkal az Ön ellehetetlenítését. Valóban meg akarja tisztelni őket a továbbiakban is a jelenlétével? Önfeláldozóan részt akar venni vagyonuk gyarapításában? Gondolkodjon el ezen! -

Érkezett az udvarias válasz.

- Mi más tehetnék?- Tárta szét két lapátkezét, oldalán láthatatlan kardja, láthatatlan páncéljának ütődött.

- Vesse le a vasat, és álljon közénk! Mint beteghordó, szavalhatna naphosszat a szorongó, önre bízott embertársainak! Szívesen szólok pár érdekes szót az érdekében és segítek elintézni a papírokat! A lovagban felhorkant a szerencse, és már Toldi Miklósként kelt fel a székből, felrúgva szélalmát, gerendakarját emelve büszkén, magasan, erős kézfogással pecsételve meg sorsát. Mert a Jóisten sosem feledkezik meg az övéiről.

Handó Péter: Színfogó 32.

DEBRECZENY GYÖRGY

azt kérdezitek

azt kérdezitek barátaim
viselt-e a döglött hal lakkcipőt?
a lakkhal viselt-e döglött cipőt?
az aranyhalnak volt-e aranyere?
meg ilyeneket

ehhez hasonlókat kérdeztek jóra-
való barátaim?
meg hogy ki kérte kölcsön
a döglött halat?
kitől kért kölcsön hó végén?

hát honnan tudjam én
viselt-e döglött halcipőt a lakk?
és vajon nem viselte meg?
életben kell tartani
továbbra is a döglött halat?

születésnapra névnapra
ajándékozzunk döglött halat?

BÖRZSÖNYI ERIKA

Talált tárgyak

Vasárnap délután volt, álmos szürke, unalmas kora őszi nap.

Vállát lehúzta a nehéz táská, amivel a parkolóban álló színes kúpok, a szelektív hulladékgyűjtő tartályok felé igyekezett. Miután kiürítette a táskát, a lakásban összeszedett papírokat, flakonokat és néhányüveget a megfelelő tartályba zúdította, figyelmét egy, a lábánál heverő nagy bevásárló szatyor vonta magára. Egy könyv csücske kandikált ki belőle, amit jól ismert, hiszen mintegy ötven évvel ezelőtt egy másik példányát ő maga is rongyosra olvasta.

Jó éjszakát, Maci! A tévémaci...

Szénézett, látja-e valaki, de a parkoló üres volt, csak a szemközti garáznál szorgoskodott néhány férfi, de azok ügyet sem vetettek rá. Lehajolt és az egész szatyrot, mindenestől felemelve a táskájába gyömösölte. Úgy érezte, még további könyvek rejtőzhetnek benne.

Mint otthon kiderült, Róza kincset talált. Nem pénzt, vagy aranyat, hanem valakinek, egy ismeretlen embernek a kihajított emlékeit. Megdöbönt, ahogy a sorra kézbe vett kacatokból, mint mozaikokból összeállt egy élet, sőt, egy egész család élete. Hogyan voltak képesek mindezt kidobni, szemétre vetni? Méghozzá így, hogy valaki majd megtalálja, és kézbe veheti életük darabjait. Hatalmas könnyelműségnek érezte az ismeretlen család részéről, ugyanakkor persze szerencsének a saját maga számára. Másnak kidobnivaló kacat, neki megírandó téma, és kaland.

A könyv alatt egy köteg levél lapult.

Legalul pedig egy kis ládikó, feltörve, benne rengeteg gyöngy, bizsu, fülbevaló és kitűző, némelyik pont olyan, mint amilyeneket az ő édesanyja viselt évtizedekkel ezelőtt.

Róza leült a szőnyegre és órákon át csak válogatta a váratlan ajándékot, pergette ujjai között a fehér és színes gyöngyökből fűzött gyöngysorokat, a színes karkötőket, kereste a fülbevalók párját.

Egy különösen szép, apró színes ásványokból fűzött nyakláncot a nyakába tett, megnézte a tükörben, fehér bőrén a zöld, barna és sárga kövek otthonosak voltak, mintha mindig is ő viselte volna őket.

Mint mostanában sokszor, szinte minden írásában visszatért ezúttal is a múltba, a kislányhoz, aki ő volt valaha. Ha jól viselkedett, néha megengedték neki, hogy turkáljon a nagy, faragott gombos dobozban, ahol anyjának féltett kincsei-egészen ezekhez hasonló gyöngysorai is helyet kaptak. Azokon a vasárnap délutánokon, amikor csend volt és nyugalom, ő magára aggathatta anyja ékszereit és emlékezete szerint nagyon boldog volt. Azok a régi gyöngyök ki tudja, hova lettek, az, amit ő emlékébe megkapott, elveszett a rengeteg költözés során. Egyedül csak édesanyja karikagyűrűjét őrzi, viseli. Vékony, a használatától is megkopott arany gyűrű, 1943 telén volt szüleinek az esküvője, ő pedig 1977-ben kapta anyjától ajándékba, a saját esküvőjén. Azóta mindig jobb kezének gyűrűs ujján van, akár házasságban élt, akár magányosan.

Már tudta, melyik gyöngy melyik barátnőjéhez illik, mert nem akarta magának megtartani mindet, elhatározta, hogy másoknak is örömet szerez velük.

Lelke mélyén érezte, hogy meg fogja írni a talált leveleket is, amiket egy hajdani katonafiú küldött a távoli laktanyából a szüleinek. A bevonulás napjától a leszerelésig.

A legfelső így kezdődött:

„Sziaztok! Megérkeztem ...-be, ide, az isten háta mögé. A Pista bácsinak nem jött be a jóslata, hogy valahova ide pestre kerülök.

Itt nagyon nagy a fegyelem. A kaja ehető. A hajamból még levágtak.

Szeptember 11.-én lehet jönni látogatni 9-16 óráig. Ha jöttök, előtte még írjatok, de akkor is, ha nem.” És így tovább...

Rózának is voltak hasonló levelei, ma is ott vannak szalaggal átkötve valahol az emlékei között. Azokat a leveleket katonaszerelmei küldték neki, az első, meg évekkkel később a másik, aki aztán a férje lett.

Ahogy olvassa az ismeretlen fiú leveleit, aki ma már meglelt férfi, bizonyára családjá, gyermekei vannak, olyan érzés fogja el, mintha ismerte volna őt régen, a levelek keletkezésének idején. Ez persze lehetetlen, de a témák, a történések annyira ismerősek! Az esküre érkező család, az aggódó anyuka, még a rózsaszín csekk is ott van a levelek között, amin a család a srácnak 500 forintot küldött.

Nagy pénz volt az akkoriban! A zsoldja biztosan kevesebbre rúgott, nem lehetett a kávéházban érte elég cigit venni, se nápolyit, azt a ragacsos, vagy éppenséggel kiszáradt valamit, amit annak neveztek a mindenkori laktanyák kávéházaiban.

Órák teltek el így, kincseit maga köré gyűjtve, elmélkedve, a múltba visszarévedve.

Múltból a jelenbe egy telefonhívás hangja rántotta át, majd tovább engedte sorjázni gondolatait.

Mi lesz vele, az ő emlékeivel, ha elmegy?

Csak reménykedni tud benne, hogy az ő „kincsei” a kövek, levelek, bizsuk, a csak számára értékes kacatok nem kerülnek a szelektív hulladékgyűjtő konténer mellé.

Elmúlás-illata, hangulata van megint az új írásnak, érzi, de egy ideje minden emlékeket ébreszt benne.

Talán az ősz, a halottak napjának közelsége, önmaga öregedésének a tudomásulvétele? Nem tudja.

Tudja, hogy múltja van, méghozzá dokumentálható múlt.

A jelenét épp mostanában vonják kétségbe, jövője pedig olyan mértékben bizonytalan, hogy még élénk fantáziájával sem képes maga elé képzelni. Nemhogy évek, még hónapok távlatában sem.

Így aztán nem marad más, mint a jelenvaló pillanat megélése. És az élet még ebben a perspektívát nem nyújtó, távlat nélküli megélésben is tartogat meglepetéseket, apró csodákat.

Napsütés, kutyaugatás, madarak röpte a késő őszi égen, egy érintés, mosolyok, félelem nélküli mindennapok.

DEMETER ZSOLT

Nagybacon felé

Pál Márta magyartanárnőnek ajánlom

Itt szótlán a fenyves.
A kócos, a kamasz szél füttyöl,
az álmom minden kincsem. Végtelen.
Zuhog rám a tekerdő permetfényes kanyar,
túl a vízen pipál a hegy .

Itt vár a csendes éj.
A teleholddal felkelő,
behulló csillag csillan,
rétre pottyán,
fűzőld fénnel megvillan.

Itt a csók kölykös, rügyet bontó,
érezem a szótlán szépet ,
a szerelemlámpás régi estéket.

Itt, a hegyen,
áthágva a Hatod felett ,
Uzonka alatt palló nyekereg,
mélyben riad a pizstráng,
álmát aludta ,
hallom amint csobban erre, arra.

Itt ér a hajnal,
a szelekjárta vén fenyők,
a bűgő örömök, minden visszatér.

Dicséret és dicsőség Uram !
A reggeli derű, megérzi tán,
és csicsergést hajít rám !

BESZÁMOLÓK

A KÖR kiállítása Rétségen (2016.09. 22.)

Több mint 3 évtizede volt egy képzőművészettel, emberi értékekkel foglalkozó csoportja az akkori művelődési központnak. Ezt a gondolatkört felhasználva Óvári János szervezésével létrejött egy olyan képzőművészeti közösség, amely Rétság környékén élő és dolgozó, képzőművészettel hivatásos-, vagy öntevékeny módon foglalkozó alkotókat hozza össze. Ennek a csoportnak immár 3. alkalommal rendezték meg gyűjteményes kiállítását.

Nyolc fő munkái kerültek falra, illetve posztamenszre. Talán éppen ez adja a kiállítás különlegességét és értékét. Több műfaj, több stílus, több technika és hangulat ad itt alkalmat a nézőnek a szemlélődésre, és arra, hogy a hozzá közelebb állót megtalálja.

A kiállítók: Gömör Kata, Kazsimérszky Róbert, Krasznainé Konczili Éva, Makrai Adél, Nagy Gabi, Óvári János, Pekáryné Mindszenti Csilla, Záhorszki Mónika.

A megnyitó első részében Majnik László gitármuzsikája emelte ünnepélyessé az alkalmat. Az intézmény nevében Kelemen Ágnes köszöntötte a megjelenteket, és felkérte Karaffa Gyulát megnyitó beszédének megtartására. A vezérgondolat az ember szabadsága, amely lehetővé teszi az egyedi alkotások létrejöttét is. Újabb muzsika után a közönség megtekintette a kiállítást. Mód volt a szerzőknek gratulálni, régi barátokkal - alkotókkal és látogatókkal - találkozni, egy-egy művet megbeszélni.

A kiállítás október 25-ig tekinthető meg a művelődési központ nyitvatartási idejében. Képeink a megnyitó pillanatait rögzítik, illetve kedvcsinálóként néhány művet kicsinyített fotóval meg is mutatunk.

Szöveg- fotó: Girasek Károly

TÁPLÁLÓ SZERETET PROGRAM 2016. október 07.

Nagycsaládosok Országos Egyesülete
National Association of Large Families
Landesverein Kinderreicher Familien
Association Nationale des Familles Nombreuses
1056 Budapest, Március 15. tér 8., I. em.
Számlaszám: OTP Budapest V. 11705008-20109369
Adószám: 19024471-1-41

SAJTÓANYAG

„Gyümölcsöző kapcsolat”

a nógrádiak és a NOE között!

A mára gyümölcsözőnek mondható Tápláló szeretet program a nógrádi nyugdíjasok és a NOE együttműködésével nyolc éve indult útjára. Örömmel tudjuk magunkénak Herczegh Anita – a köztársasági elnök felesége – támogatását, bizalmát a program iránt.

A Nógrádi Napraforgó Egyesület és néhány környékbeli nyugdíjasszervezet tagjai – kertjük felesleges gyümölcsseit, terméseit feldolgozva és befőzve – rászoruló nagycsaládosokon segítenek. 2016. október 7-én a Csepeli Nagycsaládosok Egyesülete és a NOE Óbuda-Békásmegyery Csoport nagycsaládjai részesülnek az adományban.

A társadalmi szolidaritás és a palócok nagy szíve megmutatkozik abban is, hogy több környékbeli település egyesületei, nyugdíjasklubjai és magánszemélyei csatlakoztak a nógrádi kezdeményezéshez. „Ebbe a sok üvegbe nemcsak hihetetlen mennyiségű tenni akarást, anyagi áldozatot, munkát zártunk, hanem szeretetünket is – vallja Nyilas Kálmánné, a Nógrádi Napraforgó Hagyományörző és Szociális Egyesület elnöke, a program ötletgazdája, aki a mintegy 1300 üveg befőtt, lekvár, szörp és savanyúság adományozását irányítja. Elmondása szerint a nyugdíjasoknak erőt ad a szeretetből fakadó munka, a tenni akarás.

Az egyedülálló összefogás a vidék és a város, valamint az egymástól eltávolodó generációk egymásra találását szimbolizálja. A jó példa szerencsére ragadós: idén Kecskeméten a Naplemente Idősek Klubja már másodszor szervezett rászorulókat támogató Tápláló szeretet programot.

Budapest, 2016. október 7.

A Nagycsaládosok Országos Egyesülete elnöksége**További információ:**

Lódi Viktória, NOE sajtó- és titkársági referens
+36 70 318 0207 lodi.viktoria@noe.hu

Az 1987-ben alakult Egyesület jelenleg az egész országban több mint 250 helyi közösséggel és mintegy 14.000 tagcsaláddal rendelkezik. Az országos munkát hét regionális központ segíti. Önkénteseink száma megközelíti az 1500 főt. A NOE a családok közösségépítésén és értékörzésén túl – melynek középpontjában a házasság és az élet védelme, az anyaság tisztelete áll – ellátja a családok érdekvédelmét és országos, valamint helyi rendezvényein vidám kapcsolatépítésre, szórakozásra is lehetőséget nyújt.

E-mail: noe@noe.hu • Homepage: <http://www.noe.hu>; <http://www.csaladi-kartya.hu>

• Titkárság (tel: 235-0945, fax: 301-9045)

Félfogadási idő: szerda 10-16, péntek 10-13.30

PROGRAMAJÁNLÓ

II. Pál József Konferencia

Lélependítők

2016. október 21.

a Salgótarjáni Ifjúsági Tanácsadó Iroda konferenciatermében
(Apolló Centrum, Salgótarján, Erzsébet tér 4.)

Program:

- 9.30–9.50 Salgótarján régi temetőjében, Pál József sírjánál
emlékbeszéd (Handó Péter) és koszorúzás
- 9.50–10.20 Átvonulás a konferencia helyszínére
- 10.30–10.40 Pál József-, Paróczai Gergely- és Szepesi József-vers
Farkas Zoltán és
Máté Krisztián tolmácsolásában
- 10.40–10.50 A konferencia megnyitása
Köszöntő: Gyetvainé Szorcsik Angéla,
a Lélependítők Társasága elnöke
Megnyitó beszéd: Fekete Zsolt,
Salgótarján Megyei Jogú Város polgármestere
- 10.50–11.10 Lengyel Réka: A nemzetek fölötti nyelv és egy XVIII. századi
művelője. Severini János munkássága
- 11.10–11.30 Kovács Anna: Lokális és globális irodalmi élet
az 1960-as években, Salgótarján viszonylatában
- 11.30–11.50 Csongrády Béla: „Elmondatlan szavak...”
Paróczai Gergely munkássága
- 11.50–12.00 Kávészünet
- 12.00–12.20 Handó Péter: Irodalmi, művészeti csoportosulás
a rendszerváltás évtizedében
- 12.20–12.40 Bódi Tóth Elemér: Emlékeim Szujó Zoltánról
- 12.40–13.00 Földi Péter: Hibó Tamás grafikái
- 13.00–14.00 Ebédészünet
- 14.00–14.20 Botos Zoltán: Szepesi József
költői pályájának kezdetei
- 14.20–14.40 Dukay Nagy Ádám: Szepesi József irodalmi hagyatéka
- 14.40–15.00 Choli Daróczi József: Szepesi József helye
a rendszerváltást követő művészetben
- 15.00–15.10 Kávészünet
- 15.10–15.30 Zalán Tibor: Pál József és a Csütörtök Esti Társaság
- 15.30–15.50 Turczi István: Gondolatok egy emlékversről
- 15.50–16.10 A Palóc mentor című emlékkötet bemutatása
- 16.10–16.20 Kávészünet
- 16.20–16.50 Hozzászólások a konferencián elhangzottakhoz
- 16.50–17.00 Szakmai összegzés és a konferencia zárása

Együttműködő partnerek:

Balassi Bálint Asztaltársaság
Pál József Alkotói Kör

Támogatók:

Nemzeti Kulturális Alap

Salgótarján Megyei Jogú Város
Önkormányzata

SALGÓTARJÁNI
KÖZMŰVELŐDÉSI
NONPROFIT KFT.

KÖNYVAJÁNLÓ
ÚJ KÖNYV A BÖRZSÖNY-VIDÉKRŐL, IPOLY
MENTÉRŐL

HONTI FÜZETEK 10.

KOCZÓ JÓZSEF
*Őrzők, vigyázatok
a strázsán*

HELYTÖRTÉNET, TÁJÉRTÉKEK ÉS HONISMERETI NEVELÉS
AZ IPOLY MENTÉRŐL

Megjelent Gömör Katalin második verse kötete. Megvásárolható a szerzőnél.

Olykor már csak

Istennel beszélgetek

Gömör Katalin

festmények és versek

2015-2016

Végh Lászlóné

A diósjenői fehérhímzés

Végh József mkl kiadásában megjelent Végh Lászlóné: A diósjenői fehérhímzés és Végh Zsuzsanna: A diósjenői fekete menyasszony – A textil a diósjenői népeletben című dupla könyve. A könyv megvásárolható a kiadónál, vagy lapunk email címén. A Szerk.

Végh Zsuzsanna

A diósjenői fekete menyasszony

A textil a diósjenői népeletben

Diósjenő

2016

Egy eltűnt település:

Jásztelekpuszta

Végh József

2016.

Megjelent Végh József mkl. helytörténész legújabb könyve, az **Egy eltűnt település: Jásztelekpuszta** című kötet. Az olvasmányos, ismereteket pótló műben összegyűjtötte a szerző a településről szóló adatokat, történeteket, képeket, amit ajánlunk mindenkinek, aki itt él a környéken, de azoknak is, akik pusztán csak érdeklődők a magyar települések sorsa iránt. A kötet megvásárolható a szerzőnél.

Ha valaki nem tudja biztosan, hogy hol feküdt még a közelmúltban is, bizony nem sok esélye van, hogy felfedezze nyomait. Mégis érdemes arra, hogy felkerekedjünk és megfejtsük titkait.

A világtól teljesen elzárt apró falvacska a mezőgazdaság szocialista átszervezésének áldozata lett. Ma már csak a szántásból olykor előbukkanó téglatörmelék, a több évszázados tölgyfamatuzsálemek – egyikük tövében a szépen kiépített, mára kiszáradt forrás – emlékeztetnek arra, hogy itt valamikor emberek éltek. Mi az, amit ma Felsőjásztelekpuszta helyén találunk? A vadban gazdag, többnyire erdővel borított térség legfőbb látnivalója ma az a földvár, melyről a régész szakember is úgy nyilatkozott, hogy „kevés hasonló szépségű földvárat ismerünk.”

A másik látnivalója a temető, melynek sírjai az egykoron itt lakók neveit őrzi. Sok közülük már elbukva, az avar alatt hever; s a homokköveken egyre halványul a felirat. Az egykori földesúri kriptá - a gróf Benyovszky család temetkezési helye - áll még, de évről-évre omlik. Közel már az idő, mikor nyoma sem marad az egykori településnek.

**A Spangár András Irodalmi Kör
2016-os antológiája
megvásárolható
a Rétsági Művelődési Ház és Könyvtárban.**

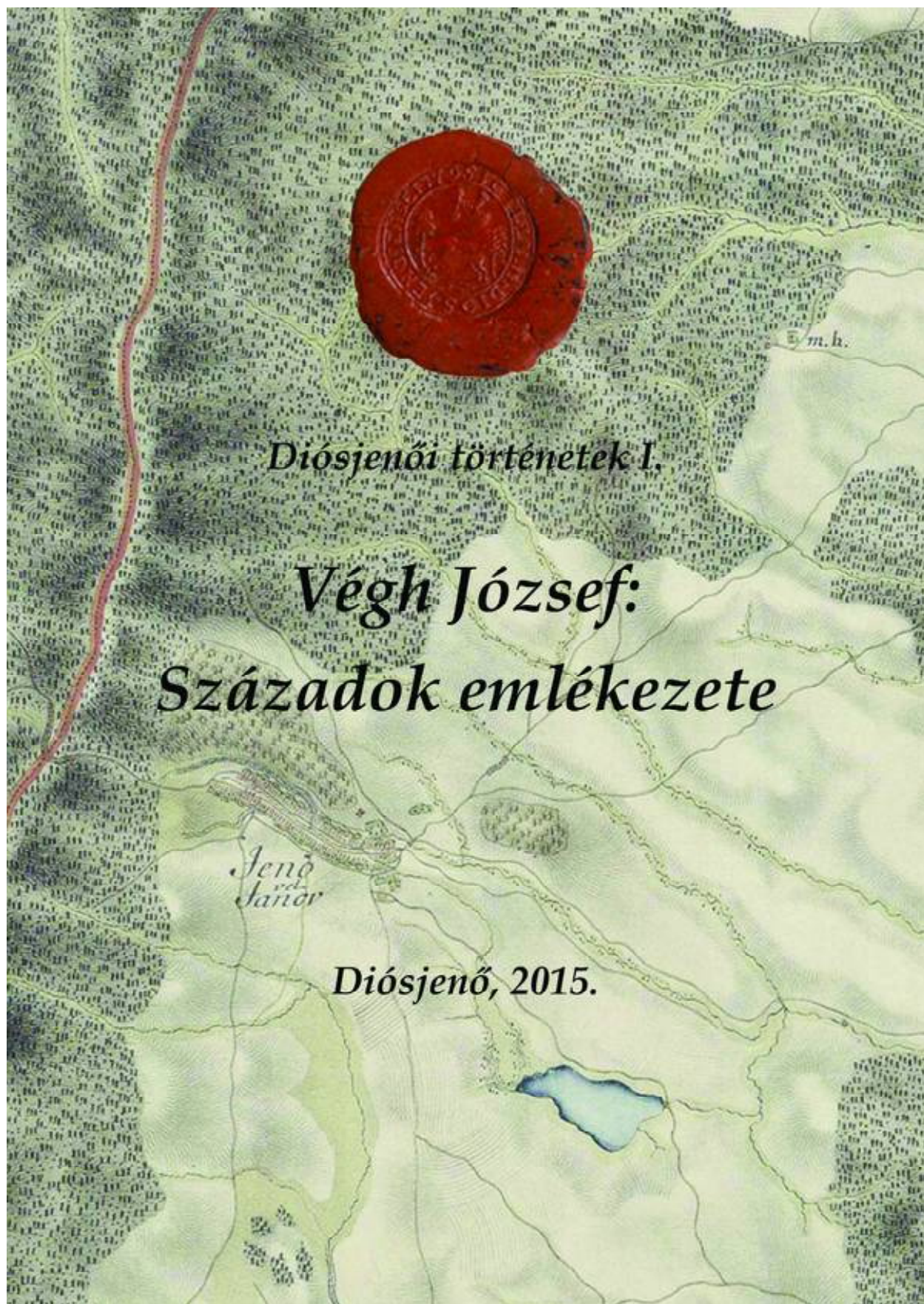
Dr. Bacskó József támogatásával, a Stanctech Kft kivitelezésében, magánkiadásban megjelent **Ember István Hazám, féltelek** című verseskötete. A kötet megvásárolható a lapunk emilcímén, vagy a szerző emailcímén megrendelve (emberpista@citromail.hu), illetve a Libri boltjaiban, és az internetes áruházában. A Szerk.

EMBER ISTVÁN

HAZÁM, FÉLTELEK

Megjelent Végh József mkl. kétkötetes, Diósjenő történelmét, helytörténetét, háborús eseményeit feldolgozó könyve. A kötetek megvásárolhatók a szerkesztőségünkön keresztül a szerzőnél. *A Szerk.*

Diósjenői történetek II.

Végh József:

*Elhallgatott
esztendők*

*Történetek a
második
világháború
időszakából*

Diósjenő, 2015.

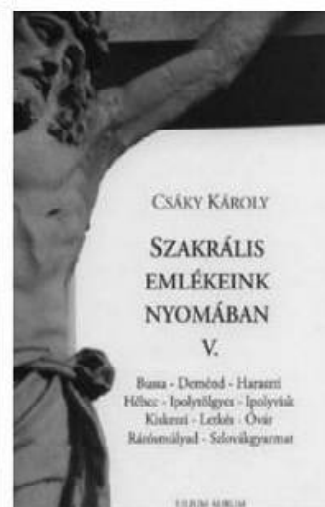
Megjelent a Csáky Károly eddigi életművét feldolgozó *Munkásságom repertórium*a II. című kötet. Ajánlom minden helytörténeti kutató és könyvtáros figyelmébe! Megrendelni a szerzőnél, vagy email címünkön lehet. A Szerk.

Csáky Károly

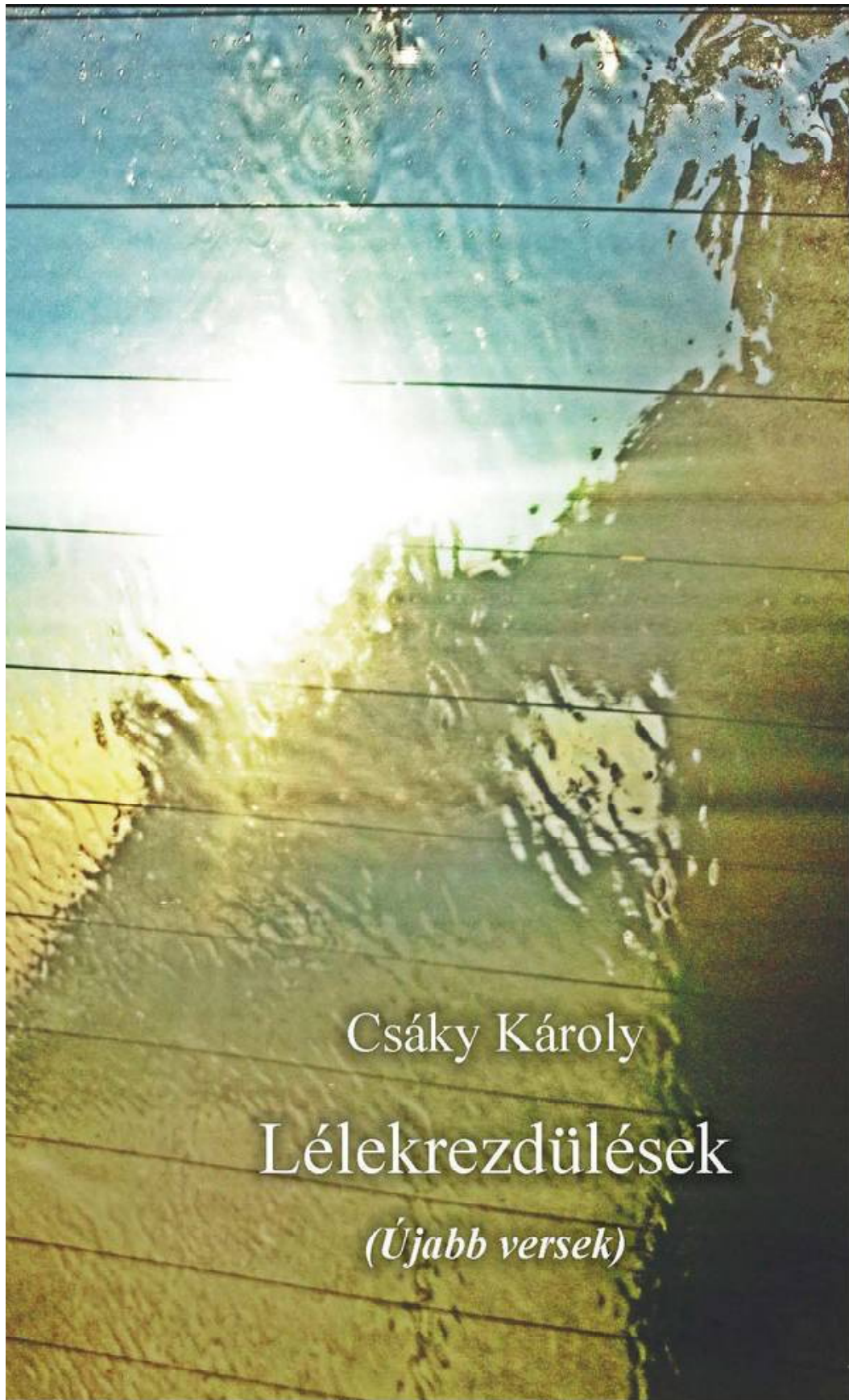
Munkásságom repertórium

a II.

2005-2015

Megjelent *Lélekrezdülések* címmel Csáky Károly negyedik verseskötete, ami egyben a költő-helytörténész-etnográfus 55. megjelent könyve! Megrendelhető a szerzőnél, vagy lapunk elektronikus postacímén. A Szerk.

PÁLYÁZAT

JÓKAI-DÍJ 2017

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Révkomárom) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest) pályázatot hirdet:

1. A pályázat címe: **Jókai-díj 2017**
2. A pályázat beérkezési határideje: **2016. október 31.**
3. A pályázatról:
  - a) Az irodalmi pályázat témája: **„A Jókai-regényekből készült filmek elemzése és azok összehasonlítása az eredeti regénnyel.”**
  - b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent olyan szépirodalmi írással – prózával vagy tanulmánnyal – lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalnak kell lennie, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.
  - c) A pályázat jelíges. A pályamunkához külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jelígjét. A borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj 2017, pályázat”.
  - d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jelíggel ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címek valamelyikére.
  - e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok nem kerülnek értékelésre.
  - f) A döntés és értékelés: a legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2017. január 22-ig hozza meg döntését.
  - g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.
  - h) Az elismerés 2017 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából, Révkomáromban kerül átadásra.
  - i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókra vonatkozik, amely a „Jókai-díj 2017” antológiában való megjelentetést tartalmazza.

A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza. A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, de írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím:

1. Jókaiho všeobecnozdruženie a múzejné združenie
Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület
Valchovnicka 2. (Csapó u. 2.)
945 01 Komárno, Szlovákia
2. Falvak Kultúrájáért Alapítvány
Gidófalvy út 29.
1134 Budapest, Magyarország

E havi számunk szerzői:

Ádám Tamás (Balassagyarmat, 1954)
Budapest, költő

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Debreczeny György (Budapest, 1958)
Budapest, könyvtáros, költő

Demeter Zsolt ( ) Canada, költő

Dobrosi Andrea (Budapest, 1970) Budapest,
költő, szerkesztő

Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő

Girasek Károly (1949 Kiskunfélegyháza)
Rétság, lapunk webmestere

Haász Irén (1954 Budapest) Budapest, költő

Handó Péter (Salgótarján, 1961) Sóshartyán,
író, költő, kulturális antropológus

Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros,
költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Janecskó Györgyi (Vác, 1965) Kétybodony,
író, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce,
nyugdíjas köztisztviselő, költő

Kiss-Simon Miklós ( ) Baglyasalja, író, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950)
Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942)
Kecskemét, tanár, író

Németh Péter Mikola (Diósgyőr, 1953)
Vámosmikola, költő, esszéíró, performer,
szerkesztő-rendező.

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő,
nyomdász

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Impresszum:**Alapító-szerkesztő:****Karaffa Gyula****Helytörténet:****Végh József mkl.****Képzőművészet:****Konczili Éva****Szerkesztőség címe:****2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19****Telefon:****+3630-383-5385****Email cím:****karaffagy@ gmail.com****Weblapok:****www.karaffamese.freewb.hu****www.karaffagy.freewb.hu****www.karaffaboros.freewb.hu****www.retsag.net****Terjesztés: kizárólag ingyenesen
letölthető PDF formátumban.****Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!****A Börzsönyi Helikon 2012. március
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés
egyesületének.**

Handó Péter: Színfogó 06